

Sukupuolten tasa-arvoa koskeva kertomus 2025 EU:ssa

Oikeus- ja
kuluttaja-asiat

EUROOPAN KOMISSIO, joka

Bryssel 7.3.2025
SWD(2025) 67 lopullinen

Komission yksiköiden valmisteluasiakirja

Vuoden 2025 kertomus sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa

Pierre Dieumegardin [laatimaasiakirja Europe-Democracy-Esperanto -järjestölle](#)

Tämän "väliaikaisen" asiakirjantarkoituksena on antaa yhä useammille ihmisille Euroopan unionissa mahdollisuustutustua Euroopan unionin tuottamiin (ja verovaroin rahoitettuihin) asiakirjoihin.

Jos käännöksiä ei ole, kansalaiset suljetaan keskustelun ulkopuolelle.

Tämä asiakirja [oli olemassa vain englanniksi](#), pdf-tiedostona. Ensimmäisestä tiedostostaloimme Libre Office -ohjelmiston valmisteleman odt-tiedoston konekäännöstävarten muille kielille. Tulokset ovat nyt saatavilla [kaikilla virallisillä kielillä](#).

On toivottavaa, että EU:n hallinto ottaa hoitaakseen tärkeiden asiakirjojen kääntämisen. ”Tärkeät asiakirjat” eivät ole pelkästään lakeja ja asetuksia, vaan myös tärkeitä tietoja, joita tarvitaan tietoon perustuvien päätösten tekemiseksi yhdessä. Jotta voisimme keskustella yhteisestä tulevaisuudestamme yhdessä ja mahdollistaa luotettavat käännökset, kansainvälinen esperanto olisi erittäin hyödyllinen yksinkertaisuutensa, säännöllisyytensä ja tarkkuutensa vuoksi.

Ota yhteyttä:

[Kontakto \(europokune.eu\)](mailto:europokune.eu)

<https://e-d-e.org/-Kontakti-EDE>

Sisällysluettelo

Johdanto.....	4
Vapaus väkivallasta ja stereotyyppioista.....	6
Sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen.....	6
Sukupuoleen perustuva verkkoväkivalta.....	11
Seksuaalinen häirintä työpaikalla.....	13
Ihmiskauppa.....	14
Sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrientukeminen.....	15
Sukupuolistereotyyppien kyseenalaistaminen.....	17
Sukupuolten tasa-arvoisen talouden edistäminen.....	19
Sukupuolten välisen erojen poistaminen työmarkkinoilta.....	19
Sukupuolten välisen hoitokuilun umpeen kurominen.....	30
Sukupuolten palkka- ja eläke-erojen kaventaminen.....	36
Tasa-arvoisen osallistumisen saavuttaminen talouden eri aloilla.....	40
Johtaminen tasavertaisesti yhteiskunnan kautta.....	45
Naiset poliittisessa päätöksenteossa.....	45
Naiset taloudellisessa päätöksenteossa.....	51
SUKUPUOLEN MAINSTREAMING.....	58
Sukupuolten tasa-arvo EU:n eri politiikanaloilla.....	58
Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen EU:n talousarviossa.....	69
Intersektionaalisuus sukupuolten tasa-arvopolitiikan täytäntöönpanossa.....	73
Sukupuolten tasa-arvon ja naisten aseman edistäminen maailmassa.....	75
Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan.....	75
Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen EU:n ulkoisessa toiminnassa.....	77
EU:n maailmanlaajuiset kumppanuudet ja monenväliset toimet sukupuolten tasa-arvon alalla...78	
Sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen.....	80
Naiset, rauha ja turvallisuus.....	83
Yhdenvertainen osallistuminen ja taloudellinen voimaannuttaminen.....	85
Päätelmät.....	88
Huomautuksia.....	89

Johdanto

Vuosi 2024 oli tärkeä sukupuolten tasa-arvon kannalta EU:ssa. Toukokuussa hyväksyttiin ensimmäinen direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta sekä kaksi direktiiviä tasa-arvoelinten aseman vahvistamisesta. Ensin mainitussa otettiin käyttöön muun muassa EU:n tason määritelmät useille rikoksille, erityisesti verkkoväkivallan osalta. Direktiivillä pannaan täytäntöön, vahvistetaan ja täydennetään Istanbulin yleissopimuksen ratifiointia EU:ssa vuonna 2023. Tätä tarvitaan kipeästi: Eurostatin, EU:n perusoikeusviraston ja Euroopan tasa-arvoinstituutin marraskuussa 2024 julkaisema EU:n laajuinen tutkimus sukupuoleen perustuvasta väkivallasta osoittaa,¹että naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen laajalle levinnyttä: joka kolmas nainen on kokenut fyysistä (myös uhkailua) tai seksuaalista väkivaltaa aikuisiässä, joka kuudes on kokenut seksuaalista väkivaltaa, myös raiskauksia, ja joka viides nainen on kohdannut perheväkivaltaa – erityisesti fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa kumppaninsa, sukulaisensa tai muun kotitalouden jäsenen taholta.

Sukupuolistereotyyppioita koskeva Eurobarometri-tutkimus² toteutettiin samanaikaisesti flash-eurobarometrin kanssa, jossa keskityttiin erityisesti sukupuolistereotyyppioihin naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä.³ Vaikka joillakin aloilla (kuten äitien kokoaikaisten töiden vaikutus perhe-elämään sekä naisten ja miesten rooleihin) on tapahtunut hienoista parannusta aiempiin vuosiin verrattuna, tämä ei koske kaikkia aloja (esimerkiksi luonnollista pätevyyttä kotitaloustöiden suorittamiseen). Tulokset osoittavat myös, että näkemykset jakautuvat yhä enemmän nuorten naisten ja nuorten miesten välillä, ja nuoret miehet ovat yleensä enemmän samaa mieltä stereotyyppisistä näkemyksistä.

Sukupuolistereotyyppioita koskeva Eurobarometri-tutkimus osoittaa, että EU:n kansalaiset ovat yhtä mieltä siitä, että sukupuolten tasa-arvo hyödyttää yhteiskuntaa. Kolme neljäsosaa vastaajista oli sitä mieltä, että myös miehet hyötyisivät naisten ja miesten tasa-arvosta. Stereotyyppisistä lausunnoista ollaan kuitenkin edelleen hyvin yksimielisiä. Noin neljännes vastaajista on sitä mieltä, että naisten ei ole houkuttelevaa ilmaista vahvoja mielipiteitään julkisesti.

On myös muita positiivisia merkkejä. Euroopan tasa-arvoinstituutin vuonna 2024 laatiman tasa-arvoindeksin⁴mukaan sukupuolten tasa-arvo on EU:ssa 71 pistettä sadasta, mikä on 7,9 pistettä enemmän kuin vuonna 2010. Viime vuonna on edistytty vain vähän mutta myönteisesti kohti tasa-arvon unionia. Nykyisellä tahdilla sukupuolten tasa-arvon saavuttaminen veisi siis noin 60 vuotta.

1 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence>

2 Sukupuolistereotyyppioita koskevassa erityiseurobarometrissä 545 käsiteltiin käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta ja yleisiä stereotyyppioita sukupuolirooleista ja -ominaisuuksista sekä hyväksyttävästä käyttäytymisestä. Käsitykset sukupuolistereotyyppioista perhe- ja työelämässä sekä käsitykset sukupuolistereotyyppioista politiikassa ja johtotehtävissä. [Saatavilla verkossa.](#)

Kääntäjän huomautus: Annettu linkki on virheellinen. Alkuperäinen englanninkielinen versio on saatavilla osoitteessa <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>; konekäännös kaikille Euroopan unionin virallisille kielille on saatavilla osoitteessa <https://europokune.eu/article35/2024sp545stergen>

3 Flash-eurobarometri 544 käsitteli sukupuolistereotyyppioita naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä. [Saatavilla verkossa](#)

4 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024>

Tätä taustaavasten vuoden 2025 kertomuksessa sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa tarkastellaan tärkeimpiä aloitteita maaliskuun 2024 ja helmikuun 2025 välisenä aikana sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi sukupuolten tasa-arvostrategian keskeisillä aloilla:⁵

- sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen ja stereotyyppien kyseenalaistaminen menestyminen sukupuolten tasa-arvoisessa taloudessa
- johtaa tasavertaisesti kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla;
- sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen ja rahoitus; ja
- sukupuolten tasa-arvon ja naisten voimaannuttamisen edistäminen kaikkialla maailmassa.

Kertomuksessa keskitytään EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden keskeisiin toimiin ja saavutuksiin tällä alalla kuluneen vuoden aikana. Siinä annetaan myös rohkaisevia esimerkkejä sukupuolten tasa-arvoa koskevista kansallisista aloitteista ja EU:n rahoittamista sukupuolten tasa-arvoa koskevista hankkeista (laatikoissa).

Tämä kertomus on viides, ja se kattaa sukupuolten tasa-arvoa koskevan EU:n strategian 2020–2025. Siinä tarkastellaan lähinnä puheenjohtaja Von der Leyenin johtaman ensimmäisen komission viimeistä vuotta, vaikka se kattaa myös hänen 1. joulukuuta 2024 alkaneen toisen toimikautensa ensimmäiset kuukaudet. Komission jäsenten kollegioon kuuluu uusi tasa-arvoasioista vastaava komission jäsen Lahbib.

Komissio aikoo 5. maaliskuuta 2025 hyväksyä naisten oikeuksia koskevan etenemissuunnitelman, joka on puheenjohtaja von der Leyenin poliittisten suuntaviivojen keskeinen tulos. Etenemissuunnitelmassa esitetään sukupuolten tasa-arvon keskeiset periaatteet tuleville vuosille. Se auttaa laatimaan uuden sukupuolten tasa-arvoa koskevan strategian ja toimii suunnannäyttäjänä sukupuolten tasa-arvon parantamiselle EU:ssa. Saavutettu edistys otetaan huomioon tulevissa tasa-arvoraporteissa. Vuoden 2025 jälkeisessä uudessa sukupuolten tasa-arvostrategiassa esitetään konkreettiset toimet, toimenpiteet ja aloitteet, joita EU aikoo toteuttaa seuraavien vuosien aikana. Sekä etenemissuunnitelma että strategia tarjoavat tilaisuuden vauhdittaa edelleen kipeästi kaivattuja poliittisia muutoksia, jotka lopulta mahdollistavat etenemissuunnitelmassa esitetyn sukupuolten täydellistä tasa-arvoa koskevan pitkän aikavälin vision toteutumisen.

5 Ks. myös tasa-arvostrategian seurantaportaali, joka tarjoaa helposti saatavilla olevaa tietoa tasa-arvostrategian poliittisten tavoitteiden toteutumisesta, kartoittaa vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä seuraa kehitystä ajan mittaan: <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor> Ks. myös alueellinen sukupuolten tasa-arvon seurantaväline, jonka JRC on kehittänyt yhteistyössä alue- ja kaupunkipolitiikan pääosaston kanssa, sisältää naisten saavutuksia mittaavan indeksin (FemAI) ja naisten asemaa heikentävän indeksin (FemDI).

Vapaus väkivallasta ja stereotyyppioista

Sukupuoleen perustuva väkivalta on edelleen yksi yhteiskuntamme suurimmista haasteista. Kauheat tapaukset ovat edelleen otsikoissa, ja niillä on syvä resonanssi kaikkialla Euroopassa. Ne ovat karu muistutus siitä, että sukupuoleen perustuva väkivalta on juurtunut syvälle sukupuolten epätasa-arvoon ja ylläpitää sitä. Sillä on syvä fyysinen, psyykinen ja taloudellinen vaikutus uhreihin, mikä estää heitä osallistumasta täysipainoisesti yhteiskuntaan. Tämän vuoksi sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen on yksi vuosien 2020–2025 tasa-arvostrategian pilareista. Komissio jatkoi asian käsittelyä vuonna 2024.

Sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen

Direktiivi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta hyväksyttiin 7. toukokuuta 2024.⁶ Se tuli voimaan 14. kesäkuuta 2024, ja jäsenvaltioiden on saatettava se osaksi kansallista lainsäädäntöään ja politiikkaansa 14. kesäkuuta 2027 mennessä. Komissio tekee tiivistä yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa varmistaakseen, että direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä oikea-aikaisesti ja täysimääräisesti. Direktiivi on virstanpylväs: Se on ensimmäinen kattava EU:n tason oikeudellinen väline, jolla puututaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja lähisuhdeväkivaltaan.

Direktiivillä on kaksi tavoitetta: Sen tavoitteena on suojella paremmin naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhrien oikeuksia kaikkialla EU:ssa ja vähentää tällaisen väkivallan yleisyyttä pitkällä aikavälillä. Siinä kriminalisoidaan naisten sukuelinten silpominen, pakkoavioliitot ja yleisimmät verkkoväkivallan muodot (intiimin tai manipuloidun materiaalin luvaton jakaminen, verkkoahdistelu, verkkohäirintä sekä sukupuoleen perustuvaan vihapuheeseen yllyttäminen verkossa). Siinä säädetään myös kohdennetuista toimenpiteistä, jotka koskevat kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhrien suojelua, tukemista ja oikeussuojan saatavuutta, jos se on kriminalisoitu kansallisessa tai EU:n lainsäädännössä. Lisäksi siinä edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat ehkäiseviä toimenpiteitä, mukaan lukien erityiset toimenpiteet raiskausten ehkäisemiseksi ja suostumuksen keskeisen roolin edistämiseksi seksuaalisissa suhteissa.

Direktiivi perustuu Istanbulin yleissopimukseen, jonka määräyksiä sillä pannaan täytäntöön rikosasioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön alalla EU:n oikeudessa. EU:n liittyminen yleissopimukseen antoi maailmalle voimakkaan viestin siitä, että EU on vakaasti sitoutunut lopettamaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan. Komissio on nimitetty yleissopimuksen mukaiseksi EU:n koordinoituneeksi, mikä tarkoittaa, että se vastaa kaikkien yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemistä ja torjumista koskevien politiikkojen ja toimenpiteiden koordinoinnista, täytäntöönpanosta, seurannasta ja arvioinnista.

Komissio toteutti vuonna 2024 useita tärkeitä toimia yleissopimuksessa asetettujen kunnianhimoisten ja kattavien normien ylläpitämiseksi ja täytäntöönpanemiseksi. Komissio osallistui touko- ja joulukuussa 2024 Istanbulin yleissopimuksen osapuolten komitean puolivuositaisiin kokouksiin. Kokouksissa EU osallistui yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevien suositusten ja päätelmien antamiseen sopimuspuolina oleville valtioille Grevion

⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1385, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta (EUVL L 2024, 24.5.2024, s. 1385).

raporttien perusteella. Grevio on riippumaton asiantuntijaelin,⁷ joka vastaa yleissopimuksen täytäntöönpanon seurannasta sopimuspuolina olevissa valtioissa.

Grevio käynnisti tammikuussa 2025 perustason arviointimenettelyn yleissopimuksen täytäntöönpanosta EU:ssa. EU:n on toimitettava kyselylomakkeen perusteella virallinen raportti lainsäädäntö- ja muista toimenpiteistä, joita on toteutettu yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi.⁸ Tämän jälkeen tehdään arviointikäynti touko-kesäkuussa 2026, minkä jälkeen Grevio antaa kertomuksen toimenpiteistä, joita EU on toteuttanut yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi. Komissiota, joka on unionin koordinoitelin ja joka vastaa yleissopimuksen seurantamekanismin mukaisten raportointivelvoitteiden täyttämistä, on pyydetty jakamaan kyselylomake toimielimille, elimille ja virastoille, koordinoimaan niiden vastauksia ja toimittamaan konsolidoitu versio EU:n kertomuksesta Greviolle 28. marraskuuta 2025 mennessä.

Latvia otti vuonna 2024 valtavan edistysaskeleen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjunnassa liittymällä 1. toukokuuta 2024 Latviassa voimaan tulleen Istanbulin yleissopimuksen 39. osapuoleksi.⁹ Lisäksi Latvia laati ensimmäisen kansallisen suunnitelmansa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosiksi 2024–2029. Suunnitelmassa on neljä toimintalinjaa: 1) naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen; 2) väkivallan uhreille suunnattujen tukitoimenpiteiden tarjoaminen ja parantaminen; 3) rikoksentekeijöiden vastuun lisääminen ja kuntoutuspalvelujen tarjoaminen väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseksi; (4) yhtenäisen ja koordinoitun politiikan laatiminen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumiseksi ja ehkäisemiseksi.

Komissio järjesti vuonna 2024 kaksi sukupuoleen perustuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä käsittelevän EU:n verkoston kokousta huhti- ja marraskuussa. Huhtikuun kokouksessa keskityttiin nuorten ja erityisesti nuorten miesten ja poikien osallistamiseen: Koulutuksen ja digitaalisen median rooli”. Osallistajat EU:n jäsenvaltioista toivat esiin erityisasiantuntemustaan sukupuoleen perustuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseen liittyvien haasteiden ratkaisemisessa ja jakoivat kansallisia parhaita käytäntöjä koulutuksen alalla. Keskusteluissa keskityttiin viralliseen ja epäviralliseen koulutukseen, digitaaliseen koulutukseen ja valikoituihin viestintäkampanjoihin eri maista. Marraskuun kokouksessa keskityttiin epäsuosittuihin intiimeihin kuviin (NCII) ja sukupuoleen perustuvaan verkkovihapuheeseen: ennaltaehkäisyyn liittyvät kysymykset naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan direktiivin voimaantulon jälkeen.” EU:n jäsenvaltiot jakoivat kansallisia parhaita käytäntöjä sukupuoleen perustuvan NCII:n väärinkäytön ja kybervihapuheen ehkäisemisen alalla. Keskusteluissa keskityttiin ehkäiseviin toimenpiteisiin NCII:n väärinkäytön ja kybervihapuheen torjumiseksi, verkkoalustojen ja tiedotusvälineiden osallistamiseen sekä osallistujien ehdottamiin valikoituihin kampanjoihin.

Toinen keskeinen tulos vuonna 2024 oli sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa koskevan EU:n kyselytutkimuksen tietojen julkaiseminen¹⁰ kaikista EU-maista. Eurostat koordinoi tiedonkeruuta 18 EU-maassa, joissa kyselyn toteuttivat kansalliset tilastoviranomaiset. Italia jakoi pääindikaattoreista vertailukelpoisia tietoja kansallisen tutkimuksensa perusteella. Kahdeksan EU-maan osalta Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) ja Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE) koordinoivat tiedonkeruuta EU:n ja homo-, bi- ja transseksuaalisia henkilöitä koskevien kyselytutkimusten suuntaviivojen mukaisesti. Eurostat, Euroopan unionin perusoikeusvirasto ja Euroopan tasa-arvoinstituutti julkaisivat EU:n laajuiset tiedot, myös yhteisen julkaisun, 25.

7 <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

8 <https://rm.coe.int/questionnaire-on-legislative-and-other-measures-giving-effect-to-the-p/1680b34281>

9 Tähän mennessä kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet Istanbulin yleissopimuksen, ja kaikki paitsi viisi ovat ratifioineet sen.

10 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence/database>

marraskuuta 2024. Kertomuksessa esitetään EU:n sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa koskevan tutkimuksen keskeiset tulokset, jotka perustuvat kaikista 27 jäsenvaltiosta saatuihin¹¹ tietoihin. Eri puolilla EU:ta haastateltiin 114 023 naista heidän kokemuksistaan¹². Mietinnössä keskitytään naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotojen yleisyyteen EU:ssa. Sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa koskevassa EU:n tutkimuksessa kerätään myös erityisiä tietoja naisten kokemuksista väkivallasta, muun muassa väkivallan seurauksista ja yhteyksistä eri palveluihin, jotka tarjoavat apua väkivallan uhreille, jotka ovat selviytyneet väkivallasta. Tutkimuksen keskeiset tulokset osoittavat, että joka kolmas nainen EU:ssa on kokenut aikuisiällään fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai uhkailua. Joka kuudes nainen EU:ssa on kokenut seksuaalista väkivaltaa aikuisiällään. Kun on kyse perheväkivallasta, koti ei useinkaan ole turvallinen paikka monille naisille, sillä yksi viidestä on kohdannut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa lähikumppanin, sukulaisen tai muun kotitalouden jäsenen taholta. Yksi kyselyssä havaituista keskeisistä ongelmista on se, että väkivallasta ei ilmoiteta: vaikka suurin osa väkivaltaa kokeneista naisista on puhunut asiasta läheisensä kanssa, vain yksi viidestä on ottanut yhteyttä terveydenhuolto- tai sosiaalipalvelujen tarjoajaan ja vain yksi kahdeksasta on ilmoittanut tapauksesta poliisille.¹³

Komissio jatkoi vuonna 2024 kohdennettua rahoitusta hankkeille, jotka hyödyttävät kansalaisjärjestöjä ja julkisia laitoksia, jotka toteuttavat kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman puitteissa erityistoimia, mukaan lukien sukupuolistuneen väkivallan ehkäiseminen ja torjuminen.

Vuoden 2024 CERV Daphne -ehdotuspyynnön (sukupuoleen perustuvan väkivallan ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja torjuminen) puitteissa toimitettiin¹⁴ ennätykselliset 498 ehdotusta, jotka kattoivat ehdotuspyynnön neljä painopistettä: i) laajamittaiset ja pitkän aikavälin kansainväliset toimet sukupuoleen perustuvan väkivallan torjumiseksi; ii) toimet sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrien ja siitä selvinneiden suojelemiseksi ja tukemiseksi; iii) toimet sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisemiseksi kotona, lähisuhteissa ja verkossa, mukaan lukien kohdennetut toimet rikoksenteijöiden kanssa; ja iv) kohdennetut toimet, joilla yhdenmetyt lastensuojelujärjestelmät saadaan toimimaan käytännössä. Ehdotusten arvioinnin perusteella valittiin 30 ehdotusta, joiden kokonaisbudjetti oli 24,5 miljoonaa euroa.

Erityisaloitteet kohdistuvat lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, joka on hirvittävä rikos, joka vaikuttaa syvästi lasten turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Se tapahtuu sekä verkon ulkopuolella että verkossa, mikä johtaa fyysisiin, henkisiin ja emotionaalisiin traumoihin ja johtaa usein elinikäisiin seurauksiin. Vaikka CSA vaikuttaa sekä tyttöihin että poikiin, sillä on selkeä sukupuoliulottuvuus. Unicefin maailmanlaajuisten arvioiden mukaan yksi viidestä tytöstä ja yksi seitsemästä pojasta kokee jonkinlaista seksuaalista väkivaltaa ennen 18-vuotissyntymäpäiväänsä.¹⁵ Tytöt ovat edelleen verkkovälitteisen lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ensisijaisia uhreja. Vuonna 2023 Internet Watch Foundationin käsittelemästä verkkovälitteisestä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavasta kuvamateriaalista 97 prosentissa näkyi vain tyttöjen seksuaalinen hyväksikäyttö.¹⁶

11 Eurostat, Euroopan unionin perusoikeusvirasto, Euroopan tasa-arvoinstituutti (2024), EU:n sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa koskeva tutkimus – Keskeiset tulokset. Experience of women in the EU-27, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg. [Saatavilla verkossa.](#)

12 Tutkimus edustaa 18–74-vuotiaita naisia EU:ssa.

13 Osa näistä indikaattoreista esitetään sukupuolten tasa-arvostrategian seurannassa [osoitteessa https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor](https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor).

14 <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2024-daphne?keywords=CERV-2024-DAPHNE&ohjelmaOsa=>

15 <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/sexual-violence/>

16 <https://www.iwf.org.uk/annual-report-2023/trends-and-data/unique-image-analysis/>

Vaikka rikoksentekijöiden esiintyvyydestä on niukasti tietoa, eräät tutkimukset osoittavat, että noin kolmella prosentilla miespuolisesta väestöstä saattaa olla pedofiilinen häiriö.¹⁷

Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjunnan tehostamista koskeva EU:n strategia¹⁸ on keskeinen viitekehys EU:n toimille tällä alalla vuosina 2020–2025. Strategiaan sisältyy kahdeksan lainsäädännöllistä ja muuta aloitetta, joilla otetaan käyttöön vahva oikeudellinen kehys ja helpotetaan koordinoitua lähestymistapaa lasten suojeluun ja tukemiseen osallistuvien monien toimijoiden välillä. Aloitteet kattavat ennaltaehkäisyä, uhrien auttamisen sekä tutkinnan ja syytteenpanon.

Näissä puitteissa neuvottelut komission ehdotuksesta asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta etenivät vuoden 2024 aikana. Komissio ehdotti 6. helmikuuta 2024 myös direktiivin 2011/93/EU uudelleenlaatimista lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista riistoa koskevan rikosoikeuden¹⁹ vahvistamiseksi. Tarkistetuilla säännöillä laajennetaan rikosten määritelmiä ottamalla käyttöön tiukemmat seuraamukset ja tarkemmat ennaltaehkäisyä ja uhrien auttamista koskevat vaatimukset.

EU:n strategian mukaisesti 2. elokuuta 2021 voimaan tullut väliaikainen asetus antaa palveluntarjoajille mahdollisuuden jatkaa vapaaehtoisia käytäntöjään verkkovälitteisen lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan havaitsemiseksi ja siitä ilmoittamiseksi sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin poistamiseksi. Lainsäätäjät sopivat helmikuussa 2024 väliaikaisten sääntöjen voimassaolon jatkamisesta 3. huhtikuuta 2026 saakka.²⁰

Työtä jatkettiin lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyverkoston (CSAPN) perustamiseksi.²¹ Verkosto kokoaa yhteen tutkijoita, etulinjan toimijoita ja muita alalla toimivia sidosryhmiä. CSAPN:n tavoitteena on auttaa EU:n jäsenvaltioita ottamaan käyttöön käyttökelpoisia, tarkasti arvioituja ja tehokkaita ehkäiseviä toimenpiteitä ja helpottaa parhaiden käytäntöjen vaihtoa lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vähentämiseksi EU:ssa.

Komissio jatkoi useiden sidosryhmien välistä yhteistyötä lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi esimerkiksi tukemalla We Protect Global Alliance Against Child Sexual Abuse Online -verkostoa²² (WPGA), edistämällä yhteistyötä verkkopalvelujen tarjoajien kanssa EU:n internetfoorumissa (EUIF) kautta²³ ja jatkamalla operatiivista yhteistyötä lainvalvontaviranomaisten kanssa Europolin Euroopan monialaisen rikosuhkien torjuntafoorumissa (EMPACT) kautta.²⁴

Useilla sisäisen turvallisuuden rahastosta ja Horisontti Eurooppa -puiteohjelmasta rahoitetuilla hankkeilla tuettiin lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjunnan tehostamista koskevan EU:n strategian täytäntöönpanoa. Hankkeet kattoivat laajan joukon toimia, jotka vaihtelivat lainvalvontavälineiden kehittämisestä lasten ja nuorten tietoisuuden lisäämiseen, uhrien ja eloonjääneiden auttamiseen sekä rikoksentekijöiden ehkäisyohjelmiin.

17 <https://www.msmanuals.com/professional/psychiatric-disorders/paraphilias-and-paraphilic-disorders/pedophilic-disorder>

18 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/what-eu-doing-protect-children-sexual-abuse_en

19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2024%3A60%3AFIN>

20 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/04/29/the-council-gives-the-final-green-light-to-the-prolongation-of-a-child-sexual-abuse-protection-measure/>

21 https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/child-sexual-abuse-prevention-network-csapn_en

22 <https://www.weprotect.org/>

23 https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-union-internet-forum_en

24 <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>

Latvia ja Portugali isännöivät 13.–14. kesäkuuta 2024 Riassa keskinäisen oppimisen seminaaria ”Challenging for change: yhteistyössä sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan ja lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden kanssa”, johon osallistui 14 muuta jäsenvaltiota sekä komission, EIGEn ja perheväkivaltaan syyllistyneiden parissa työskentelevien eurooppalaisen verkoston edustajia. Siinä käsiteltiin muun muassa sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan ja lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneille tarkoitettujen palvelujen saatavuutta ja suunnittelua sekä sitä, miten näihin palveluihin sisällytetään sukupuolten tasa-arvoa koskevia näkökohtia ja miten niitä arvioidaan.²⁵

Yksi Daphne-lohkosta vuonna 2021 rahoitetuista onnistuneista hankkeista on XAJI: Aktiivinen nuorisoverkosto tasa-arvon edistämiseksi: edistetään nuorten roolia ja miesten roolimallia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä ja sukupuolten tasa-arvossa. Se pantiin täytäntöön 1. kesäkuuta 2022 ja 30. kesäkuuta 2024 välisenä aikana, ja siinä toteutettiin koulutusta, valmiuksien kehittämistä ja tietoisuuden lisäämistä nuorille, myös teini-ikäisille pojille (12–15-vuotiaille), väkivallan ehkäisemiseksi ja hyväksikäyttömallien havaitsemiseksi sekä tasa-arvoisten ja sukupuolten tasa-arvoisten asenteiden ja suhdemallien edistämiseksi. Hankkeessa koulutettiin lähes 200 nuorta, joista 40 prosenttia oli poikia, kymmenessä koulussa Espanjassa (Katalonia) ja Portugalissa. Hankkeen toteuttamisen jälkeen koulut sitoutuivat laajentamaan koulutusta seuraavalle lukuvuodelle (2024/2025), ja muiden koulujen koulualan ammattilaiset ilmaisivat halukkuutensa kutsua XAJI-hanketiimiä saamaan koulutusta hankkeessa käsitellyistä aiheista.

Kroatia muutti rikoslakiaan (virallinen lehti 36/24) siten,²⁶ että sukupuoleen perustuva väkivalta määritellään ”naiseen kohdistuvaksi väkivallaksi, koska hän on nainen, ja väkivallan muodoiksi, jotka vaikuttavat suhteettomasti naisiin”. Muutoksilla otettiin myös käyttöön uusi rikos: ”naisen vakava murha” (naismurha). Määrittääkseen, kuuluuko tapaus naismurharikoksen piiriin, Kroatian viranomaiset arvioivat, onko uhria vahingoitettu tahallisesti hänen sukupuolensa vuoksi. Myös ”naisen vakava murha” on lisätty sellaisten rikosten luetteloon, joilla ei ole vanhentumisaikaa.

25 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/who-we-work-gender-equality/mutual-learning-programme-gender-equality_en

26 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_03_36_570.html

Vuoden 2024 Euroopan osallisuuden ja monimuotoisuuden pääkaupungit -kilpailussa Slovenian, Espanjan ja Ruotsin kaupungit saivat erityisen palkinnon, joka on omistettu viranomaisille, jotka tarjoavat turvallisia kaupunkeja ja alueita naisille heidän kaikessa moninaisuudessaan puuttamalla naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Kultainen palkinto myönnettiin Ljubljanan kaupungille Sloveniassa solidaarisuuden tukemisesta yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa sellaisen kattavan tukijärjestelmän perustamiseksi, jolla puututaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Hopeapalkinto myönnettiin Espanjassa sijaitsevalle Miranda de Ebron kaupungille, koska se toi poliittiset päättäjät, kouluttajat, sosiaalipalvelut ja kansalaisyhteiskunnan sekä naiset, joita asia koskee, aktiivisesti mukaan toimintaan esimerkiksi lainvalvontaviranomaisten ja sosiaalipalvelujen aloitteesta turvallisen suojan ja hätämajoituksen tarjoamiseksi uhreille. Pronssipalkinto myönnettiin Växjön kunnalle sen strategisesta suunnittelusta rahoituksen, tuen ja tietoisuuden lisäämisen alalla sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevästä osastosta.²⁷

Tšekissä²⁸ tuli tammikuussa 2025 voimaan rikoslain muutos (laki nro 40/2009 Kok.), jolla määritellään uudelleen raiskausrikos ja vahvistetaan perheväkivallan ja sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrien oikeussuojaa. Uuden määritelmän mukaan raiskaukseksi katsotaan kaikki seksuaalinen kanssakäyminen ilman uhrin suostumusta. Fyysisen voiman käyttöä ei enää tarvita. Tilanteet, joissa uhrin ”jäädäyttäminen” tunnustetaan nimenomaisesti raiskaukseksi. Laki sai kannatusta sekä hallituspuolueilta että oppositiolta.

Vuoden 2023 jälkipuoliskolla Bulgarian työ- ja sosiaaliministeriö laati naisten ja miesten tasa-arvoa aluetasolla käsittelevien koordinaattoreiden avustuksella yhteenvedon paikallisista käytännöistä väkivallan eri muotojen ehkäisemiseksi ja uhrien tukemiseksi. Koosteessa kootaan yhteen 21 piirihallinnon jakamat paikalliset politiikat sekä toteutetut toimenpiteet ja aloitteet ja tuodaan samalla esiin vakiintuneita hyviä käytäntöjä. Tavoitteena on levittää paikallisten kokemusten runsautta, vahvistaa vaihtoa ja auttaa pohtimaan uudelleen nykyisiä toimintalinjoja ja luomaan uusia.²⁹

Sukupuoleen perustuva verkkoväkivalta

Sukupuoleen perustuva verkkoväkivalta hallitsee edelleen liian monien naisten ja tyttöjen elämää kaikkialla EU:ssa. Sukupuolten tasa-arvoa koskevassa EU:n strategiassa 2020–2025³⁰ todetaan, että naisiin kohdistuvasta verkkoväkivallasta on tullut laajalle levinnyttä ja että sillä on erityisiä, raakoja seurauksia naisten mielenterveydelle ja psyykkiselle terveydelle. Tätä ei voida hyväksyä, ja se muodostaa esteen naisten osallistumiselle julkiseen elämään ja siten myös uhan demokratialle. Strategian esittämisen jälkeen sukupuolistunut verkkoväkivalta on tullut yhä yleisemmäksi.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumista koskevan direktiivin hyväksyminen³¹ on ollut merkittävä virstanpylväs sukupuolistuneen verkkoväkivallan torjunnassa. Siinä vahvistetaan yhdenmukaiset rikosoikeudelliset määritelmät yleisimmille verkkoväkivallan

27 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/av/ip_24_2285

28 <https://mzp.gov.cz/web/mzp/tiskove-zpravvy/-/clanek/poslanci-jednomyslnne-schvalili-redefinici-znasilneni-kopirovat->

29 <https://www.mlsp.government.bg/uploads/41/test/2023-sbornik-s-praktiki-nasilie-po-oblasti.pdf>

30 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, COM(2020) 152 final.

31 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1385, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta (EUVL L 2024, 24.5.2024, s. 1385).

muodoille ja edellytetään, että jäsenvaltiot varmistavat tietyn verkkosisällön poistamisen, joka on kriminalisoitu direktiivin nojalla, ja tarjoavat erikoistuneita tukipalveluja verkkorikosten uhreille. Direktiivillä kannustetaan myös itsesääntelyyn perustuvaa yhteistyötä alustojen välillä muun muassa laatimalla käytäntösääntöjä.

Lisäksi digipalvelusäädös³² on keskeinen EU:n asetus verkkoalustojen ja niihin liittyvien riskien osalta, mukaan lukien syrjivän sisällön levittäminen, esimerkiksi sukupuolistuneen verkkoväkivaltaisen sisällön levittäminen verkkoalustoilla.

Naisiin, erityisesti niihin, jotka kohtaavat monenlaista syrjintää, myös julkisessa elämässä, kohdistuu suhteettoman paljon erilaisia sukupuolistuneen verkkoväkivallan³³ muotoja, kuten verkkohäirintää, vainoamista, doksausta, intiimien kuvien luvaton jakamista ja syväväärennettyjä kuvia, joiden tarkoituksena on vahingoittaa heitä ja saattaa heidät huonoon valoon. Digipalvelusäädöksen riskinarviointikehyksen mukaan erittäin suurten verkkoalustojen ja hakukoneiden on tunnistettava, arvioitava ja lievennettävä tehokkaasti järjestelmäriskkejä, mukaan lukien sukupuolistuneen väkivaltaisen sisällön levittäminen, jotka johtuvat niiden palvelujen suunnittelusta, toiminnasta tai käytöstä sekä käyttäjien mahdollisesta väärinkäytöstä. Tällaisten lieventävien toimenpiteiden olisi oltava kohtuullisia, oikeasuhteisia, tehokkaita ja räätälöityjä erityisten järjestelmäriskien mukaan fyysisen, seksuaalisen, psyykkisen, sosiaalisen, poliittisen tai taloudellisen haitan lieventämiseksi.

Digipalvelusäädöksen mukaan verkkoalustojen on julkaistava avoimuusraportteja, jotka sisältävät tietoja niiden sisällön moderointikäytännöistä. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta annettuun EU:n direktiiviin viitaten täytäntöönpanosäädöksessä esitetään luokat, joiden mukaisesti raportoidaan naisiin ja tyttöihin vaikuttavista sisällön moderointipäätöksistä. Näitä ovat verkkokiusaaminen ja -pelottelu, verkkohäirintä ja verkkoahdistelu, sukupuoleen perustuva disinformaatio, laitton yllyttäminen väkivaltaan ja vihaan sekä intiimin materiaalin, mukaan lukien syväväärennös tai vastaava teknologia, luvaton jakaminen.³⁴ Palveluntarjoajien on julkaistava ensimmäiset yhdenmukaistetut raportit vuoden 2026 alussa. Lisäksi digipalvelusäädöksessä annetaan palveluntarjoajille valtuudet myöntää pääsy tietoihin EU:n järjestelmäriskien havaitsemista, tunnistamista ja ymmärtämistä sekä palveluntarjoajien toteuttamien riskinhallintatoimenpiteiden riittävyttä, tehokkuutta ja vaikutuksia koskevaa tutkimusta varten.

Naisten turvallisuuden suojelemiseksi verkossa komissio helpottaa parhaillaan uuden kehyksen kehittämistä verkkoalustojen väliselle yhteistyölle, mikä on yksi viimeisistä sukupuolten tasa-arvostrategiassa 2020–2025 ilmoitetuista tuloksista.

Tekoälysäädöksellä³⁵ kielletään erittäin haitalliset järjestelmät, jotka voivat mahdollistaa sukupuoleen perustuvan väkivallan. Käytännössä siinä kielletään haitalliset tekoälykäytännöt, joita

32 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/2065, annettu 19 päivänä lokakuuta 2022, digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta (digipalvelusäädös) (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) (EUVL L 277, 27.10.2022, s. 1).

33 Hicks, J. (2021). Sukupuoleen perustuvan verkkoväkivallan yleisyydestä ja vaikutuksista on maailmanlaajuisia näyttöä. K4D-tukipalvelun raportti. Kehittämispintojen instituutti. [DOI:10.19088/K4D.2021.140](https://doi.org/10.19088/K4D.2021.140).

34 Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2024, annettu 4 päivänä marraskuuta 2024, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/2065 mukaisia välityspalvelujen tarjoajien ja verkkoalustojen tarjoajien avoimuusraportointivelvoitteita koskevien mallien vahvistamisesta, C(2024) 7005 final ja komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) C(2024) 7005 final liite.

35 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä sekä asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 ja direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta (tekoälysäädös) (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti).

voidaan käyttää naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan jatkamiseen tai helpottamiseen, kuten manipuloivat tai hyväksikäyttävät tekoälyjärjestelmät yksilöiden, myös naisten ja tyttöjen, jäljittämiseksi ja manipuloimiseksi merkittävästi haitallisilla tavoilla. Lisäksi laissa asetetaan läpinäkyvyyssvaatimuksia synteettisesti tuotetulle sisällölle, mukaan lukien syvävääreännökset.

Nimeämällä neljä aikuissisältöalustaa virtuaalisiksi verkkoalustoiksi komissio käsittelee erilaisia laittomia sisältöjä, toimia ja käytäntöjä, joilla on sukupuoliulottuvuus, kuten lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän materiaalin levittäminen, intiimin tai manipuloidun materiaalin luvaton jakaminen, ihmiskauppa ja nykyajan orjuus. Komissio lähetti vuonna 2024 kolmelle niistä (Pornhub, Stripchat ja XVideos) digipalvelusäädöksen mukaisia tietopyyntöjä, joissa se pyysi yrityksiä toimittamaan yksityiskohtaisempia tietoja toimenpiteistä, joita ne ovat toteuttaneet arvioidakseen ja lieventääkseen huolellisesti riskejä, jotka liittyvät alaikäisten suojeluun verkossa, laittoman sisällön levittämiseen sekä sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisemiseen ja riskiin. Komissio pyysi myös yksityiskohtaisia tietoja näiden alustojen hyväksymistä iänvarmistusmekanismeista. Lisäksi komissio tekee yhteistyötä digitaalisen pornografian asiantuntijoiden kanssa kartoittaakseen aikuisten verkkosisällön sääntelyä koskevaa oikeudellista kehystä EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla. Ne tarjoavat myös yleiskuvan pornografisesta teollisuudesta ja perustavat näyttöputken järjestelmäriskien ja niihin liittyvien lieventävien toimenpiteiden tehokkuuden tunnistamiseksi ja analysoimiseksi.

EIGE julkaisi helmikuussa raportin, jossa ehdotetaan mittauskehystä, jonka avulla jäsenvaltiot voivat mitata naisiin ja tyttöihin kohdistuvan verkkoväkivallan tilastollista esiintyvyyttä, esiintyvyyttä ja raportoituja tapauksia sekä raportoida kerätyt tiedot vertailukelpoisella tavalla.³⁶

Vuonna 2024 Virossa käännettiin ja julkaistiin opas verkkoväkivallasta uhrien parissa työskenteleville ammattilaisille. Se tarjoaa arvokasta tukea ja käytännön suosituksia uhrien auttamiseksi tehokkaasti ja herkästi, riskien hallitsemiseksi ja uhrien turvallisuudentunteen palauttamiseksi. Tämä opas on suunniteltu helpottamaan asiantuntijoiden työtä, ja se tarjoaa konkreettisia ohjeita ja parhaita käytäntöjä. Keskeisenä resurssina se auttaa parantamaan ammattilaisten ymmärrystä verkkoväkivallan vaikutuksista ja varmistaa kattavan tuen jokaiselle yksilölle, johon se vaikuttaa.

Seksuaalinen häirintä työpaikalla

Naisilla on oikeus elää ja työskennellä ilman väkivaltaa ja häirintää. Vaikka tämä on yleisesti hyväksyttyä, väkivalta ja häirintä ovat edelleen yleisiä työelämässä. Sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa koskevan EU:n tutkimuksen tuoreiden tietojen mukaan 4,3 prosenttia työssäkäyvistä naisista oli kokenut seksuaalista häirintää työssä viimeisten 12 kuukauden aikana, 12,8 prosenttia viimeisten viiden vuoden aikana ja 30,8 prosenttia aikuisiässä. Vain 37,3 prosenttia oli ilmoittanut tapauksesta viralliselle tukipalvelulle, poliisille tai virkamiehille.

Naisiin kohdistuva väkivalta ja häirintä työpaikalla haittaavat naisten voimaannuttamista, rajoittavat heidän pääsyään työmarkkinoille ja ylläpitävät ammatillista sukupuoleen perustuvaa eriytymistä. Sen juuret ovat usein sukupuolten epätasa-arvoisessa valtdynamiikassa, sukupuolistereotyyppioissa, patriarkalisissa arvoissa sekä miesten ja naisten historiallisessa eriarvoisuudessa.

Kolmen ja puolen vuoden neuvottelujen jälkeen neuvosto päätti 25. maaliskuuta 2024 pyytää jäsenvaltioita ratifioimaan väkivaltaa ja häirintää koskevan Kansainvälisen työjärjestön vuoden

³⁶ EIGE (2025), Naisiin ja tyttöihin kohdistuvan verkkoväkivallan torjunta: Developing an EU measurement framework, Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, Luxemburg. [Saatavilla verkossa.](#)

2019 yleissopimuksen (nro 190).³⁷ EU ja sen jäsenvaltiot osallistuivat aktiivisesti yleissopimuksen nro 190 hyväksymiseen 108. kansainvälisessä työkonferenssissa vuonna 2019. Tähän mennessä yleissopimuksen on ratifioinut 12 EU:n jäsenvaltiota: Belgia, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Portugali, Ranska, Romania, Saksa, Suomi ja Tanska.

Sukupuoleen perustuva häirintä työpaikalla on ongelma myös tutkimuksen ja innovoinnin alalla (R&I). Tämän ilmiön³⁸ torjumiseksi eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) foorumin alaryhmä ”Osallistava sukupuolten tasa-arvo” kehitti vuonna 2024 tiiviissä yhteistyössä Euroopan komission kanssa nollatoleranssisäännöt sukupuolistuneen väkivallan, myös seksuaalisen häirinnän, torjumiseksi EU:n tutkimus- ja innovointijärjestelmässä.³⁹ ERA-foorumin alaryhmän laatimilla käytäntösäännöillä pyritään puuttumaan sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan tutkimus- ja korkeakoulutusympäristöissä vahvistamalla yhteinen lähestymistapa, määritelmät ja luettelo periaatteista, jotka ohjaavat jäsenvaltioita ja muita sidosryhmiä ja yksilöitä, jotta voidaan luoda eurooppalainen tutkimus- ja innovointiympäristö, jossa ei esiinny minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa ja joka perustuu sukupuolten tasa-arvon ja osallistavuuden, kunnioituksen, ihmisarvon ja turvallisuuden arvoihin. Käytäntösääntöjen ja niiden periaatteiden tukemiseksi Horisontti Eurooppa -puiteohjelman GenderSAFE-hankkeessa julkaistiin sitoumus⁴⁰ ja kutsuttiin sidosryhmiä, alan toimijoita ja opiskelijoita liittymään erityiseen käytäntöyhteisöön.⁴¹

Lisäksi vuonna 2024 järjestettiin yhteistyössä jäsenvaltioiden ja R&I-sidosryhmien kanssa paneelikeskustelu aiheesta ”Kohti sukupuoleen perustuvasta väkivallasta vapaata eurooppalaista tutkimusaluetta tieteessä” Research & Innovation Days -tapahtuman aikana.⁴²

Ihmiskauppa

Ihmiskauppa on rikos, joka tuhoaa yksilöiden elämän riistämällä heiltä heidän ihmisarvonsa, vapautensa ja perusoikeutensa. Kyseessä on usein järjestäytyneiden rikollisverkostojen tekemä väkivaltarikos.

Yksi ihmiskaupan torjuntaa koskevan EU:n strategian 2021–2025 tärkeimmistä tuloksista vuonna 2024 oli EU:n ihmiskaupan vastaisen direktiivin arviointi ja muutetun ihmiskaupan vastaisen direktiivin hyväksyminen.⁴³ Muutetulla ihmiskaupan vastaisella direktiivillä vahvistetaan edelleen ennaltaehkäisyä, uhrien tukemista ja rajatylittävää yhteistyötä. Siinä korostetaan sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa, jolla varmistetaan naisten, lasten, vammaisten henkilöiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien parempi suojelu. Muutetun direktiivin mukaan sijaissynnytykset, pakkoavioliitot ja laiton adoptio kuuluvat hyväksikäytön muotoihin. Siinä korostetaan myös verkkoulottuvuutta pitämällä tieto- ja viestintätekniikan avulla tapahtuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä raskauttavana asianhaarana. Lisäksi ihmiskaupan uhrien tarjoamien palvelujen, kuten prostituutiopalvelujen, tietoisesta käytöstä tulee rikos, jolla pyritään vähentämään ihmiskauppaa edistävää kysyntää. Erityisiin indikaattoreihin perustuvasta ihmiskauppaa koskevasta

37 Neuvoston päätös (EU) 2024/2018, annettu 25 päivänä maaliskuuta 2024, jäsenvaltioiden kehottamisesta ratifioimaan väkivaltaa ja häirintää koskeva Kansainvälisen työjärjestön vuoden 2019 yleissopimus (nro 190) (EUVL L 2024/1018, 2.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2024/1018/oj>)

38 <https://unisafe-gbv.eu/project-news/results-from-the-largest-european-survey-on-gender-based-violence-in-academia/>

39 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ce8aef5-70b3-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en>

40 <https://gendersafe.eu/the-gendersafe-pledge-for-zero-tolerance-to-gender-based-violence/>

41 <https://gendersafe.eu/community-of-practice/>

42 <https://www.youtube.com/watch?v=9-L-ehv48GU>

43 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta (EUVL L 2024, 24.6.2024, s. 1712).

EU:n laajuisesta tiedonkeruusta tulee pakollista, sillä se tarjoaa kattavampaa tietoa ja lisää tietämystä ilmiöstä.

Muuttoliikkeen alalla julkaistiin toukokuussa 2024⁴⁴ ehdotuspyyntö, jonka määrärahat vuosien 2021–2027 turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (AMIF) ovat 6 miljoonaa euroa.⁴⁵ Ehdotuspyynnöllä pyritään vahvistamaan ihmiskaupan uhreiksi joutuneiden kolmansien maiden kansalaisten, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, auttamista, tukemista ja kotouttamista. Ehdotuspyynnössä keskitytään ennaltaehkäisyyn, uhrien tunnistamiseen, ihmiskauppaa koskevan tietoisuuden lisäämiseen ja tuen tarjoamiseen työvoiman ja seksuaalisen hyväksikäytön uhreille sekä pakkorikollisuuden uhreille. Tähän sisältyy ihmiskaupan uhreiksi joutuneille kolmansien maiden kansalaisille annettava erityisapu ja -tuki ottaen huomioon heidän erityistarpeensa, kuten ikä ja sukupuoli, sekä heihin kohdistuneen hyväksikäytön muodon tai muotojen fyysiset ja psyykkiset seuraukset.

Lisäksi marraskuussa 2023 kolmivuotista VANGUARD-hanketta rahoitettiin Horisontti Eurooppa -puiteohjelman klusterista 3 ”Kansalaisturvallisuus yhteiskunnassa”, ja EU:n rahoitusosuus oli 4,5 miljoonaa euroa. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa ihmiskaupan torjuntaa kehittyneiden teknologisten ratkaisujen, ymmärryksen, tietoisuuden lisäämisen ja koulutuksen yhteydessä, jotta voidaan häiritä ihmiskauppaketjua varhaisessa vaiheessa ja puuttua rankaisemattomuuden kulttuuriin. VANGUARD tarjoaa erityisesti paremman tiedustelutilannekuvan ihmiskaupasta keskittyen erityisesti ihmiskauppaan seksuaalista hyväksikäyttöä, työvoiman hyväksikäyttöä ja pakkorikollisuutta varten.

Ihmiskauppaa koskevaa EMPACTin operatiivista toimintasuunnitelmaa⁴⁶ on vahvistettu, jotta voidaan puuttua ihmiskaupan riskeihin tilanteessa, jossa ennennäkemättömän suuri määrä haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, pääasiassa naisia ja lapsia, hakee suojelua EU:sta Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan vuoksi. Operatiivisten toimien erityinen painopiste on säilytetty uudessa operatiivisessa toimintasuunnitelmassa vuosiksi 2024–2025, ja se on nyt sisällytetty täysimääräisesti useisiin toimiin, jotka koskevat esimerkiksi työvoiman hyväksikäyttöä, lapsikauppaa tai verkkoseurantaa.

Sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrientukeminen

Sen lisäksi, että toukokuussa 2024 hyväksyttiin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva direktiivi, jossa vahvistetaan räätälöityjä tukitoimenpiteitä sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreille (ks. edellä kohta ”Sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen”), vuonna 2024 edistettiin uhrien oikeuksia koskevan direktiivin tarkistamisessa: Neuvosto muodosti tekstistä yleisnäkemyksen 14. kesäkuuta,⁴⁷ ja parlamentti hyväksyi huhtikuussa valtuutuksensa aloittaa toimielinten väliset neuvottelut. Kolmikantaneuvottelut aloitettiin vuoden 2024 lopussa. Komission 12. heinäkuuta 2023 hyväksymän⁴⁸ ehdotuksen tavoitteena on vahvistaa edelleen rikoksen uhrien oikeuksia EU:ssa, mukaan lukien kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien uhrien, kuten naisiin kohdistuvan

44 AMIF-2024-TF2-AG-THB.

45 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/1147, annettu 7 päivänä heinäkuuta 2021, turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston perustamisesta.

46 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

47 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/13/victims-rights-council-finalises-position-on-strengthened-eu-law/>

48 [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2023/0250\(COD\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2023/0250(COD))

väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhrien, oikeudet.⁴⁹ Näin se pyrkii puuttumaan kesäkuussa 2022 hyväksytyssä uhrien oikeuksia koskevan direktiivin arvioinnissa havaittuihin ongelmiin.⁵⁰

Lisäksi komissio valmistelee uhrien oikeuksia koskevan EU:n strategian (2020–2025) puitteissa muita kuin lainsäädäntötoimia,⁵¹ joilla parannetaan sukupuoleen perustuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhrien oikeuksia EU:ssa. Tällaisia toimia ovat muun muassa seuraavat: i) sellaisten rakenteiden edistäminen, jotka tarjoavat kohdennettua ja yhdenmättyä tukea uhreille, joilla on erityistarpeita, kuten sukupuoleen perustuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan uhreille; ja ii) uhrien oikeuksia koskevan EU:n kampanjan, johon sisältyy sukupuoleenperustuvaa väkivaltaa koskeva osio,⁵² täytäntöönpano. Merkittävä lisä kampanjaan on kirja *The Girl Who Kept Her Eyes Open*. Se lisää tietoisuutta EU:n sääntöjen mukaisista sotarikosten uhrien (jotka ovat enimmäkseen naisia ja lapsia) oikeuksista ja kannustaa EU:n kansalaisia suhtautumaan avoimesti tilanteeseensa. Lisäksi Horisontti Eurooppa -puiteohjelman klusterin 3 ”Kansalaisturvallisuus yhteiskunnassa” puitteissa rahoitetaan kahta hanketta, IMPROVE ja ISEDA, yhteensä 5,7 miljoonalla eurolla EU:n rahoitusosuudesta. Hankkeilla pyritään torjumaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäisystä uhrin havaitsemiseen ja tukemiseen yhdistämällä teknologisia ja yhteiskunnallisia lähestymistapoja.

Saksan parlamentti hyväksyi lain,⁵³ jolla estetään abortin vastustajien harjoittama ”kävelykiusaaminen” raskaana oleville naisille tarkoitettujen neuvontakeskusten ja aborttiklinikoiden välittömässä läheisyydessä. Lain tavoitteena on suojella raskaana olevia naisia tehokkaasti tällaiselta lisääntyvältä häirinnältä ja varmistaa, että he voivat vapaasti hyödyntää neuvontapalveluja ja käyttää abortteja tekeviä laitoksia. Laki tuli voimaan 13. marraskuuta 2024.

49 Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta.

50 Komission yksiköiden valmisteluasiakirja rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta 25. lokakuuta 2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/29/EU arvioinnista, SWD/2022/0179 final.

51 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Uhrien oikeuksia koskeva EU:n strategia (2020–2025), COM(2020) 258 final.

52 <https://victims-rights.campaign.europa.eu/en/country/all/crimes>

53 <https://dip.bundestag.de/vorgang/zweites-gesetz-zur-%C3%A4nderung-des-schwangerschaftskonfliktgesetzes/308701>

Itävalta julkaisi heinäkuussa 2024 väkivallan torjuntaa koskevan koordinointi- ja yhteistyöstrategian, jossa keskitytään väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten neuvontaan. Strategia kehitettiin naisten ja tasa-arvon pääosaston johdolla osallistavassa prosessissa, johon osallistui yli 200 sidosryhmää. Strategian tavoitteena on tukea kaikkia väkivallan uhreiksi joutuneita naisia ja tyttöjä varhaisessa vaiheessa. Lisäksi strategiset painopisteet on asetettu väkivallan suojelua ja ehkäisemistä koskevassa institutionaalisessa järjestelmässä Istanbulin yleissopimuksen mukaisesti, mikä auttaa vahvistamaan naisten ja tyttöjen oikeuksia.⁵⁴

Sukupuolistereotyyppien kyseenalaistaminen

Komissio päätti vuoden 2024 alussa kampanjansa sukupuolistereotyyppien kyseenalaistamiseksi. #EndGenderStereotypes-kampanja⁵⁵ kohdistui nuoriin aikuisiin pääasiassa sosiaalisessa mediassa, mutta myös vaikuttajien ja tiedotusvälineiden kautta. Kampanjassa käsiteltiin sukupuolistereotyyppiä eri elämänaloilla, kuten uravalinnoissa, hoitovastuun jakamisessa ja päätöksenteossa. Kampanjan voitti Forbes Social Awards 2023. Aineisto on saatavilla kaikilla EU:n kielillä kampanjan verkkosivustolla, ja sidosryhmät voivat ladata sen ja käyttää sitä.

Komissio julkaisi vuonna 2024 kaksi Eurobarometri-tutkimusta sukupuolistereotyyppien kyseenalaistamisesta: Flash-eurobarometri naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvistä sukupuolistereotyyppien kyseenalaistamisesta (marraskuu) ja toinen yleisemmin sukupuolistereotyyppien kyseenalaistamisesta (joulukuu).

Komissio julkaisi 25. marraskuuta 2024 flash-eurobarometrin tulokset. Kysely tehtiin, jotta saataisiin parempi käsitys eurooppalaisten asenteista väkivaltaa kohtaan ja väkivaltaisen tai nöyryyttävän käyttäytymisen suhteellistumisesta.⁵⁶ Tulokset osoittivat, että suurin osa eurooppalaisista on eri mieltä naisten esineellistämistä ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyvistä stereotyyppien kyseenalaistamisesta, mutta myös siitä, että joitakin stereotyyppiä esiintyy edelleen, erityisesti joissakin jäsenvaltioissa. Esimerkiksi EU:ssa keskimäärin yli yhdeksän kymmenestä vastaajasta (93 prosenttia) on eri mieltä väittämästä, jonka mukaan aviomies tai poikaystävä voi harrastaa seksiä vaimonsa tai tyttöystävänsä kanssa ilman tämän suostumusta. Tämä osuus vaihtelee Tanskan 85 prosentista Luxemburgin ja Maltaan 97 prosenttiin. Vastaavasti vaikka keskimäärin 92 prosenttia vastaajista EU:ssa ei pidä hyväksyttävänä sitä, että mies lyö ajoittain vaimoaan/tyttöystävänsä, naiset pitävät sitä miehiä todennäköisemmin mahdollisena hyväksyä (95 prosenttia vs. 89 prosenttia), ja prosenttiosuudet vaihtelevat Suomen 87 prosentista Luxemburgin 97 prosenttiin⁵⁷.

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevan tietoisuuden ja käsityksen osalta keskimäärin noin seitsemän kymmenestä vastaajasta (71 prosenttia) oli samaa mieltä siitä, että naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on ”hyvin yleistä” tai ”melko yleistä” heidän maassaan, kun taas vain kolmannes vastaajista (33 prosenttia) vastasi samaa miehiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta. Maiden välillä on jälleen suuria eroja Romanian 91 prosentista Tanskan 44 prosenttiin ja

54 <https://www.coordination-vaw.gv.at/nachrichten/gewaltschutzstrategie-zur-koordinierung-und-vernetzung-mit-fokus-auf-beratung-gewaltbetroffener-frauen-soll-beratungsnetz-sichtbarer-machen.html> and <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/nachrichten-der-bundesregierung/2024/07/frauenministerin-susanne-raab-praesentiert-oesterreichweite-gewaltschutzstrategie.html>

55 https://end-gender-stereotypes.campaign.europa.eu/index_en

56 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3252>

57 Liettuanosalta prosenttiosuus on 55 prosenttia, mutta se jätettiin keskiarvon laskennan ulkopuolelle poikkeavana havaintona. Tulos voi johtua käännösongelmasta, joka liittyy sanaan ”läpsiminen”, jolla ei ole tarkkaa käännöstä liettuaksi ja joka olisi voitu tulkita lievemäksi fyysisen hyökkäyksen muodoksi.

sukupuolen mukaan, sillä 78 prosenttia naisista katsoo, että naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on yleistä heidän maassaan verrattuna 63 prosenttiin miehistä.

Toisessa erityiseurobarometritutkimuksessa ⁵⁸ selvitettiin käsityksiä sukupuolistereotyyppioista ja siitä, missä määrin ne ovat edelleen yleisiä EU:n kansalaisten keskuudessa. Kysymykset liittyivät sukupuolirooleihin ja hyväksyttävään käyttäytymiseen. Perhe- ja työelämää koskevat sukupuolistereotyyppiat ja sukupuolistereotyyppioita politiikassa ja johtotehtävissä. Kysely perustui osittain aiempiin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin erityiseurobarometritutkimuksiin, ⁵⁹ jotka tehtiin sukupuolten tasa-arvosta vuosina 2009 , 2014 ⁶⁰ ja 2017. ⁶¹

Tulokset osoittavat, että jotkin sukupuolistereotyyppiat ovat edelleen melko yleisiä. Yli kuusi kymmenestä vastaajasta on samaa mieltä siitä, että naiset tekevät todennäköisemmin päätöksiä tunteidensa perusteella, ja noin neljä kymmenestä on samaa mieltä siitä, että miehen tärkein rooli on ansaita rahaa (42 %, -1 prosenttiyksikköä vuodesta 2017) ja että naisen tärkein rooli on huolehtia kodistaan ja perheestään (38 %, -6 prosenttiyksikköä). Erot käsityksissä EU:n jäsenvaltioissa ovat 64 prosenttiyksikköä.

Useimmat työ- ja yksityiselämää koskeviin päätöksiin liittyvät stereotyyppiat hylätään yleisesti, mutta merkittävässä osassa niistä on edelleen stereotyyppisiä näkemyksiä naisten sosiaalisesti halutusta käyttäytymisestä. Esimerkiksi vain hieman yli puolet (51 %, +3 prosenttiyksikköä vuodesta 2009) on samaa mieltä siitä, että jos isän palkka on pienempi kuin äidin, hänen pitäisi luopua työstä lasten hoitamiseksi, jos perhe päättää, että toisen vanhemman on tehtävä niin. Havainnot ovat vaihtelevia myös siltä osin, mitä tulee käsityksiin sukupuoliominaisuuksista kotona. Joka viides vastaaja oli samaa mieltä siitä, että tärkeiden perhepäätösten osalta miehillä olisi oltava lopullinen sananvalta, ja näkemykset jakautuivat sen suhteen, ovatko miehet yleisesti ottaen luonnollisesti naisia vähemmän päteviä hoitamaan kotitöitä (49 prosenttia oli ”samaa mieltä” ja 49 prosenttia ”eri mieltä”).

58 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>

59 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/808>

60 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2048>

61 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2154>

Sukupuolten tasa-arvoisen talouden edistäminen

Sukupuolten tasa-arvon alalla nähtiin vuonna 2024 joitakin rohkaisevia taloussuuntauksia. Tuoreimmat saatavilla olevat tiedot (vuodelta 2023) osoittavat, että naisten työllisyysaste EU:ssa ylitti ensimmäistä kertaa 70 prosentin rajan. Tämä kehitys tapahtui tilanteessa, jossa EU:n yleinen työllisyysaste nousi 75,3 prosenttiin. Lisäksi vaikka naisten osuus kasvoi vähemmän kuin kahtena edellisenä vuonna, se oli suurempi kuin miesten osuus. Tämä johti viime vuosikymmenen pienimpään sukupuolten väliseen työllisyyseroon, joka oli 10,2 prosenttiyksikköä (–0,5 prosenttiyksikköä vuoteen 2023 verrattuna). Tämä kehitys vastaa vuodesta 2009 jatkunutta pitkän aikavälin suuntausta, joskin maiden välillä on huomattavia eroja.

Tämä myönteinen suuntaus näkyy muissa sukupuolten välistä kuilua kuvaavissa indikaattoreissa. Kansainvälisen työjärjestön vuoden 2024 Global Gender Gap Report -raportin mukaan työmarkkinoille osallistumisen⁶² yleinen kasvu heijastaa siirtymistä suurempaan osuuteen naispuolisista, ikääntyneistä ja korkeasti koulutetuista työntekijöistä, mikä on mahdollistanut työvoiman liikkuvuuden lisääntymisen, tuetun lastenhoidon ja perhevapaapolitiikan, työpaikkojen säilyttämisjärjestelmien ja eläkkeelle siirtymisen viivästyksen. Kansainvälinen työjärjestö ILO huomauttaa kuitenkin myös, että lastenhoitoon ja muihin virallisiin hoitopalveluihin tehtävien julkisten ja yksityisten investointien puute ja pitkäaikaiset epätasa-arvoiset asenteet hoitotoimintaa kohtaan yleisesti aiheuttavat sen, että hoitotyön taloudelliset ja sosiaaliset kustannukset kohdistuvat pääasiassa naisiin. Tämä merkitsee talouksillemme suurta hyödyntämätöntä potentiaalia, kuten esimerkiksi Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) arviot, joiden mukaan työllisyysaste on 80 prosenttia vuoteen 2050 mennessä, jos sukupuolten tasa-arvo paranee merkittävästi,⁶³ osoittavat.

Sukupuoltenvälisen erojen poistaminen työmarkkinoilta

Kaikissa jäsenvaltioissa miesten työllisyysaste on korkeampi kuin naisten. Yleisenä suuntauksena on, että mitä alhaisempi naisten työllisyysaste tietyssä maassa on, sitä suurempi on sukupuolten välinen työllisyysero. Vuonna 2023 miesten työllisyysaste oli EU:ssa 80,4 prosenttia ja naisten 70,2 prosenttia, minkä seurauksena sukupuolten työllisyysero oli 10,2 prosenttiyksikköä.⁶⁴

Sekä naisten että miesten työllisyysasteet ovat nousseet johdonmukaisesti ja hitaasti viimeisten 10 vuoden aikana, minkä pandemia keskeytti vasta vuonna 2020. Vuodesta 2018 lähtien naisten työllisyys on kuitenkin kasvanut hieman enemmän, minkä vuoksi sukupuolten välinen työllisyysero on pienentynyt 11,3 prosenttiyksiköstä vuonna 2018 ja 11,0 prosenttiyksiköstä vuonna 2020 10,2 prosenttiyksikköön vuonna 2023.

Sukupuolten väliset työllisyyserot vaihtelevat suuresti maittain ja alueittain EU:ssa. Osana sitoutumistaan osallistavan työllisyyden edistämiseen Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevassa toimintasuunnitelmassa⁶⁵ on asetettu tavoitteeksi nostaa työllisyys EU:ssa 78 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä muun muassa pyrkimällä vähintään puolittamaan sukupuolten välinen työllisyysero vuoteen 2019 verrattuna. Vuonna 2023 20–64-vuotiaiden työllisyysaste EU:ssa oli 75,3 prosenttia, joten vuoden 2030 tavoite näyttää olevan saavutettavissa. Sukupuolten välinen työllisyysero pieneni vuonna 2023 –0,5 prosenttiyksikköä, mikä on enemmän kuin edellisenä vuonna.

62 ILO, *Global Gender GAP report, 2024*. [Saatavilla verkossa](#).

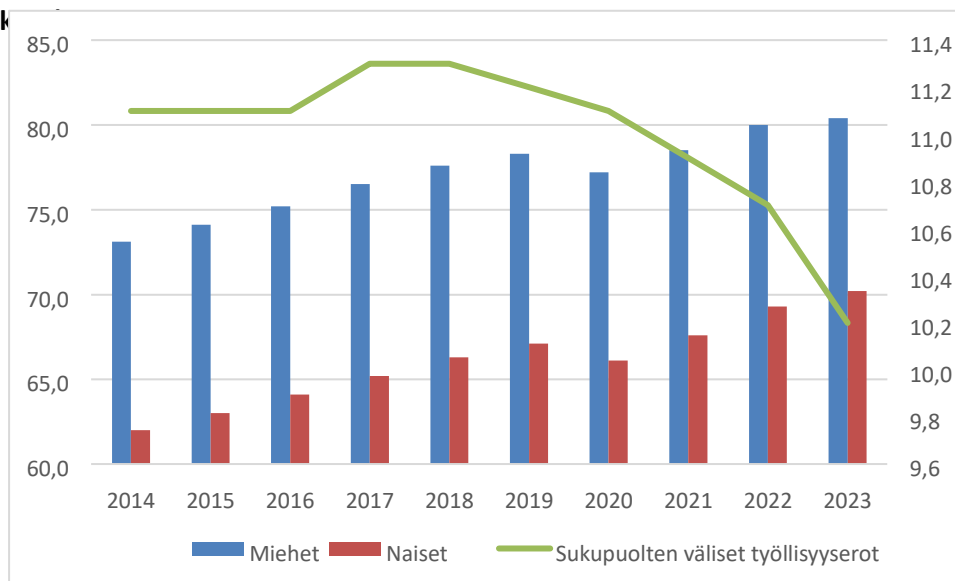
63 EIGE, *Economic Benefits of Gender Equality in the European Union*, 2017. [Saatavilla verkossa](#).

64 Eurostat (lfsa_organ).

65 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskeva toimintasuunnitelma, COM(2021) 102 final.

Vuoden 2025 kertomus sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa

Kaavio 1 Työllisyysasteet 20–64-vuotiaina sukupuolen ja sukupuolten työllisyseron mukaan (oikea akseli)

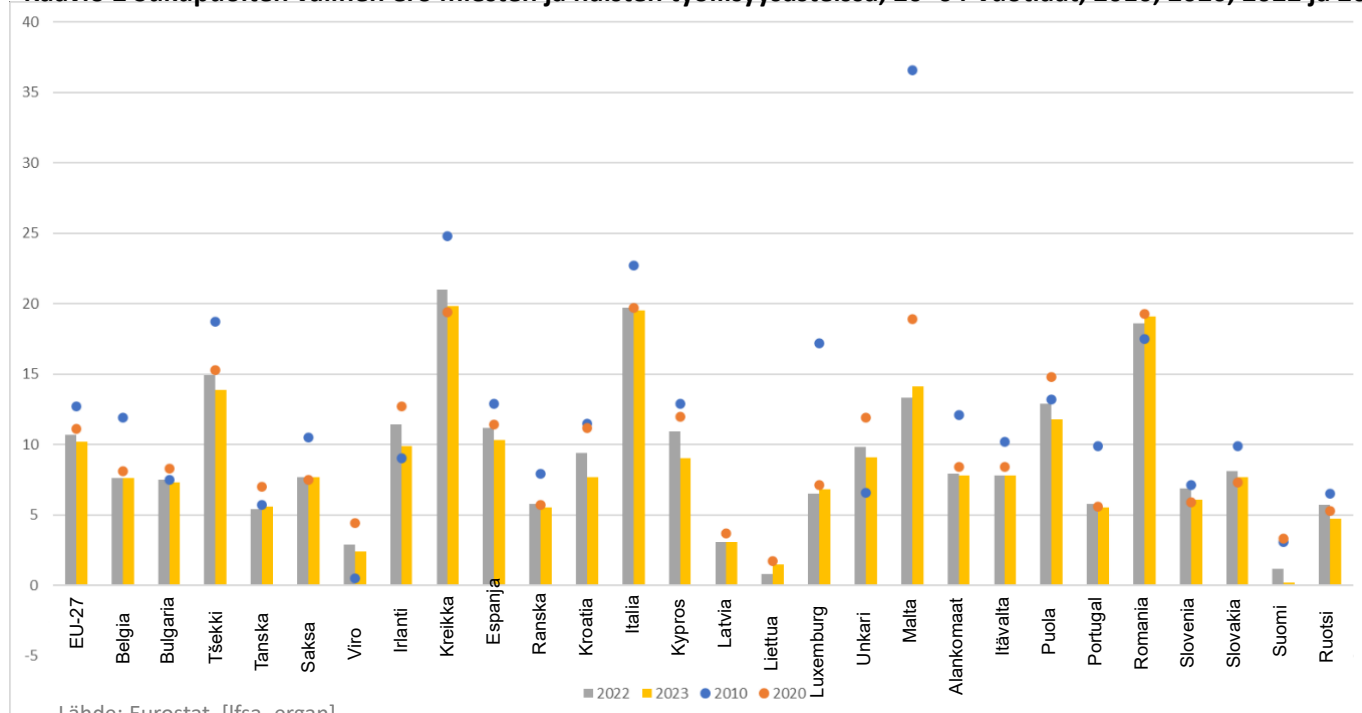

Lähde: Eurostat, [lfsi_emp_a]

Huomautus: Sukupuolten välinen ero määritellään naisten ja miesten työllisyysasteen erona prosenttiyksikköinä.

Vuonna 2023 vain seitsemässä EU:n jäsenvaltiossa (Espanjassa, Puolassa, Tšekissä, Maltassa, Romaniassa, Italiassa ja Kreikassa) sukupuolten työllisyserot olivat suuremmat kuin koko EU:ssa. Italiassa naisten työllisyysaste oli erityisen alhainen, alle 60 prosenttia (56,5 prosenttia), Kreikassa 57,6 prosenttia ja Romaniassa 59,1 prosenttia, kun miesten työllisyysaste oli noin kolme neljäsosaa (76,0 prosenttia), Kreikassa 77,4 prosenttia ja Romaniassa 78,2 prosenttia).

Kaavio 2 Sukupuolten välinen ero miesten ja naisten työllisyysasteissa, 20–64-vuotiaat, 2010, 2020, 2022 ja 2023

Lähde: Eurostat, [lfsa_ergan].

Sukupuolten työllisyseron kaventuminen useimmissa maissa vuodesta 2010 lähtien heijastaa kokonaistyöllisyysasteen nousua, kun miesten työllisyys kasvaa vähemmän kuin naisten. Maltassa naisten osuuden kasvu on erityisen huomattavaa, sillä naisten osuus on yli 32 prosenttiyksikköä 13 vuodessa, vaikka sukupuolten välinen työllisysero on edelleen suuri. Tätä muutosta on tuettu poliittisilla toimenpiteillä, joilla on pyritty houkuttelemaan enemmän naisia työmarkkinoille, kuten verohelpotuksilla ja lastenhoitovuosien kansallisilla vakuutusmaksuilla, koulutusohjelmilla, ilmaisella lastenhoidolla ja ilmaisella koulukuljetuksella.

Sukupuolten työllisyseroissa on merkittäviä eroja EU:n eri alueiden välillä, ja ne ovat pysyviä ajan mittaan. EU:n vähemmän kehittyneillä alueilla sukupuolten välinen työllisysero (16 prosenttiyksikköä) oli vuonna 2022 noin kaksinkertainen kehittyneempiin alueisiin (8 prosenttiyksikköä) ja siirtymäalueisiin (9 prosenttiyksikköä) verrattuna. Ero oli paljon suurempi eteläisissä jäsenvaltioissa (15 prosenttiyksikköä) kuin luoteisissa (7 prosenttiyksikköä) ja itäisissä (12 prosenttiyksikköä). Se oli yli 20 prosenttiyksikköä kaikilla Kreikan, Etelä-Italian ja Romanian itäisillä alueilla (kaavio 3). Naisten työllisyysaste nousi suhteessa miesten työllisyysasteeseen kehittyneemmillä alueilla ja siirtymäalueilla vuosina 2013–2022 sekä luoteisissa jäsenvaltioissa. Sitä vastoin se laski vähemmän kehittyneillä alueilla ja eteläisissä maissa, joissa työllisyysaste on alhaisempi ja joissa ei ole laadukasta ja kohtuuhintaista lastenhoitoa.⁶⁶

Sukupuolten työllisyserot vaihtelevat suuresti ikäryhmittäin: 15–24-vuotiaiden nuorten keskuudessa ero on edelleen pienin, 4,3 prosenttiyksikköä vuonna 2023. Joissakin maissa se oli jopa negatiivinen, mikä tarkoittaa, että nuorten naisten työllisyysaste oli korkeampi kuin nuorten miesten (Irlanti, Liettua, Tanska, Suomi ja Viro). On kuitenkin huomattava, että tämän ikäryhmän naisten työllisyysasteessa on huomattavia maakohtaisia eroja, jotka vaihtelevat Alankomaiden 76,2 prosentista Romanian 13,7 prosenttiin. 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä se nousee 6,3 prosenttiyksikköön ja 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä 12,1 prosenttiyksikköön. Maiden välillä on suuria eroja. Tähän vaikuttaa miesten keskimääräisen työuran piteneminen⁶⁷ EU:ssa: Miesten työuran odotettu kesto on 39,0 vuotta ja naisten 34,7 vuotta. Sukupuolten välinen ero oli 4,3 vuotta vuonna 2023, mikä johtuu suurelta osin siitä, että epäviralliset hoitovelvoitteet työntävät naisia pois työmarkkinoilta aiemmin kuin mies. Samaan aikaan sukupuolten välinen ero tosiasiallisessa eläkkeellesiirtymisiässä on kaventunut huomattavasti viime vuosikymmenen aikana, ja tosiasiallinen eläkkeellesiirtymisikä on noussut useimmissa maissa vuosina 2014–2023 molempien sukupuolten osalta. Kaiken kaikkiaan naisten tosiasiallinen eläkkeellesiirtymisikä nousi enemmän kuin miesten 18 maassa⁶⁸. Näistä maista yhdeksässä⁶⁹ naisten tosiasiallinen eläkkeellesiirtymisikä nousi yli vuodella enemmän kuin miesten. Seitsemässä maassa naisten eläkeikä on alhaisempi kuin miesten.⁷⁰

Sukupuolten väliset erot ovat vieläkin suurempia lapsiperheiden kohdalla, mikä kuvastaa vanhemmuuden suhteetonta vaikutusta naisten urakehitykseen. Vuonna 2023 EU:n tasolla 25–54-vuotiaiden naisten, joilla on lapsia, työllisyysaste oli 74,9 prosenttia, kun taas miehillä, joilla on

66 Ks. Euroopan komissio: Alue- ja kaupunkipolitiikan pääosasto, Durán Laguna, J., D'Apice, P., Grzegorzewska, M., De Franceschi, F. et al., *Ninth report on economic, social and territorial cohesion*, Durán Laguna, J. (toimittaja), Euroopan unionin julkaisuimisto, 2024. [Saatavilla verkossa.](#)

67 Työelämän kestoa kuvaava indikaattori on arvio siitä, kuinka monta vuotta tällä hetkellä 15-vuotiaan henkilön odotetaan olevan työvoimassa (eli työssä tai työttömänä) koko elämänsä ajan. Sen tavoitteena on tarjota erilainen näkökulma työmarkkinoihin ja tarkastella työvoimaan kuuluvien ihmisten koko elinkaarta sen sijaan, että tarkasteltaisiin tiettyjä elämänvaiheita, kuten nuorisotyöttömyyttä tai varhaista poistumista työmarkkinoilta.

68 BE, CY, CZ, DK, EE, EL, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, NL, RO, SE, SI, SK.

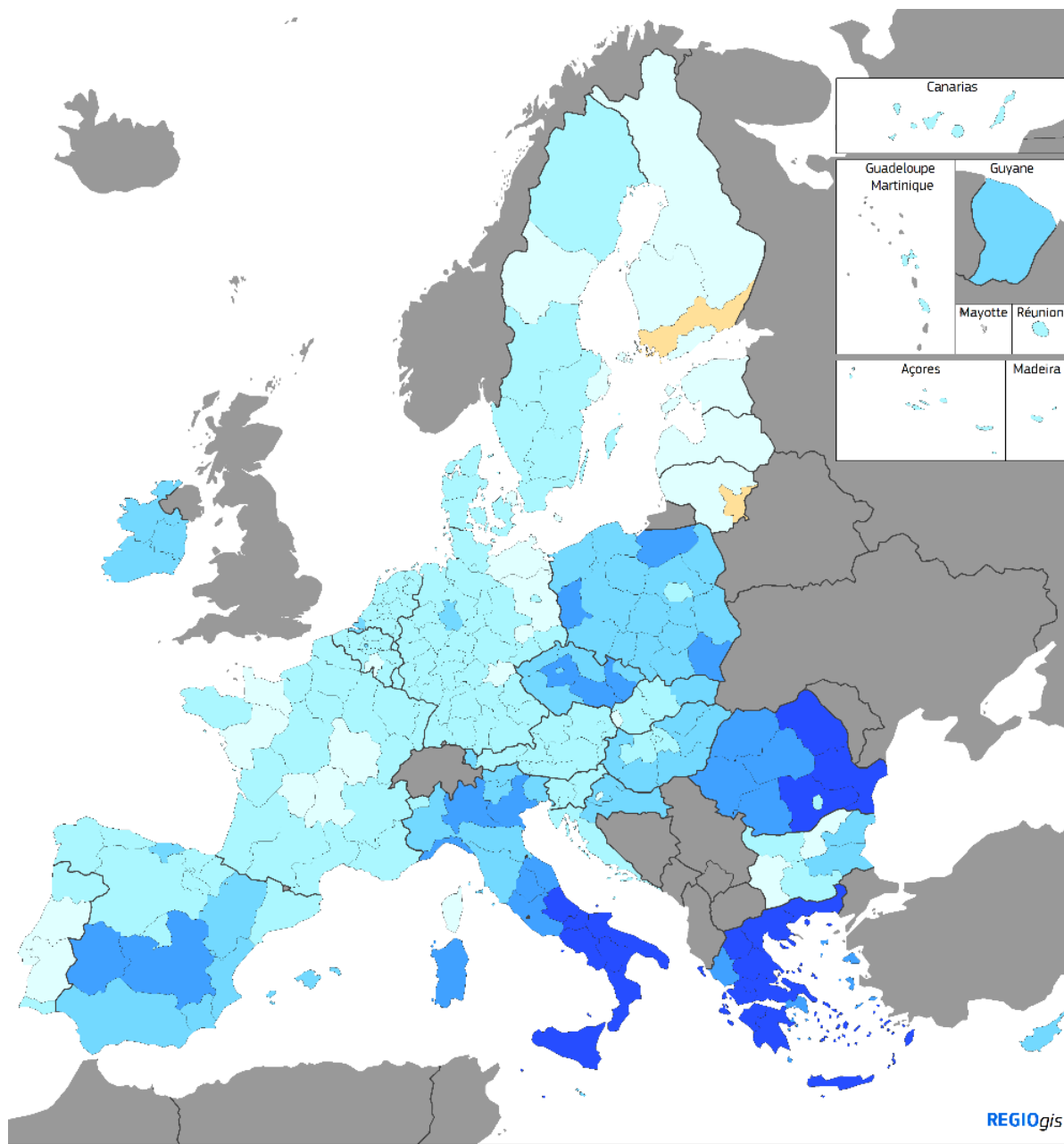
69 CY, CZ, DK, EL, HR, IE, LT, SI, SK.

70 AT, BG, CZ, HR, PL, RO, SK.

Vuoden 2025 kertomus sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa

lapsia, työllisyysaste oli 91,9 prosenttia. Sukupuolten välinen työllisysero oli näin ollen 17,0 prosenttiyksikköä niillä, joilla on lapsia, ja 4 prosenttiyksikköä niillä, joilla ei ole lapsia.

Kuva 3: Sukupuolten työllisyseron alueellinen vaihtelu EU:ssa, 2022

Naisten ja miesten työllisyysasteen ero (20–64-vuotiaat), 2022

Prosenttipiste-ero (nainen - mies)

- < -20
- -20 - -15
- -15 - -10
- -10 - -5
- -5 - 0
- >= 0
- no data

EU-27 = -10,7

Lähde: Eurostat (lfst_r_lfe2emprt)

0 500 km

Lähde: Aluepolitiikan pääosaston valmistelu Eurostatin [lfst_r_lfe2emprt] perusteella

Vuoden 2025 kertomus sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa

Sukupuolten välinen työllisysero on myös suurempi, kun otetaan huomioon kokoaikavastaava työllisyys⁷¹, koska osa-aikatyön osuus on paljon suurempi naisten kuin miesten keskuudessa (27,9 prosenttia verrattuna 7,7 prosenttiin vuonna 2023). Sukupuolten välinen ero osa-aikatyössä on pysynyt vakaana viime vuosina (20,6 prosenttiyksikköä vuonna 2021 ja 20,2 prosenttiyksikköä vuonna 2022). Vuonna 2023 suurimmat sukupuolten väliset erot osa-aikatyössä kirjattiin Alankomaissa (42,3 prosenttiyksikköä), Itävallassa (41,8 prosenttiyksikköä), Saksassa (36,9 prosenttiyksikköä) ja Belgiassa (27,4 prosenttiyksikköä).

Sukupuolten välinen työllisysero on edelleen suuri maahanmuuttajanaisten osalta. Naispuolisten EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten työllisyysaste oli 20 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin naispuolisten kansalaisten vuonna 2023. Eroa voidaan verrata miespuolisten EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten 5,7 prosenttiyksikön eroon. Maahanmuuttajanaisten ylipätevyysaste pysyi korkeana: Vuonna 2023 42,9 prosenttia korkea-asteen koulutuksen saaneista naispuolisista EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisista työskenteli matalan tai keskitason osaamistason ammateissa, kun vastaava osuus EU:n ulkopuolisten maiden miespuolisista kansalaisista oli 36,2 prosenttia ja naispuolisista kansalaisista 21,3 prosenttia.

Kun tarkastellaan osa-aikatyön yleisyyttä, ⁷² vuonna 2023 17,1 prosenttia EU:n työllisistä oli osa-aikaisia. Vuonna 2023 osa-aikatyön kasvuvauhti (+2,0 %) ylitti kokoaikatyön kasvun (+0,8 %) ensimmäistä kertaa kymmeneen vuoteen. Osa-aikatyön kokonaisosuus on kuitenkin vähitellen pienenevässä.

Osa-aikaisten 25–64-vuotiaiden työntekijöiden ilmoittamat syyt työaikajärjestelyihinsä osoittavat, mitkä tekijät vaikuttivat tähän valintaan: vammaisista aikuisista tai lapsista huolehtiminen on naisten kannalta merkityksellisintä (29,5 prosenttia osa-aikatyötä tekevästä naisista ja 8,2 prosenttia osa-aikatyötä tekevästä miehistä); miehillä se ei löydä kokoaikaista työtä (18,1 prosenttia naisilla ja 27,5 prosenttia miehillä).

Lasten saamisen merkitys näkyy osa-aikatyöalttiuteen vaikuttavana tekijänä 25–54-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan: lähes kolmannes (31,8 prosenttia) työssäkäyvistä naisista, joilla on lapsia, työskenteli EU:ssa osa-aikaisesti vuonna 2023, kun miesten vastaava osuus oli 5,0 prosenttia. Osuus oli suurin Itävallassa (69,2 prosenttia), Alankomaissa (67,9 prosenttia) ja Saksassa (65,4 prosenttia). Osuus on suurempi kuin lapsettomien naisten osuus kaikilla koulutustasoilla. Samoin kuin kokopäivätyössä (ks. vuosikertomus 2023), miesten tilanne on päinvastainen: lasten kanssa osa-aikaisesti työskentelevien miesten osuus oli pienempi kuin lapsettomien osuus kaikilla koulutustasoilla (ks. kaavio 4). Useimmissa maissa vanhemmuuden vaikutus näkyy siten sekä naisten työllisyysasteessa että osa-aikatyön osuudessa naisten keskuudessa. Saksassa, Itävallassa ja Italiassa vaikutus sekä työllisyysasteeseen että työaikaan on suuri.

Nämä tilastot osoittavat, että useimmissa maissa lasten saaminen vaikuttaa naisten työllisyysasteeseen ja heidän taipumukseensa tehdä osa-aikatyötä miehiin verrattuna.

Lisäksi kansalliset verojärjestelmät voivat vähentää kotitalouksien toisten tulonsaajien, jotka ovat pääasiassa naisia, osallistumista työmarkkinoille. Esimerkiksi yhteisverotus vähentää kotitalouksien toisen tulonsaajan työnteon kannustimia tai pidentää työaika (esim. siirtymällä osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön). Vuonna 2023 suurimmat kannustinloukut (joissa verojen ja etuuksien poistaminen vähentää merkittävästi kotitalouksien toisen tulonsaajan halukkuutta päästä työmarkkinoille) havaittiin Liettuassa, Sloveniassa, Tanskassa, Luxemburgissa, Belgiassa ja Saksassa.⁷³

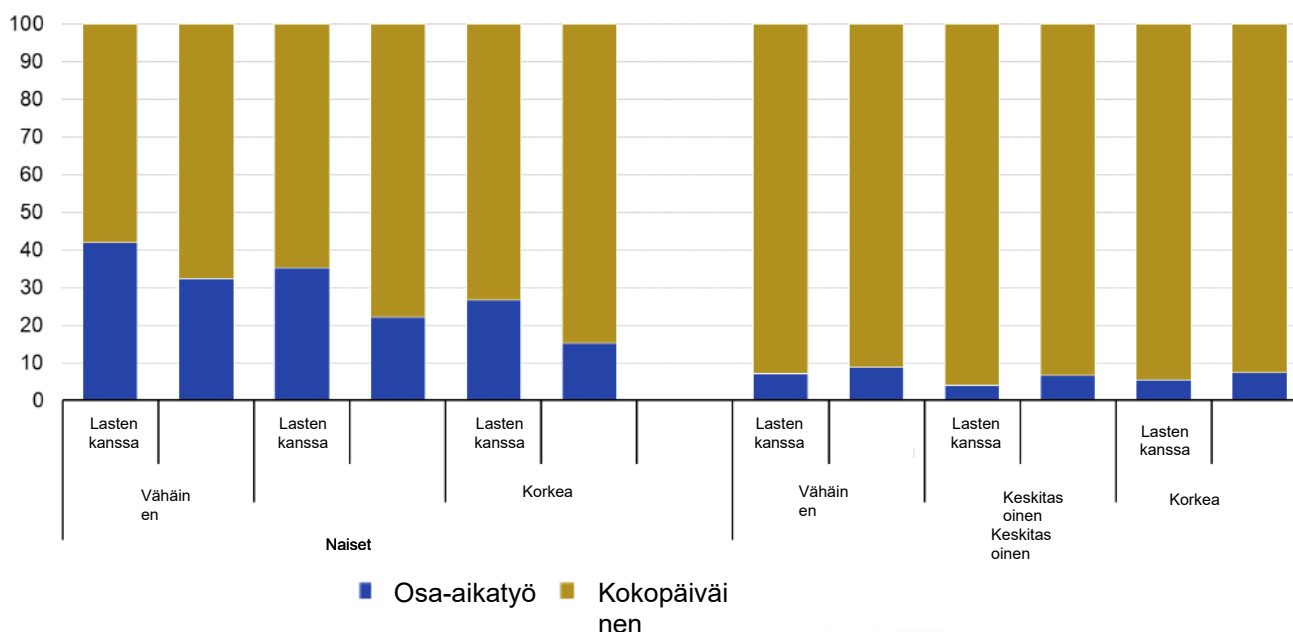
71 Yhteinen työllisyysraportti 2025.

72 <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=612325#Highlights>

73 Euroopan komissio: Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, Joint Employment Report 2025 – Commission proposal, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2025. [Saatavilla verkossa.](#)

Vuoden 2025 kertomus sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa

Osa-aikatyö sukupuolen, koulutustason ja lasten läsnäolon mukaan EU:ssa, 2023
(25–54-vuotiaat, prosenttiosuus kaikista työllisistä)

Lähde: Eurostatin työvoimatutkimuksen tapauskohtainen poiminta

Useimmat EU-maat ovat kehittäneet strategioita tai erityishankkeita, joilla edistetään hoitovelvollisuuksien tasapuolista jakamista miesten ja naisten välillä, mikä puolestaan antaa naisille mahdollisuuden osallistua työhön tasa-arvoisemmin kuin miehet, palkattuina työntekijöinä tai yrittäjinä. Syrjinnän torjuminen sekä sukupuolten tasa-arvon ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen on yksi osaamissopimuksen keskeisistä tavoitteista. Useilla sopimuskumppanuuksilla pyritään puuttumaan sukupuolten tasa-arvoon ja lisäämään naisten osallistumista työmarkkinoille sekä täydennys- ja uudelleenkoulutusta keskeisillä teollisuuden aloilla. Esimerkkeinä voidaan mainita naisten ja nuorten lisääntynyt osallistuminen avaruuteen liittyviin työriiniin (Space for Geo Partnerships⁷⁴) tai naisten puutteen korjaaminen tieto- ja viestintätekniikan ja STEM-aineiden aloilla (digitaali- ja mikroelektroniikkakumppanuudet⁷⁵), sen varmistaminen, että naisten, nuorten,⁷⁶ maahanmuuttajien ja muita heikommassa asemassa olevien ryhmien täydennys- ja uudelleenkoulutusohjelmat ylittävät näiden ryhmien työvoimaosuuden 20 prosentilla (matkailu) tai että naisten johtotehtävissä saavutetaan 5 prosentin vuotuinen kasvu (tekstiilit⁷⁷).

Joustavien työjärjestelyjen saatavuus voi kannustaa hoitovelvollisuuksia kantavia naisia osallistumaan enemmän, koska se mahdollistaa yksityis- ja työelämän paremman yhdistämisen. Pandemian aikana toteutettiin monenlaisia työn joustotoimenpiteitä massiivisen työttömyyden ehkäisemiseksi. Monet työnantajat ovat säilyttäneet nämä käytännöt ainakin jossain määrin. Viimeaikaisissa tutkimuksissa⁷⁸ on kuitenkin korostettu, että etätyötä, joustavia työaikoja, lomaa ja uran keskeytymistä koskevat politiikat voivat olla sukupuolten tasa-arvon vastaisia palkoissa ja urakehityksessä, koska naiset käyttävät niitä useammin. Jos näitä työjärjestelyjä ei suunnitella ja

74 <https://www.space4geo.eu/>

75 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/microelectronics_en

76 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/tourism_en

77 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/textiles_en

78 Euroopan komissio: Oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosasto ja Chung, H., Flexible working arrangements and gender equality in Europe, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2024. [Saatavilla verkossa.](#)

integroida asianmukaisesti työpaikkakulttuuriin, sillä voi olla kielteisiä seurauksia urakehitykselle. Sukupuolten epätasainen jakautuminen kotitaloustyössä miesten ja naisten välillä on yksi syy sukupuoleen perustuvaan osa-aikatyöhön. Lisäksi jos osa-aikatyötä pidetään suurelta osin äitejä koskevana järjestelyinä, tämä voisi myös lisätä osa-aikatyöntekijöiden puolueellisuutta eli sitä, että he eivät väitetysti ole yhtä sitoutuneita, motivoituneita ja tuottavia kuin muut työntekijät, vaikka todisteet osoittavat toisin. Tilannetta pahentaa se, että isät tekevät sen sijaan yleensä pidempiä työtunteja ja täyttävät siten paremmin ihanteellisen työntekijästandardin.⁷⁹ Siksi on tärkeää edistää perhevapaiden parempaa käyttöä ja joustavia työjärjestelyjä miesten keskuudessa sekä hoitovelvoitteiden tasapuolisempaa jakamista kotona molempien sukupuolten kesken.

Jotta vanhemmat ja henkilöt, joilla on hoitovelvollisuuksia, voisivat sovittaa paremmin yhteen työ- ja perhe-elämänsä ja kannustaa hoitovelvollisuuksien parempaan jakamiseen, työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevalla direktiivillä otettiin käyttöön palkallinen isyysvapaa, vahvistettiin vanhempainvapaata, otettiin käyttöön omaishoitovapaa ja ulotettiin oikeus pyytää joustavia työjärjestelyjä omaishoitajille. Työntekijöitä, jotka pyytävät perhevapaata tai ottavat perhevapaata, suojellaan oikeudellisesti syrjinnältä useilla toimenpiteillä. Määräaika useimpien direktiivin säännösten saattamiselle osaksi kansallista lainsäädäntöä oli 2. elokuuta 2022, mutta jäsenvaltioille annettiin vielä kaksi vuotta (2. elokuuta 2024 saakka), jotta ne voivat saattaa vanhempainvapaan kahdelta viimeiseltä viikolta maksettavan korvauksen osaksi kansallista lainsäädäntöään. Komissio nosti tammikuussa 2024 Euroopan unionin tuomioistuimessa kanteen kolmea jäsenvaltiota vastaan, koska ne eivät olleet ilmoittaneet työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan direktiivin täysimääräisestä saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Slovakian kansallinen ihmisoikeuskeskus ja kansalaisjärjestö Možnosť vol'by käynnistivät vuonna 2024 sukupuolten tasa-arvoa koskevan tiedotuskampanjan verkossa. Kampanjassa keskityttiin edistämään yhteisiä arvoja ja torjumaan sukupuolistereotypioita. Kampanjan aikana tunnetut vaikuttajat julkaisivat Instagramissa lyhyitä videoita aiheutunnisteella #spolunamtoide. Kampanja on osa Sukupuolten tasa-arvon ja työ- ja yksityiselämän tasapainon edistäminen Slovakiassa -hanketta.

Komissio tutkii parhaillaan osaksi kansallista lainsäädäntöä saatettua lainsäädäntöä varmistaakseen, että säännöt on saatettu asianmukaisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä. Euroopan tasa-arvolakiverkosto julkaisi 7. maaliskuuta 2024 toisen kertomuksensa työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan direktiivin saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä EU:n jäsenvaltioissa. Raportin mukaan työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan direktiivin saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on yleisesti ottaen tyydyttävää vain yhdessä jäsenvaltiossa, minkä vuoksi täytäntöönpanossa on merkittäviä puutteita 26 maassa. Tutkimus osoittaa, että suurimmat ongelmat liittyvät vanhempainvapaaseen ja/tai korvauksiin, vapaa-aikaan ja oikeudelliseen suojeluun syrjintää vastaan. Isyysvapaan ja korvauksen, ylivoimaisen esteen vuoksi myönnettävän vapaan ja direktiivin henkilöllisen soveltamisalan osalta on vähemmän aukkoja. Omaishoitovapaaseen liittyvä tilanne sijoittuu jonnekin näiden välimaastoon.⁸⁰

79 Williams, J., *Taipumaton sukupuoli: Miksi perhe ja työ ovat ristiriidassa ja mitä tehdä asialle?* Oxford University Press, 1999.

80 Euroopan komissio: Oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosasto, Burri, S., De la Corte-Rodríguez, M., Böök, B. ja van Hoof, F., *The transposition of the Work-Life Balance Directive in EU Member States (II) – Considerable work still to done*, Burri, S. (toim.), Böök, B. (toim.) ja van Hoof, F. (toim.), Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2024. [Saatavilla verkossa.](#)

Sukupuolten välisen hoitokuilun umpeen kurominen

Yksi tärkeimmistä syistä naisten ja miesten työllisyysmallien eroihin on palkattoman hoivavastuun sukupuolittunut jakautuminen, erityisesti palkattoman hoivavastuun ja lasten hoivavastuun jakautuminen.

Euroopan tasa-arvoinstituutin keräämät uudet tiedot⁸¹ vahvistavat, että naiset kantavat suurimman osan lastenhoitovelvollisuuksista. Yli puolet naisista, joilla on alle 12-vuotiaita lapsia, hoitaa lapsiaan vähintään viisi tuntia päivässä, kun vastaava luku miehillä on alle yksi kolmesta (56 % vs. 26 %). Tämä tarkoittaa, että noin 50 prosenttia naisista ja vain 6 prosenttia miehistä on ensisijaisesti vastuussa lastensa henkilökohtaisesta ja fyysisestä hoidosta. Myös miesten lapsilleen tarjoamien aktiviteettien tyypeissä on näkyviä eroja: 38 prosenttia miehistä viettää 1–3 tuntia päivässä vapaa-ajan aktiviteeteissa, kun naisten vastaava osuus on 29 prosenttia.

Näin ollen ei ole yllättävää, että kuten edellisessä jaksossa korostettiin, naiset, joilla on lastenhoitovelvollisuuksia, tekevät miehiä vähemmän palkkatyötä, tekevät yleensä useammin osa-aikatyötä ja kärsivät pitkän aikavälin seurauksista, jotka heikentävät urakehitysmahdollisuuksia, palkkoja ja eläkkeitä. Valtaosa kotona asuvista vanhemmista on naisia (11 prosenttia naisista ja vain 1 prosentti miehistä).

Barcelonan tavoitteita eli alle kouluikäisten lasten osallistumista varhaiskasvatukseen koskevia tavoitteita, jotka Eurooppa-neuvosto alun perin asetti vuonna 2002 ja joita tarkistettiin vuonna 2022, koskevien indikaattoreiden mukaan lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen oli 37,5 prosenttia alle 3-vuotiaiden lasten osalta (Slovakiassa 2,3 prosenttia ja Tanskassa 74,7 prosenttia) vuonna 2023⁸² ja 93,1 prosenttia kolmivuotiaiden ja sitä vanhempien lasten osalta vuonna 2022.⁸³

Kotitalouden tulotasolla on merkittävä rooli osallistumiselle. Alhaisimmasta sosioekonomisesta taustasta (alin kvintiili) tulevat lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen yleensä vähemmän kuin varakkaammat ikätoverinsa korkeimmassa kvintiilissä. Tämä saattaa liittyä useisiin syihin, kuten siihen, että vanhemmilla on paremmat mahdollisuudet saada pidempiä lastenhoitotunteja tai että vanhemmat käyttävät nämä pidemmät tunnit täystyöllisyyteen (mikä puolestaan helpottaa suurempien tulojen saamista).⁸⁴

Laadukkaan ja osallistavan varhaiskasvatuksen saatavuudessa on edelleen alueellisia eroja. Yhdeksännen koheesiokertomuksen mukaan varhaiskasvatukseen osallistuminen oli vuonna 2021 keskimäärin paljon vähäisempää vähemmän kehittyneillä alueilla (87,0 prosenttia) kuin siirtymäalueilla (94,9 prosenttia) tai kehittyneemmällä alueilla (93,2 prosenttia). Vaikka suurin osa Ranskan, Belgian, Tanskan, Irlannin, Ruotsin ja Espanjan alueista on saavuttanut 95 prosentin tavoitteen, osallistuminen on kaikilla alueilla Kreikassa ja Kroatiassa, Romaniassa ja Bulgariassa edelleen alle 80 prosenttia. Romanian ja Bulgarian alueilla osallistumisaste on jopa laskenut.

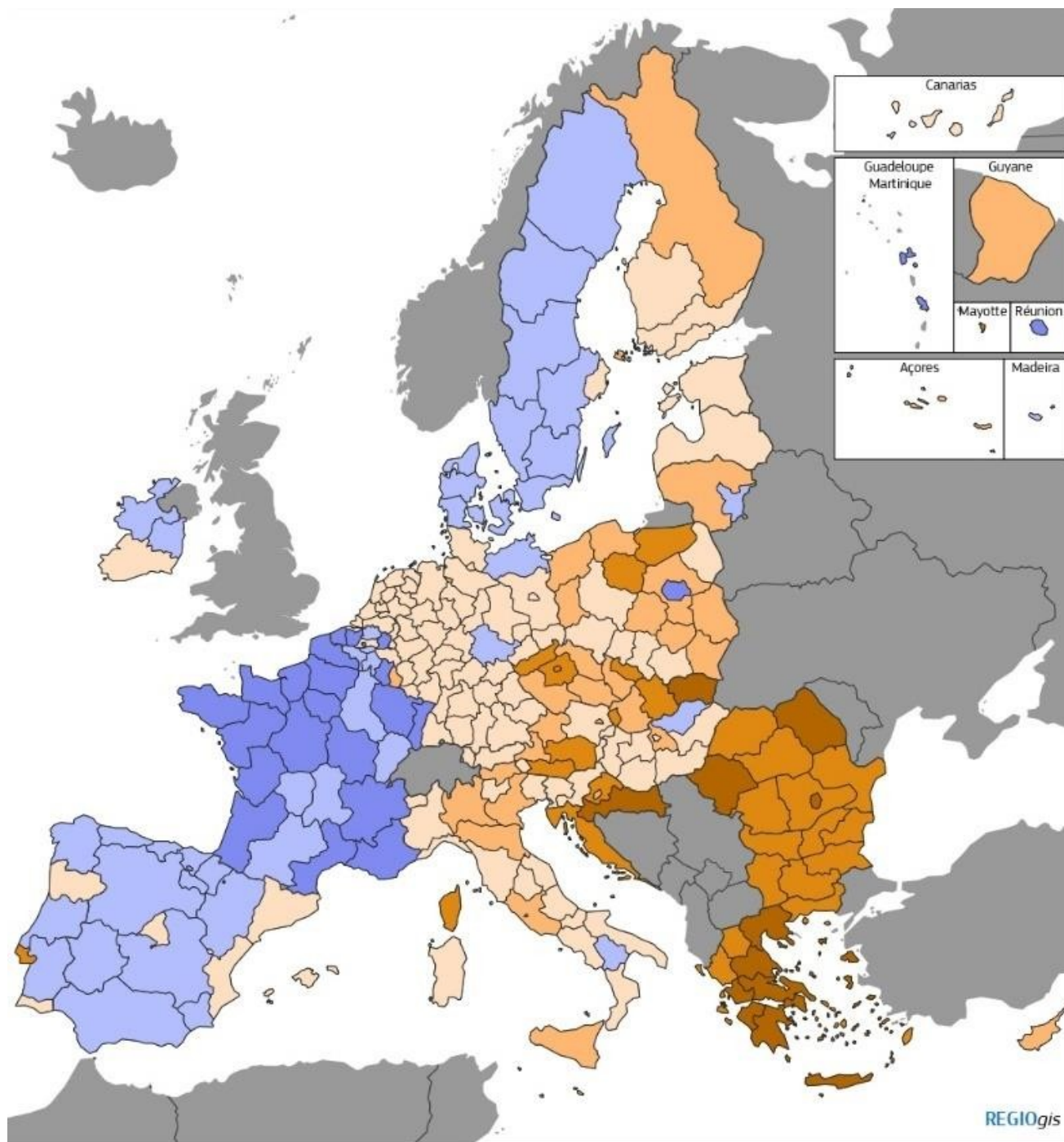
81 Ks. <https://eige.europa.eu/about/projects/survey-gender-gaps-unpaid-care-individual-and-social-activities-care-1st-wave>.

82 Ks. [ilc_caindform25](#).

83 Alle 3-vuotiaiden lasten osallistumista koskeva viiteindikaattori on sama kuin vuoden 2002 Barcelonan tavoitteissa. Kolmevuotiaita ja sitä vanhempia alle kouluikäisiä lapsia koskeva viiteindikaattori on nyt sama kuin eurooppalaisen koulutusalueen tavoitteen yhteydessä käytetty indikaattori. Se perustuu hallinnollisiin tietoihin, jotka on saatu Unescon OECD:n Eurostatin (UOE) yhteisestä tiedonkeruusta, ja siinä otetaan huomioon palvelujen vaatimukset, jotta ne voidaan luokitella ISCED 02 -luokkaan. Sen vuoksi se ei ole suoraan verrattavissa vastaavaan indikaattoriin, joka on laskettu EU-SILC-tutkimustietojen perusteella. Lisäksi UOE-tiedot ovat saatavilla pidemmällä viiveellä kuin EU-SILC-tiedot.

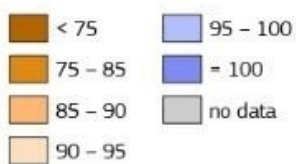
84 Ks. [ilc_caindform25](#).

Vuoden 2025 kertomus sukupuolten tasa-arvosta EU:ssa

Kartta 2.9 Varhaiskasvatuksen osallistumisasteet, 2021

% 3-vuotiaista ja sitä vanhemmista lapsista perusasteen oppivelvollisuuden alkamisikään

EU-27 = 92,5

Osallistuminen varhaiskasvatusastetta koskevaan tavoitteeseen: 96 prosenttia vuonna 2030.

EL 2019, DE NUTS 1, NL NUTS 0.

Lähde: Eurostat [educ_uoe_enra22] ja aluepolitiikan pääosaston arviot

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

Neuvoston suositus, annettu 8 päivänä joulukuuta 2022, varhaiskasvatuksesta: Vuoteen 2030 ulottuvissa Barcelonan tavoitteissa ⁸⁵ jäsenvaltioita kehoitetaan kannustamaan heikommista lähtökohdista tulevien lasten osallistumista ja erityisesti kuromaan umpeen köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja muiden kuin köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten osallistumisen välinen kuilu. Lisäksi eurooppalaisen lapsitakuun perustamisesta 14 päivänä kesäkuuta 2021 annetussa neuvoston suosituksessa ohjeistetaan jäsenvaltioita takaamaan köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleville lapsille tehokas ja maksuton pääsy laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Köyhät lapset osallistuvat kuitenkin yhä vähemmän varhaiskasvatukseen: vuonna 2023 AROPE-lapsista 74,8 prosenttia ei osallistunut varhaiskasvatukseen, kun muiden kuin AROPE-lasten vastaava osuus oli 59,0 ⁸⁶ prosenttia. Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevat lapset hyötyvät kuitenkin enemmän osallistumisesta ⁸⁷ sekä hyvinvointinsa ja koulutustulostensa että niiden mahdollisten lisätulojen osalta, joita heidän vanhempansa, erityisesti äidit, voivat saada osallistumalla työmarkkinoille. ⁸⁸

Kolmen vuoden iän ja oppivelvollisuusiän välillä olevien lasten osallistumisaste on paljon korkeampi, ja useimmat jäsenvaltiot ovat saavuttaneet 90 prosentin tavoitteen tai lähentyneet sitä. ⁸⁹ Vain kahdessa maassa, Romaniassa ja Slovakiassa, osuus on edelleen alle 80 prosenttia. Huolestuttavaa on, että myös Romania on ollut laskusuunnassa viimeisten viiden vuoden aikana.

85 Neuvoston suositus, annettu 8 päivänä joulukuuta 2022, varhaiskasvatuksesta: Barcelonan tavoitteet vuodelle 2030, EUVL C 484, 20.12.2022, s. 1.

86 Ks. [ilc_caindform25](#).

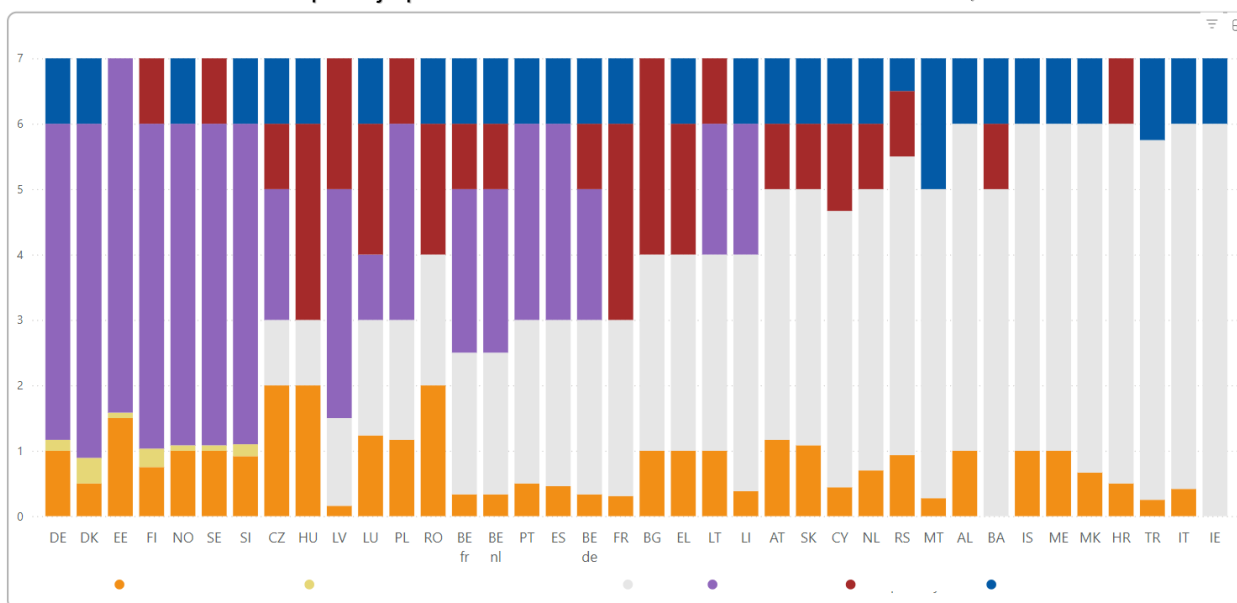
87 Narazani, E., Christl, M., & Figari, F. (2024). Lisää lastenhoitoa köyhille? Julkisen talouden vaikutukset ja naispuolisen työvoiman tarjonta Italiassa, Itävallassa ja Unkarissa. Soveltavan taloustieteen kirjaimet, 1–6. [Saatavilla verkossa](#).

88 Lisätietoja varhaiskasvatusjärjestelmistä on Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirastossa: Eurydice, Key data on early childhood education and care in Europe 2025 – Eurydice report, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2025. [Saatavilla verkossa](#). Tämä kolmas raportti sisältää kansainvälisiä vertailuja, joissa analysoidaan varhaiskasvatusjärjestelmiä 27 jäsenvaltiossa ja 10 kumppanimaassa, sekä kansallisia tietosivuja, joissa esitellään kunkin maan varhaiskasvatusjärjestelmän tärkeimmät näkökohdat.

89 Kreikan vuoden 2021 varhaiskasvatukseen osallistumisastetta ei ole saatavilla, mutta sen kolmen vuoden ikäisten varhaiskasvatukseen osallistumisaste vuonna 2020 oli 33,9 prosenttia. Kuten alaviitteessä 50 mainittiin, 3-vuotiaiden ja sitä vanhempien alle kouluikäisten lasten varhaiskasvatukseen osallistumista koskeva tavoite perustuu UOE-tietoihin eli ei EU-SILC-tietoihin.

Kaavio 6 – Lastenhoitokuilu

Päivähoitovapaan ja paikkatakuun välinen ero varhaiskasvatuksessa, 2023/2024

Hyvin palkattu hoitovapaa Oikeudellinen oikeus + hoitovapaa (täydennysosa) Varhaiskasvatustusvaje Oikeudellinen oikeus Pakollinen varhaiskasvat us Pakollinen ensisijainen

Selittävä huomautus: 'hyvin palkatulla' hoitovapaalla ansiosidonnaista korvausta, jonka suuruus on vähintään 66 prosenttia ansioista. Siihen sisältyvät synnytyksen jälkeiset äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaat. Suurin osa hyvin palkattua vapaata koskevista tiedoista

Lähde: Varhaiskasvatus (ECEC). Huomautus: Lastenhoitokuilu voidaan määritellä ajanjaksoksi, jonka aikana lasta on hoidettava ilman hoitovapaata tai taattua paikkaa varhaiskasvatuksessa. Kahden luodin väli on yksi vuosi.

Jäsenvaltiot, joissa varhaiskasvatukseen osallistuminen on yleisempää, myöntävät usein oikeuden varhaiskasvatuspaikkaan tai tekevät osallistumisesta pakollista⁹⁰. Erot siinä, missä iässä lapsilla on taattu paikka varhaiskasvatuksessa,⁹¹ vaihtelevat suuresti EU:ssa. Jos vanhempainvapaa ei kestä riittävän kauan, perheet kamppailevat ”lastenhoitokuilun” kanssa eli ajanjakson, jonka aikana heidän on itse huolehdittava lastenhoidosta ja jonka aikana heidän on mahdollisesti keskeytettävä palkkatyönsä tai vähennettävä sitä. Vaikka useissa koulutusjärjestelmissä tarjotaan julkisesti tuettua varhaiskasvatusta noin kolmen tai neljän vuoden iästä alkaen (riippumatta siitä, onko se laillinen oikeus vai ei), monissa jäsenvaltioissa on edelleen huomattava 1–6 vuoden ero vanhempainvapaa-oikeuden ja varhaiskasvatuspaikan välillä.

Hoitotyön sukupuolittunut vaikutus on pitkäaikaishoidossa suhteellisesti tasapainoisempi, ja kun otetaan huomioon demografiset suuntaukset, joissa ikääntyneiden osuus kasvaa ja lasten määrä vähenee yleisesti, tämä todennäköisesti jatkuu. Arviolta 52 miljoonaa ihmistä EU:ssa tarjoaa epävirallista pitkäaikaishoitoa, ja epävirallisten pitkäaikaishoitajien osuus pitkäaikaishoitajista on lähes 80 prosenttia. Merkittävä osa hoitajista (42 prosenttia naisista ja 38 prosenttia miehistä) tarjoaa pitkäaikaishoitoa päivittäin. Kuitenkin jälleen kerran naiset harjoittelevat suurta osaa pitkäaikaishoitotehtävistä. Esimerkiksi noin 41 prosentilla naisista on ensisijainen vastuu kaikkein vaativimman henkilökohtaisen ja emotionaalisen hoidon tarjoamisesta, kun miesten vastaava osuus on vain 16 prosenttia.

90 Tällä hetkellä varhaiskasvatukseen osallistuminen 3-vuotiaasta alkaen on pakollista vain Unkarissa ja Ranskassa.

91 Tanska, Saksa, Viro, Latvia, Slovenia, Suomi ja Ruotsi takaavat varhaiskasvatuspaikan jo varhaisesta iästä lähtien (6–18 kuukautta). Belgian, Tšekin, Espanjan, Ranskan, Luxemburgin, Unkarin, Puolan ja Portugalin kolme yhteisöä takaavat paikan julkisin varoin tuetussa varhaiskasvatuksessa kolmen vuoden iästä alkaen tai hieman aikaisemmin. Tarkempia tietoja vuoden 2023 Eurydice-raportissa.

EU:ssanaiset tarjoavat miehiä todennäköisemmin epävirallista pitkäaikaishoitoa (19,1 prosenttia vs. 14,8 prosenttia), erityisesti 45–64-vuotiaiden ryhmässä. Lisäksi naiset käyttävät yleensä enemmän aikaa omaishoittoon. Tämä ero saattaa selittyä osittain sillä, että miespuoliset omaishoitajat hakevat ja saavat todennäköisemmin tukea virallisilta pitkäaikaishoitopalveluilta (73 prosenttia) kuin naispuoliset omaishoitajat (61 prosenttia). Kuten vuoden 2022 eurooppalaisessa hoito- ja hoivastrategiassa ilmoitettiin,⁹² komissio käynnisti vuonna 2023 muun muassa strategisen kumppanuuden Maailman terveysjärjestön kanssa. Yksi kumppanuuden tavoitteista on laatia omaishoitajien tueksi työkalupakki, jota valmistellaan parhaillaan ja jonka pitäisi olla valmis kesällä 2025.

Osaamissopimuksen mukaisen uuden laajamittaisen pitkäaikaishoitokumppanuuden täytäntöönpanoa jatkettiin vuonna 2024. Huhtikuussa 2023 käynnistetyssä aloitteessa sitoudutaan kouluttamaan vähintään 60 prosenttia pitkäaikaishoidon työvoimasta (3,8 miljoonaa työntekijää) vuosittain vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi komissio perusti sosiaalipalveluja käsittelevän uuden alakohtaisen neuvottelukomitean keskustelemaan alan työoloista ja palkoista, joilla on tärkeä rooli hoiva-alan työvoimapulan ratkaisemisessa. Komissio jatkaa myös vuonna 2023 antamansa tiedonannon ”Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistaminen EU:ssa” mukaisesti edistääkseen työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua EU:n tasolla tukemalla alojen välisen työmarkkinaosapuolten neuvottelukomitean ja alakohtaisten neuvottelukomiteoiden toimintaa. Tällä hetkellä noin puolet 44:stä alakohtaisesta työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun komiteasta sisällyttää työohjelmaansa sukupuolten tasa-arvoa koskevia erityistoimia.

Vuoden 2024 kertomuksessa Euroopan työllisyydestä ja sosiaalisesta kehityksestä⁹³ arvioidaan työmarkkinatulosten ja niihin liittyvien asenteiden lähentymistä ajan mittaan sukupuolinäkökulman avulla. Se osoittaa, että naisten osallistuminen palkattomaan hoitoon on vähentynyt jonkin verran (-6 prosenttiyksikköä) vuodesta 2007. Tämä lasku johtui kuitenkin ainakin osittain virallisten lastenhoitopalvelujen lisääntyneestä saatavuudesta eikä niinkään miesten suuremmasta osallistumisesta hoitovastuisiin. Samaan aikaan päivittäin kotitöitä tekevien naisten osuus kuitenkin laski 16 prosenttiyksikköä, kun taas miesten osuus kasvoi 10 prosenttiyksikköä. Vuonna 2022 yksi neljästä miehestä EU:ssa osallistui päivittäin palkattomaan hoitoon ja noin yksi kolmesta kotityöhön. Naisten osuudet olivat vastaavasti 34 prosenttia ja 63 prosenttia.

Sukupuolten väliset erot palkattomassa hoiva- ja kotitaloustyössä vaihtelevat huomattavasti jäsenvaltioittain. Useissa maissa palkattomaan hoitoon päivittäin osallistuvien naisten osuus on vähintään 15 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten, kun taas toisissa on vain vähän eroja. Vaikka maiden väliset erot ovat pysyneet samansuuruisina vuodesta 2007, on jonkin verran näyttöä siitä, että maat, joissa erot ovat suurempia, kurovat umpeen niitä maita, joissa erot ovat pienempiä. Sukupuolten välinen ero kotitöissä vaihtelee 12 ja 44 prosenttiyksikön välillä eri maissa. Ero on lähentynyt vuodesta 2016, mutta maat, joissa on suurimmat erot, eivät olleet osa tätä prosessia.

Nämä erot saattavat johtua sukupuolistereotyyppioista, jotka koskevat naisten ja miesten roolia työelämässä. Syyskuussa 2024 julkaistussa asiakirjassa ”Gender attitudes towards work across EU Member States”⁹⁴ esitetään yksityiskohtainen analyysi sukupuolten asenteista työhön kaikkialla EU:ssa.⁹⁵ Siinä käsitellään myös sitä, miten tällaiset asenteet voivat vaikuttaa sukupuolten välisiin

92 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle eurooppalaisesta hoito- ja hoivastrategiasta, COM(2022) 440 final.

93 <https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2024/>

94 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/employment-and-social-developments-europe-egalitarian-traditional-or-neither-gender-attitudes_en

95 Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, tasa-arvo, perinteinen vai ei kumpikaan? Sukupuolten asenteet työhön EU:n jäsenvaltioissa, 2024. [Saatavilla verkossa.](#)

eroihin työmarkkinoilla ja kotitalouksissa. Asiakirjasta käy ilmi, että useimmat ihmiset EU:ssa tukevat sukupuolten tasa-arvoa työmarkkinoilla ja kotitalouksissa. Kolmanneksella on erilaisia asenteita, ja heillä on tasa-arvoisia uskomuksia vain joillakin alueilla. Noin kymmenesosa vastaajista kannattaa perinteisiä sukupuolirooleja, kuten sitä, että naisten olisi asetettava perhevelvollisuutensa uransa edelle tai että tärkeissä perhepäätöksissä miehillä olisi oltava lopullinen sananvalta. Kokonaiskuvan ei pitäisi hämärtää huomattavaa maantieteellistä vaihtelua - vaikka tasa-arvoiset asenteet ovat yleisiä joissakin jäsenvaltioissa (erityisesti pohjoisissa EU-maissa), ne ovat paljon harvinaisempia toisissa.

Sukupuolten tasa-arvoa koskevan vuoden 2024 kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ehdotuspyynnön perusteella saaduista 196 ehdotuksesta valittiin rahoitettaviksi 25 hanketta. Useimmat niistä (17) keskittyvät puuttumaan sukupuolten välisen hoito- ja hoivakuilun perimmäisiin syihin edistämällä sukupuolia muuttavaa lähestymistapaa ja kyseenalaistamalla sukupuolistereotyyppioita. Hankkeilla on erityisesti seuraavat tavoitteet: i) edistämään perheystävällisiä käytäntöjä yrityksissä, jotka kannustavat sekä naisia että miehiä käyttämään työ- ja yksityiselämän tasapainottamista koskevan direktiivin mukaisia uusia oikeuksia (esimerkiksi perhevapaat), ii) ehkäisemään kaikenlaista naisten epäsuotuisaa kohtelua ja syrjintää raskauden aikana ja sen jälkeen, myös perhevapaiden ja joustavien työjärjestelyjen käytön yhteydessä, ja suojelemaan niiltä; ja iii) lisätä tietoisuutta hoitotyön arvosta.

Loput kahdeksan kansallisten viranomaisten ehdottamaa hanketta tukevat palkkauksen läpinäkyvyyttä koskevan direktiivin täytäntöönpanoa ja erityisesti sen 4 artiklaa, joka koskee ohjeiden, välineiden ja tietoisuuden lisäämistä sukupuolisensitiivisiä työn arviointi- ja luokittelujärjestelmiä varten. Useimmat hankkeet alkavat vuoden 2025 alussa ja kestävät kaksi vuotta.

Hiljattain tehty sukupuolistereotyyppioita koskeva Eurobarometri-tutkimus näyttää vahvistavan tämän oletuksen. Sukupuolten tasa-arvoa koskevat asenteet ovat muuttuneet myönteiseen suuntaan, ja kolme neljäsosaa vastaajista oli samaa mieltä siitä, että myös miehet hyötyvät naisten ja miesten tasa-arvosta, mutta sukupuolistereotyyppioita esiintyy edelleen: noin neljä kymmenestä EU:n kansalaisesta on samaa mieltä siitä, että miehen tärkein tehtävä on ansaita rahaa (42 prosenttia, -1 prosenttiyksikkö vuodesta 2017) ja että naisen tärkein tehtävä on huolehtia kodistaan ja perheestään (38 prosenttia, -6 prosenttiyksikköä); puolet (49 prosenttia) on samaa mieltä siitä, että miehet eivät luonnollisestikaan ole yhtä päteviä hoitamaan kotitöitä kuin naiset.

Sukupuolten palkka- ja eläke-erojen kaventaminen

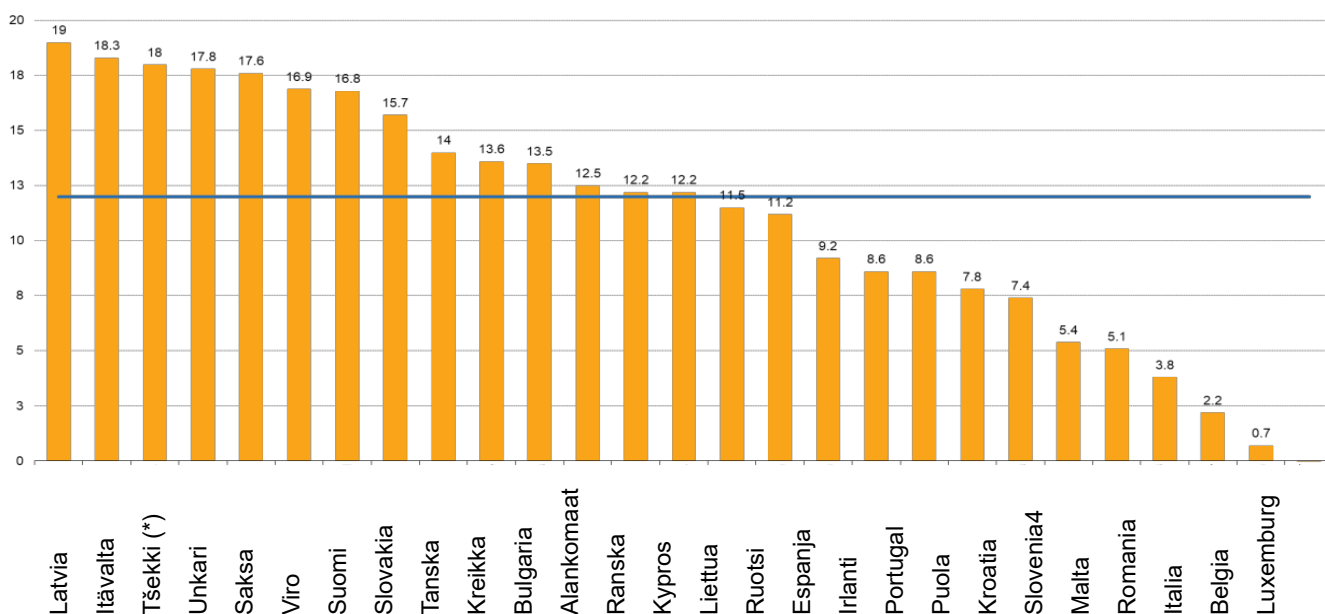
Vaikka sukupuolten välinen palkkaero on kaventunut viime vuosikymmenen aikana, se on edelleen yli 10 prosenttia useimmissa maissa. Vuonna 2023 EU27:n tasoittamaton sukupuolten palkkaero⁹⁶, joka perustuu pääasiassa alustaviin tietoihin, on 12,0 prosenttia EU:n keskiarvosta⁹⁷ (16,0 prosenttia vuonna 2013), ja se on edelleen yli 15 prosenttia Virossa, Itävallassa, Tšekissä, Saksassa, Slovakiassa, Unkarissa, Latviassa ja Suomessa. Tilanne vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain Luxemburgin -0,9 prosentista Latvian 19 prosenttiin (kaavio 7).

96 Sukupuolten välinen tasoittamaton palkkaero määritellään mies- ja naispuolisten palkansaajien keskimääräisten bruttotuntiansioiden erona prosenttiosuutena miespuolisten palkansaajien keskimääräisistä bruttotuntiansioista. Mukaan luetaan kaikki työntekijät, jotka työskentelevät yrityksissä, joissa on vähintään 10 työntekijää, ilman ikää ja tehtyjä työtunteja koskevia rajoituksia.

97 GPG lasketaan joka neljäs vuosi ansiorakennetutkimuksen (SES) avulla kerättyjen tietojen perusteella. Kahden tietojenkeruun väli vuosina GPG arvioidaan ja sitten vertaillaan uuden tietojen julkaisun jälkeen.

On tärkeää muistaa, että joskus hyvin pieni tai jopa negatiivinen sukupuolten välinen palkkaero eli

Kaavio 7 – Tasaamaton sukupuolten palkkaero, 2023

Lähde: Eurostat (online-datakoodi: sdg_05_20)

Huomautus: NACE Rev. 2 B–S (-O). Tiedot ovat alustavia 27 maan osalta. (*) Tšekin osalta määritelmä on erilainen; (**) Romanian osalta katkos aikasarjassa

tilanne, jossa naisten keskimääräinen bruttotuntiansio on suurempi kuin miesten, saattaa liittyä itsevalintatarhaan, kun naisten työllisyysaste on huomattavasti alhaisempi kuin miesten. Toisin sanoen joissakin jäsenvaltioissa työmarkkinoilla on enimmäkseen naisia, joilla on verrattain korkea koulutustaso ja siten korkeammat palkat. On myös tärkeää muistaa, että sukupuolten palkkaerolla ei mitata ”sukupuolten palkkasyrjintää”. Oikaisemattomassa muodossaan se yksinkertaisesti mittaa miesten ja naisten kaikkien ansioiden keskiarvon välistä eroa, joka kattaa myös alakohtaisesta ja ammatillisesta eriytymisestä johtuvat erot eli sen, että naiset työskentelevät pääasiassa matalapalkkaisilla aloilla ja ovat aliedustettuina (paremmin palkatuissa) johtotehtävissä. Viimeaikaisissa tutkimuksissa on myös korostettu, että eriytyminen saattaa yhä enemmän riippua paikkojen, ammattien ja työpaikkojen lajittelusta, toisin sanoen siitä, että naiset keskittyvät yleensä esimerkiksi matalapalkkaisiin yrityksiin, koska ne tarjoavat paremman työ- ja yksityiselämän tasapainon.⁹⁸

Komissio muistuttaa joka vuosi, että on tärkeää poistaa sukupuolten väliset palkkaerot merkitsemällä samapalkkaisuuspäiväksi päivä, jona naisten keskipalkan maksaminen symbolisesti lakkaa. Vuonna 2024 samapalkkaisuuspäivä oli sama kuin vuonna 2023 eli 15. marraskuuta, koska sukupuolten palkkaero ei ollut muuttunut.⁹⁹

Itävallassa otettiin kesäkuussa 2024 käyttöön samapalkkaisuusverkosto¹⁰⁰ (Equal Pay Netz) sukupuolten palkkaeron kaventamiseksi. Sitä rahoittavat Itävallan liittovaltion työ- ja talousministeriö ja EU (Euroopan sosiaalirahasto plus+). Hankkeen tavoitteena on luoda neljä pilottihanketta ”tasa-arvoiset palkka-alueet” eri puolille Itävaltaa: kaksi matkailualueella ja kaksi

98 Ks. <https://www.nature.com/articles/s41562-022-01470-z.pdf>.

99 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/equal-pay-day_en#what-is-the-european-equal-pay-day

100 <https://www.equalpaynetz.at/>

teollisuudessa. Kullakin alueella suunnitellaan erilaisia toimia sukupuolten palkkaeron syiden analysoimiseksi, käsittelemiseksi ja niistä keskustelemiseksi alueellisten sidosryhmien ja (kansainvälisten) asiantuntijoiden kanssa. Alueellisen verkostoitumisen ja valmiuksien kehittämisen lisäksi tietämyksen luominen ja jakaminen toteutetaan aktiivisella suhdetoiminnalla.

Komissio järjesti vuonna 2024 kaksi palkkauksen läpinäkyvyyttä koskevan direktiivin täytäntöönpanotyöpajaa auttaakseen¹⁰¹ jäsenvaltioita saattamaan direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöään. Toukokuussa 2023 hyväksytyllä direktiivillä pyritään vahvistamaan miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatetta palkkauksen läpinäkyvyyden ja täytäntöönpanomekanismien avulla. Euroopan komissio osoitti noin 4 miljoonaa euroa kansalaisten, tasa-arvon,¹⁰² perusoikeuksien ja arvojen ohjelmasta hankkeisiin, joita jäsenvaltiot toteuttavat kehittääkseen i) välineet ja menetelmät, joilla eurooppalaiset työnantajat voivat korjata direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä havaitut perusteettomat sukupuolten väliset palkkaerot, ja ii) menetelmät, joilla arvioidaan, mikä on samanarvoista työtä. Vuonna 2024 myönnettiin rahoitusta kahdeksalle hankkeelle.

Viro otti vuonna 2024 käyttöön ”Pay Mirror” -digitaalisen välineen, joka tuottaa tilastoja sukupuolten palkkaerosta organisaatioissa, jotka käyttävät hallinnollisia tietoja, mukaan lukien todelliset palkat (bonukset mukaan lukien), työsuhteen päivämäärät, työmäärä ja asema. Viron tilastokeskus laskee indikaattorit sellaisen työnantajan pyynnöstä, jolla on vähintään kolme miespuolista ja kolme naispuolista työntekijää, ja indikaattorit ovat vain työnantajan saatavilla. Koska Viron hallinnollisissa tiedoissa ei eroteta peruspalkkoja bonuksista, palkkapeilissä otetaan huomioon todelliset maksetut palkat, jotka on oikaistu työtaakan mukaan, pois lukien työkyvyttömyydestä tai lapsivapaasta johtuvat poissaolot (valtion maksama korvaus). Välineen indikaattoreihin kuuluvat sukupuolten väliset palkkaerot, jotka perustuvat keskipalkkaan ja mediaanipalkkaan, naisten ja miesten keskipalkkaan ja mediaanipalkkaan, sukupuolten väliset erot ammatin mukaan ja erot epäsäännöllisissä palkoissa.¹⁰³

Toukokuussa 2024 hyväksyttiin kaksi EU:n direktiiviä tasa-arvoelinten roolin vahvistamiseksi.¹⁰⁴ Yhdessä näistä direktiiveistä vahvistetaan sitovat normit tasa-arvoelimiille, jotka käsittelevät naisten ja miesten yhdenvertaista kohtelua ja yhtäläisiä mahdollisuuksia työssä ja ammatissa. Siinä edellytetään jäsenvaltioiden varmistavan, että tasa-arvoelimet ovat riippumattomia ja että niillä on riittävät resurssit ja valtuudet tehtäviensä hoitamiseen.¹⁰⁵ Tukeakseen prosessia, jolla direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, komissio perusti EU:n tasa-arvolainsäädännön täytäntöönpanoa käsittelevän asiantuntijaryhmän, joka koostuu jäsenvaltioiden edustajista ja tasa-

101 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2023/970, annettu 10 päivänä toukokuuta 2023, miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisen lujittamisesta palkkauksen läpinäkyvyyden ja täytäntöönpanomekanismien avulla (EUVL L 132, 17.5.2023, s. 21).

102 https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/cerv/wp-call/2024/call-fiche_cerv-2024-ge_en.pdf

103 <https://www.mkm.ee/too-ja-vordsed-voimalused/vordsed-voimalused-ja-sooline-vordoiguslikkus/palgapeegel>

104 Neuvoston direktiivi (EU) 2024/1499, annettu 7 päivänä toukokuuta 2024, tasa-arvoelimiä koskevista vaatimuksista rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun työssä ja ammatissa, naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla, EUVL L 2024/1499, 29.5.2024, ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1500, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, tasa-arvoelimiä koskevista vaatimuksista naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien alalla työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa sekä direktiivin 2006/54/EY ja direktiivin 2010/41/EU muuttamisesta, EUVL L 2024/1500, 29.5.2024.

105 Komissio seuraa myös tasa-arvoelinten riippumattomuuteen ja toimintaan liittyvää kehitystä vuotuisessa oikeusvaltiokertomuksessaan.

arvoelinten eurooppalaisesta Equinet-verkostosta. FRA ja EIGE toimivat tarkkailijoina. Ryhmä laati useita ohjeasiakirjoja ja perusti wikisivuston direktiivejä koskevaa tiedonvaihtoa varten. Ryhmä avustaa komissiota myös yhteisen indikaattoriluettelon vahvistamista koskevan täytäntöönpanosäädöksen varhaisessa valmistelussa.

Eläkkeelle jäämisen jälkeen sukupuolten välinen palkkaero näkyy erona vanhuusiän tuloissa. Sukupuolten välinen eläke-ero on pienemässä vuosien 2010 ja 2020 välillä 33,9 prosentista 27,6 prosenttiin, mikä johtuu myös siitä, että naisten eläkkeitä siirretään vähemmän pois laskelmista. Sukupuolten välinen eläke-ero oli kuitenkin edelleen 25,4 prosenttia vuonna 2023.¹⁰⁶ Toisin sanoen 65–79-vuotiaat naiset saivat vuonna 2023 bruttoeläkettä, joka oli keskimäärin neljäsosa pienempi kuin saman ikäryhmän miesten. Eron suuruus vaihtelee huomattavasti EU-maiden välillä Maltan 43,9 prosentista, Alankomaiden 39,9 prosentista ja Luxemburgin 36,4 prosentista Slovenian 4 prosenttiin, Tanskan 4,6 prosenttiin ja Viron 5,8 prosenttiin. Työllisyyden ja palkkaerojen lisäksi työuran katkokset ovat myös merkittävä sukupuolten eläke-eroja lisäävä tekijä. Talouslukutaidon heikkeneminen voi myös haitata naisten eläkesuunnittelua, mikä edellyttää talousvalistusta ja eläkkeiden avoimuutta koskevia toimenpiteitä. Samaan aikaan sukupuolten välinen eläke-ero köyhyysvaarassa olevien yli 65-vuotiaiden eläkkeellä olevien työntekijöiden keskuudessa kasvoi 3,1 prosenttiyksiköstä vuonna 2010 3,6 prosenttiyksikköön vuonna 2015 ja¹⁰⁷ 3,7 prosenttiyksikköön vuonna 2023.

Sosiaalisen suojelun komitea ja Euroopan komissio laativat eläkkeiden riittävyyttä koskevan kertomuksen joka kolmas vuosi. Kesäkuussa 2024 julkaistuun uusimpaan kertomukseen sisältyy temaattinen luku vanhuusiän eriarvoisuudesta, ja siinä korostetaan erityisesti sukupuoliulottuvuutta, mukaan lukien sukupuolten välinen eläke-ero ja sukupuolten välinen eläke-ero.¹⁰⁸ Se osoittaa, että koska vanhuuseläkkeet muodostavat keskimäärin neljä viidesosaa vanhuusiän kokonaistuloista, iäkkäät naiset ovat edelleen alttiimpia köyhyysriskeille kuin iäkkäät miehet kaikissa jäsenvaltioissa. Naimattomuus vanhuusiässä lisää naisten köyhyysriskiä miehiin verrattuna. Vuonna 2023 yli yksi viidestä vähintään 75-vuotiaasta naisesta oli köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa EU:ssa.

Suomen hallitus on vuodesta 2006 lähtien toteuttanut yhdessä työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa samapalkkaisuusohjelmia sukupuolten palkkaeron kaventamiseksi. Viimeisimmän ohjelman tavoitteena on pienentää palkkaero vähintään 14,5 prosenttiin vuosina 2024–2027. Toimenpiteissä keskitytään palkkausjärjestelmiin ja palkkatietoisuuteen, tasa-arvosuunnitteluun työpaikoilla, sukupuoleen perustuvan työnjaon purkamiseen sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Toimintaympäristön muutosten vuoksi ohjelmassa käydään yksityisen sektorin ammattiliittojen välisiä keskusteluita niiden mahdollisesta osallistumisesta samapalkkaisuusohjelmiin.¹⁰⁹

Komissio julkaisi heinäkuussa 2024 tutkimuksen, jolla tuetaan hoitohyvitysten seuranta-ammattillisissa eläkejärjestelmissä. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten (lasten ja pitkäaikaishoidon) hoitajaksoja käsitellään täysin rahastoivissa ammatillisissa lisäeläkejärjestelmissä ja annetaanko hoitohyvityksiä.¹¹⁰

106 [Sukupuolten välinen eläke-ero ikäryhmittäin \[ilc_pnp13_custom_8619195\]](#).

107 Eurostat, [Köyhyysriskiaste köyhyysrajan mukaan ja yleisin toiminta edellisenä vuonna \[ilc_li04_custom_15156745\]](#).

108 Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto hyväksyi kesäkuussa 2023 neuvoston päätelmät eläkkeiden riittävyydestä sosiaalisen suojelun komitealle ja komissiolle, jotta ne voivat kehittää edelleen analyysia sukupuolten välisistä eroista vanhuudessa ja kehittää luotettavia ja ajantasaisia indikaattoreita sukupuolten välisten erojen seuraamiseksi eläke-etuuksissa ja eläkkeiden kattavuudessa. [Ks. ilc_pnp14](#).

109 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165735> ja <https://stm.fi/en/gender-equality/equal-pay>.

110 Työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto, *Study supporting the monitoring of care credits in occupational pension systems*, 2024. [Saatavilla verkossa](#).

Tasa-arvoisen osallistumisen saavuttaminen talouden eri aloilla

Sektorikohtainen eriytyminen on yksi sukupuolten palkkaeron syistä. Naiset ovat yleensä yliedustettuina aloilla, joilla palkka on keskimäärin alhaisempi, usein siksi, että näiden alojen työpaikat ovat aliarvostettuja ja niitä pidetään ”naisten työnä”, kuten hoiva- ja koulutusalailla. Kuten myös eurooppalaisessa hoito- ja hoivastrategiassa korostetaan, näillä aloilla työvoimapula on yhä yleisempää ja todennäköisesti lisääntyy väestön ikääntyessä erityisesti maaseutualueilla. Alhainen palkkaus voi myös liittyä sukupuolistereotyyppioihin, joissa hoidon edellyttämät pehmeät taidot – kuten viestintä, empatia tai yhteistyö – rinnastetaan taitoihin, jotka tulevat luonnollisesti naisille ja joita ei tunnusteta asianmukaisesti heidän työnsä taloudellisessa arvossa.

Työmarkkinoiden eriytyminen sukupuolen mukaan lisää työvoimapulaa vähentämällä työvoiman tarjonnan kohdentamisen tehokkuutta. Työvoimapula on ilmeistä ammateissa ja aloilla, joissa suurin osa työntekijöistä on miehiä (esim. STEM-ammateissa, joissa miesten osuus työntekijöistä on 80 prosenttia), sekä joissakin työpaikoissa, joissa suurin osa työntekijöistä on naisia (esim. terveydenhuollon ammateissa, joissa naisten osuus työntekijöistä on 80 prosenttia). Sukupuolten jatkuva eriytyminen vähentää uusien avoimien työpaikkojen täyttämiseen käytettävissä olevien henkilöiden määrää, mikä pahentaa vaikeuksia löytää työntekijöitä erityisesti kysynnän lisääntyessä. Sukupuolten välisen eriytyksen vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet tarjoavat merkittäviä mahdollisuuksia varmistaa, että naisten lisääntynyt osallistuminen työmarkkinoille lievittää työvoimapulaa. Tällä hetkellä on epätodennäköistä, että naiset etenisivät vaikeasti täytettäviin ammatteihin miesvaltaisissa ammateissa. Samaan aikaan turvautuminen lähes yksinomaan naisten työhön ei tuota riittävää työvoiman tarjontaa tiettyjen palvelujen, kuten hoitotyön, henkilökohtaisen hygienian tai siivouksen, kysynnän tyydyttämiseksi. Työolojen ja palkkojen parantaminen näissä työpaikoissa on todennäköisesti tärkeässä asemassa lisätyöntekijöiden houuttelemisessa.

Riittävästä vähimmäispalkoista 19. lokakuuta 2022 annettu direktiivi (EU) 2022/2041¹¹¹ tuli voimaan 15. marraskuuta 2024. Siinä edellytetään, että kaikki jäsenvaltiot luovat kehyksen, jolla varmistetaan lakisääteisten vähimmäispalkkojen riittävyys, edistetään palkanmääritystä koskevia työehtosopimusneuvotteluja ja parannetaan työntekijöiden tosiasiallista pääsyä vähimmäispalkkasuojan piiriin EU:ssa.¹¹² Palkkojen riittävyyden yhtenä vaikutuksena on sukupuolten palkkaeron kaventaminen. Direktiivin 5 artiklan 1 kohdassa mainitaan sukupuolten palkkaeron kaventaminen perimmäisenä tavoitteena riittävien lakisääteisten vähimmäispalkkojen määrittämistä ja päivittämistä koskevien menettelyjen käyttöönotossa.

Komissio esitti useita alakohtaisia aloitteita, joilla tuetaan yhdenvertaista osallistumista työmarkkinoille. Erityisesti tieto- ja viestintätekniikan alalla on vakava ja sitkeä sukupuolten välinen kuilu, joka vaikuttaa siihen, miten digitaalisia ratkaisuja suunnitellaan ja otetaan käyttöön. Vuonna 2023 EU:n tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoista 80,6 prosenttia oli miehiä.¹¹³ Sen vuoksi on olennaisen tärkeää kannustaa useampia naisia ryhtymään tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiksi, jotta voidaan puuttua tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden puutteeseen ja rakentaa osallistavaa ja kilpailukykyistä digitaalista Eurooppaa. EU:n tasolla digitaalinen

111 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2041, annettu 19 päivänä lokakuuta 2022, riittävästä vähimmäispalkoista Euroopan unionissa (EUVL L 275, 25.10.2022, s. 33).

112 Tanska riitautti direktiivin Euroopan unionin tuomioistuimessa. Unionin tuomioistuimen asia C-19/23.

Julkisasiamies suositteli 14. tammikuuta 2025, että direktiivi julistetaan kokonaisuudessaan pätemättömäksi, koska se ylittää EU:n toimivallan tällä alalla. Unionin tuomioistuimen päätös on vielä ratkaisematta.

113 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ICT_specialists_in_employment

vuosikymmen 2030 -ohjelmassa asetetaan kunnianhimoiseksi tavoitteeksi tieto- ja viestintätekniiikan ammattilaisten määrän yli kaksinkertaistaminen 9 miljoonasta 20 miljoonaan samalla kun edistetään naisten pääsyä tälle alalle ja lisätään tieto- ja viestintätekniiikan alan tutkinnon suorittaneiden määrää.

Naiset ovat myös huomattavan aliedustettuina aineettoman arvon aloilla, kuten suunnittelussa. EUIPO:n äskettäisessä tutkimuksessa Women in Design korostetaan sitkeää sukupuolten välistä kuilua EU:n muotoiluteollisuudessa, jossa vain 24 prosenttia suunnittelijoista on naisia.¹¹⁴ Se paljastaa myös huomattavan palkkaeron, sillä naisuunnittelijat ansaitsevat 12,8 prosenttia vähemmän kuin miespuoliset suunnittelijat. Aliedustus koskee myös rekisteröityjä yhteisömalleja, joiden osalta vain 21 prosentissa EU:hun sijoittautuneiden omistajien vuonna 2022 tekemistä hakemuksista oli mukana vähintään yksi naispuolinen suunnittelija. Maailmanlaajuisesti WIPO:n tilastot osoittavat, että naisten osuus teollismalleja koskevissa hakemuksissa listatuista muotoilijoista oli vain 21 prosenttia vuonna 2022.¹¹⁵ Vaikka tämä luku on kaksinkertaistunut vuodesta 2001, WIPO arvioi, että nykyisellä vauhdilla sukupuolten tasa-arvo saavutetaan vasta vuonna 2099. Samanlainen sukupuolten välinen epätasapaino vallitsee patenttialalla. Euroopan patenttinviraston (EPO) vuonna 2022 tekemässä tutkimuksessa todettiin, että alle joka seitsemäs keksijä Euroopassa oli nainen, vaikka jonkin verran edistystä onkin tapahtunut ajan mittaan. Maantieteellisten merkintöjen¹¹⁶ alalla tehdyissä tutkimuksissa korostetaan naisten osallistumista tiettyjen muiden kuin maataloustuotteiden maantieteellisten merkintöjen tuotantovaiheeseen erityisesti pitsi-, kirjonta-, kuvakudos-, lasi-, keramiikka- ja villatuotteiden kaltaisilla aloilla, joilla joidenkin tuotteiden työvoimasta yli 81 prosenttia on naisia. Fyysisesti vaativammilla aloilla, kuten kiven ja marmorin tuotannossa, ampuma-aseissa ja veitsissä, naiset ovat¹¹⁷ kuitenkin aliedustettuina, ja heidän osuutensa työvoimasta on vain noin 20 prosenttia,¹¹⁸ mikä osoittaa, että sukupuolten tasa-arvossa on parantamisen varaa muilla kuin maataloustuotteiden maantieteellisillä merkinnöillä. Lisäksi teollis- ja tekijänoikeusalan ammattiteissa toimivilla naisilla on edessään merkittäviä haasteita. Euroopan parlamentille vuonna 2017 tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että täysimääräinen sukupuolten tasa-arvo oikeusalan ammatissa on edelleen vaikeasti saavutettavissa.¹¹⁹ Erot ovat erityisen ilmeisiä urakehityksessä, sillä ylemmissä tehtävissä on paljon vähemmän naisia kuin alkuvaiheen tehtävissä asianajotoimistoissa, oikeuslaitoksessa ja muilla oikeusalan aloilla. Tästä syystä komissio on tukenut erityisiä sukupuolisidonnaisia tavoitteita EUIPO:n vuoden 2030 strategisessa¹²⁰ suunnitelmassa. EUIPO pyrkii paitsi saavuttamaan sukupuolten tasapuolisen edustuksen omissa toimissaan myös syihin, jotka johtavat sukupuolten epätasapainoon teollis- ja tekijänoikeuksissa, ja kehittämään kohdennettuja ohjelmia, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osallistumista teollis- ja tekijänoikeusjärjestelmään Euroopassa.

Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan sisältyy nyt WIDCON¹²¹, erityinen koordinointi- ja tukitoimi asiantuntijaverkoston ja sidosryhmäyhteisön perustamiseksi, jotta voidaan tunnistaa hyviä käytäntöjä ja edistää naisten osallistumista tieto- ja viestintätekniiikkaan kaikkialla EU:ssa. Jotta jäsenvaltiot voisivat edistyä digitaalista vuosikymmentä koskevan tavoitteen saavuttamisessa, toimella saadaan aikaan useita tuloksia: i) raportti, jossa yksilöidään suurimmat esteet tyttöjen ja

114 <https://www.euipo.europa.eu/en/news/women-designers-underrepresented-and-paid-less-in-the-eu-study-reveals>

115 https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2023/article_0004.html

116 <https://www.epo.org/en/news-events/news/fewer-1-7-inventors-europe-are-women>

117 <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14897>

118 Sama kuin edellä.

119 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596804/IPOL_STU\(2017\)596804_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596804/IPOL_STU(2017)596804_EN.pdf)

120 https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/strategic_plan/strategic-plan-2030_en.pdf

121 <https://bdva.eu/news/widcon-women-in-digital-project-kick-off/>

naisten valinnoille opiskella tai työskennellä tieto- ja viestintäteknikan alalla ja esitetään mahdollisia toimenpiteitä naisten määrän lisäämiseksi tieto- ja viestintäteknikan alalla; ii) yleiskatsaus asiaankuuluvista kansallisista ja alueellisista strategioista ja toimenpiteistä; ja iii) foorumi, jossa raportoidaan edistymisestä ja keskustellaan onnistuneista ja lupaavista aloitteista naisten määrän lisäämiseksi tieto- ja viestintäteknikan alalla.

Digitaalinen Eurooppa -ohjelman rahoitusta jatketaan vuonna 2013 käynnistetyllä ruohonjuuritason aloitteella EU:n koodausviikolla. EU:n koodausviikon tavoitteena on levittää laskennallista ajattelua ja koodausta mahdollisimman monille ihmisille sekä edistää digitaalisten taitojen kehittämistä varhaisesta iästä lähtien, erityisesti tyttöjen osalta, jotta heitä kannustettaisiin opiskelemaan STEM-aineita ja aloittamaan ura tieto- ja viestintäteknikan alalla, sillä naiset suorittavat vain kolmanneksen STEM-alojen tutkinnon ¹²² ja joka viides nainen on tieto- ja viestintäteknikan asiantuntija. ¹²³

Muita asiaan liittyviä komission aloitteita ovat muun muassa seuraavat: EIC:n naisten johtajuusohjelma, sukupuolten välistä investointikuilua koskevat valmistelutoimet eri puolilla EU:ta, Women TechEU -ohjelma (ks. myös luku 3) ¹²⁴ ja Women and Girls in STEM Forum (ks. tarkemmin luku 4).

Osana digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmaa komissio jatkoi Girls Go Circular -hankkeen, ¹²⁵ ilmaisen verkko-oppimishjelman ja ESTEAM Fests -tapahtuman tukemista. ¹²⁶ Vuonna 2024 Girls Go Circular koulutti 15 000 14–19-vuotiaan tytön digitaalisia taitoja ja yrittäjyystaitoja eri puolilla Eurooppaa. ESTEAM-tapahtumat keskittyivät osallistujien luottamuksen lisäämiseen ja samalla heidän digitaalisten ja yrittäjyyteen liittyvien taitojensa parantamiseen. Niitä on jatkettu vuodelle (2025), jotta niillä olisi enemmän aikaa kehittää ja julkaista lopullinen ESTEAM-opas ja järjestää kaksi uutta tyttöjen juhlaa. Vuodesta 2022 lähtien 22 ESTEAM-festivaalia on saavuttanut 1 898 naista ja tyttöä 13 maassa. Verkossa on tavoitettu 2 149 tyttöä ja naista 38 maasta.

Vuoden 2024 raportissa sukupuolten välisestä kuilusta STEM-aineiden koulutuksessa ¹²⁷ vahvistetaan nykyiset tutkimustulokset, toimintapoliittiset analyysit ja parhaat käytännöt, jotka liittyvät sukupuolten välisiin eroihin luonnontieteiden, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan (STEM-aineet) koulutuksessa. Raportissa korostetaan sukupuolten välisen kuilun monitahoista luonnetta STEM-alojen koulutuksessa ja urakehityksessä ja kehoitetaan soveltamaan monitasoista lähestymistapaa, joka kattaa koulutusuudistukset, poliittiset toimet, yhteiskunnalliset asenteiden muutokset ja kohdennetut tukimekanismit tämän kuilun kuromiseksi tehokkaasti umpeen. Sukupuolten välisen kuilun kaventamisessa STEM-aloilla ei ole kyse ainoastaan koulutuksen tasapuolisuudesta vaan myös kriittisestä taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta ongelmasta, kun otetaan huomioon STEM-alojen kasvava merkitys nyky maailmassa navigoinnissa, innovoinnin edistämiseksi ja maailmanlaajuisiin haasteisiin vastaamisessa.

Marie Skłodowska-Curie -toimilla (MSCA), joka on EU:n lippulaivaohjelma tutkijoiden koulutuksen, osaamisen, liikkuvuuden ja urakehityksen edistämiseksi heidän uransa kaikissa vaiheissa, kannustettiin edelleen tasa-arvoon tutkimusryhmissä sukupuoliystävällisellä ja osallistavalla lähestymistavalla, jossa kiinnitetään huomiota sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseen kaikilla tasoilla, ja lisättiin edelleen työ- ja yksityiselämän tasapainottamista

122 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240308-2>

123 Työlliset tieto- ja viestintäteknikan asiantuntijat sukupuolen mukaan [isoc_sks_itsps]

124 https://eismea.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems/women-techeu_en

125 <https://eit-girlsgocircular.eu/>

126 https://eismea.ec.europa.eu/esteam-fests-and-communities-girls-and-women_en

127 <https://education.ec.europa.eu/eu/news/new-report-addresses-the-gender-gap-in-stem-education-across-educational-levels>

koskevia säännöksiä, joilla kannustetaan naisia osallistumaan enemmän tutkimukseen ja innovointiin. Marie Skłodowska-Curie -toimissa kiinnitettiin edelleen suurta huomiota naisten roolimallien edistämiseen, mukaan lukien erinomaiset Marie Skłodowska-Curie -toimien valvojat, koordinaattorit ja stipendiaatit, jotka innostavat tyttöjä ja naisia kaikkialla maailmassa osallistumaan tieteeseen. Marie Skłodowska-Curie -toimien puiteissa vuonna 2024 järjestetyissä tapahtumissa ”European Researcher Nights”, ”Researchers at Schools” ja ”Science is Wonderful!” kiinnitettiin suurta huomiota sellaisten naispuolisten roolimallien edistämiseen, jotka innostavat tyttöjä osallistumaan tieteeseen ja tutkimukseen. Vuonna 2024 Marie Skłodowska-Curie -toimien alumni, professori Rana Sanyal, voitti vuoden 2024 Euroopan naisinnovaattoreiden palkinnon.

Eurooppalaisen koulutusalueen puiteissa marraskuussa 2024¹²⁸ annettu neuvoston suositus houkuttelevista ja kestävästä korkeakoulutusurista sisältää tietoja ja suosituksia monimuotoisuuden, osallisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi akateemisilla urilla.

Vuoden 2024 Erasmus+ -ehdotuspyynnöllä tuetaan hankkeita, joissa kehitetään muun muassa¹²⁹ kampanjoiden, mentorointiohjelmien, uraohjauksen ja roolimallien avulla keinoja poistaa esteitä, jotka estävät tyttöjä ja naisia osallistumasta ammatilliseen koulutukseen ja jatkamasta uraa vihreän/nettonollateknologian alalla.

Komissio koordinoi Talent for Growth -työryhmää ja toimi¹³⁰ sen yhteispuheenjohtajana osana EU:n ja Yhdysvaltojen kauppa- ja teknologianeuvoston yhteistyötä.¹³¹ Työryhmä toimi foorumina osaamisen kehittämistä koskevien politiikkojen, välineiden ja tietojen jakamiselle molemmilla alueilla, jotta voidaan edistää kehitteillä olevissa ja nykyisissä teknologioissa tarvittavien kykyjen ja taitojen kehittämistä. Yhdessä neljästä toimintalinjasta keskityttiin naisten, nuorten ja muiden aliedustettujen ryhmien houkuttelemiseen teknologia-alan työpaikkoihin.¹³² Työryhmä sai työnsä päätökseen 4. huhtikuuta 2024.

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua koskevien budjettikohtien ehdotuspyyntöihin sisältyy yleinen ehto, jonka mukaan niistä rahoitettavissa toimissa olisi kiinnitettävä riittävästi huomiota sukupuolten tasa-arvoon ja vältettävä syrjintää. Vuonna 2024 käynnistettiin kaksi ehdotuspyyntöä: toinen koskee työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun tukemista ja toinen työntekijäjärjestöille suunnattuja tiedotus- ja koulutustoimia. Näiden vuotuisten ehdotuspyyntöjen ansiosta komissio rahoittaa erilaisia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä hankkeita. Jotkin niistä ovat alakohtaisia (kauppa, naisia rautatieliikenteessä koskevan työmarkkinaosapuolten sopimuksen täytäntöönpano, hoiva-ala, postiala). Toisilla on monialainen ulottuvuus, ja ne antavat tyypillisesti kansallisen ja EU:n tason työmarkkinaosapuolille mahdollisuuden jakaa toimintapoliittisia suosituksia ja hyviä käytäntöjä tasa-arvon merkityksellisistä ulottuvuuksista, kuten sukupuolten palkkaerosta ja palkkauksen läpinäkyvyydestä. Joillakin hankkeilla on voimakas sukupuolivaikutus, koska niissä keskitytään työmarkkinaosapuolten valmiuksiin aloilla, joilla työvoima on suurelta osin naispuolista (esim. hoito- ja hoiva-ala).

128 Neuvoston suositus, annettu 25 päivänä marraskuuta 2024, houkuttelevista ja kestävästä urista korkea-asteen koulutuksessa, C/2024/7282.

129 https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/erasmus/wp-call/2024/call-fiche_erasmus-edu-2024-pol-exp_en.pdf

130 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/working-together/eu-us-talent-growth-task-force_en

131 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-us-trade-and-technology-council_en

132 OECD:n toimintakertomus ja asiaa koskeva analyttinen asiakirja, mukaan lukien kyselytutkimuksella ja vertaisoppimista käsittelevällä työpajalla kerätyt suositukset ja parhaat käytännöt, ovat saatavilla [täällä](#).

Lisäksi yhteistyössä Euroopan komission kanssa järjestettiin kuusi seminaaria tuomareiden ja oikeusalan ammattilaisten kouluttamiseksi EU:n tasa-arvolainsäädännöstä CERV-ohjelman tuella Eurooppa-oikeuden akatemian kautta. Vuonna 2024 näissä seminaareissa koulutettiin yli 300 tutkijaa, tuomaria ja oikeusalan ammattilaista. Seminaareja järjestettiin myös muilla kielillä kuin englanniksi (useimmiten asianomaisten maiden kansallisilla kielillä). Seminaarit järjestettiin Prahassa, Kööpenhaminassa, Sofiassa, Lissabonissa, Pariisissa ja Trierissä. Niiden tarkoituksena oli antaa osallistujille vankka tietämys sukupuolten tasa-arvoa koskevan EU:n lainsäädännön keskeisistä näkökohdista ja sen tulkinnasta Euroopan unionin tuomioistuimessa. Niihin sisältyi työpajoja, joissa keskusteltiin käytännön tapauksista työryhmissä, jotta osallistujat voisivat tutustua paremmin EU:n tasa-arvolainsäädännön soveltamisen käytännön näkökohtiin.

Johtaminen tasavertaisesti yhteiskunnan kautta

Vuonna 2024 edistyi jonkin verran naisten johtajuuden edistämässä, mutta se on edelleen vähäistä eikä ole vielä kestävä. Näin tapahtuu siitä huolimatta, että sukupuolten välinen ero korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten määrässä kasvaa koko ajan ja on nyt 10,9 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten.¹³³

Kuten Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) indeksitiedot vuodelta 2024 osoittavat, naisten osallistuminen päätöksentekoon on edistynyt, mutta sukupuolten tasapuolisen edustuksen saavuttaminen päätöksenteossa on edelleen kaukainen tavoite. Naisten osallistumiseen kaikilla julkisen elämän aloilla – erityisesti politiikassa, journalismissa ja kansalaisyhteiskunnassa – kohdistuu vahvempaa väkivaltaa ja vihaa erityisesti verkossa.

Naiset poliittisessa päätöksenteossa

Vuoden 2024 Eurobarometri osoittaa, että useimmat eurooppalaiset torjuvat stereotypiat naisten ja miesten asenteista ja kyvyistä johtotehtävissä. He ovat esimerkiksi samaa mieltä (55 prosenttia) siitä, että väliaikaiset toimenpiteet (esim. kiintiöt) ovat tarpeen naisten nykyisen aliedustuksen poistamiseksi politiikassa, ja katsovat, että naisten määrän lisääminen politiikassa johtaa parempiin poliittisiin päätöksiin. Useammalla kuin joka viidennellä on kuitenkin edelleen stereotyyppisiä näkemyksiä, kuten se, että naiset eivät ole riittävän kunnianhimoisia päästäkseen ylempiin virkoihin organisaatiossa¹³⁴ ja että ”miehet ovat parempia johtajia kuin naiset”. Myös ikäpolarisaatio on suurempi nuorilla: 15–24-vuotiaiden naisten ja miesten sopimusasteiden välinen ero on kolmanneksen suurempi kuin vanhemmissa ikäryhmissä.¹³⁵ Väitteen ”naiset ovat liian tunteellisia ollakseen hyviä johtajia” osalta ero nuorten naisten ja miesten välisessä yhteisymmärryksessä on kaksi kertaa suurempi kuin iäkkäiden naisten ja miesten välisessä¹³⁶ yhteisymmärryksessä. Tämä osoittaa, että naisten ja miesten näkemykset jakautuvat 15–24-vuotiaiden keskuudessa enemmän kuin vanhempien ikäryhmien keskuudessa.

Kesäkuun 2024 vaalien jälkeen 277 naista (38,5 %) ja 441 miestä (61,3 %) ottivat paikkansa uudessa Euroopan parlamentissa heinäkuussa 2024.¹³⁷ Ensimmäistä kertaa sen jälkeen, kun suorat Euroopan parlamentin vaalit otettiin käyttöön vuonna 1979, naispuolisten Euroopan parlamentin jäsenten osuus laski verrattuna tilanteeseen juuri ennen huhtikuussa 2024 pidettyjä vaaleja (39,7 %) ja verrattuna tilanteeseen heti vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaalien jälkeen (40,7 %).¹³⁸ Myönteistä on, että vastavalitut Euroopan parlamentin jäsenet valitsivat uudelleen kaksi naista, Metsolan parlamentin puhemieheksi ja Von der Leyenin Euroopan komission puheenjohtajaksi.¹³⁹

Vuoden 2024 Euroopan parlamentin vaalien ja muiden kansallisen ja paikallisen tason vaalien yhteydessä jäsenvaltiot keskustelivat naisten poliittisesta osallistumisesta Euroopan

¹³³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_statistics#Highlights

¹³⁴ Yli puolet 21 maasta on samaa mieltä siitä, että naisten määrän lisääminen politiikassa johtaa parempiin poliittisiin päätöksiin. Eniten naisia on Portugalissa (83 %), Kreikassa (79 %) ja Italiassa (78 %).

¹³⁵ Ero 15–24-vuotiaiden keskuudessa on 18 prosenttiyksikköä, kun taas yli 25-vuotiaiden keskuudessa ero on 11–12 prosenttiyksikköä.

¹³⁶ Ero 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä on 13 prosenttiyksikköä, kun taas yli 25-vuotiaiden ikäryhmässä ero on 6–9 prosenttiyksikköä. ks. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>.

¹³⁷ <https://results.elections.europa.eu/fi/mep-gender-balance/2024-2029/>. Yksi henkilö kirjattiin sukupuolella ”muu”.

¹³⁸ Naisten osuus laski 39,4 prosenttiin sen jälkeen, kun Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentin jäsenet jättivät parlamentin maaliskuussa 2020.

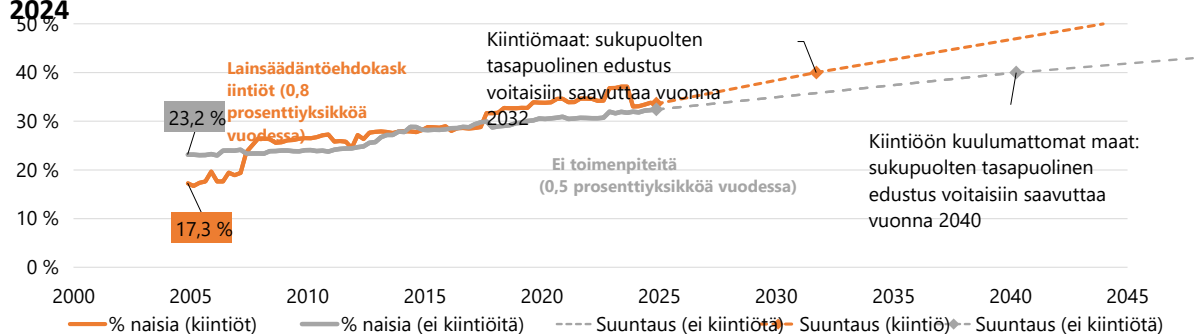
¹³⁹ <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/data-talks/despite-hopes-progress-european-parliament-elections-led-decline-womens-representation>

vaaliyhteistyöverkoston puitteissa. Jäsenvaltiot raportoivat erityisesti ehdokkaiksi asettuneiden naisten osallistumisesta. He antoivat myös palautetta toimenpiteistä, joita on toteutettu sukupuolten tasa-arvon tukemiseksi vaalien saatavuudessa ja niihin osallistumisessa osallistavista ja häiriönsietokykyisistä vaaliprosesseista vuonna 2023 annetun komission suosituksen jatkotoimena.¹⁴⁰ Keskusteluissa käsiteltiin myös romaniväestön ja erityisesti romaninaisten poliittista osallistumista sekä ehdokkaiden turvallisuutta.

Tähän mennessä 11 jäsenvaltiota on hyväksynyt sukupuolten tasa-arvoa koskevia lainsäädännöllisiä kiintiöitä, joita sovelletaan kansallisten vaalien ehdokaslistoihin.¹⁴¹ Näistä 11 maasta kymmenellä oli myös EU-vaaleihin sovellettava lainsäädäntökiintiö. Useimmissa näistä kiintiöistä asetetaan vähimmäiskiintiö kullekin sukupuolelle (35–59 prosenttia) ehdokasluettelossa. Joissakin laeissa on erityisiä säännöksiä, kuten ”vetoketjuluettelot”, joissa miesten ja naisten on oltava vuorotellen tai sijoitettava jokainen tietty määrä kantoja. Maltalla on sukupuolten tasa-arvoa korjaava mekanismi, joka myöntää automaattisesti enintään 12 lisäpaikkaa aliedustetulle sukupuolelle, jos kustakin sukupuolesta valitaan alle 40 prosenttia.

Vuonna 2024 EIGEn tiedot viittaavat (ks. kaavio 1) siihen, että naisten osallistuminen kansallisiin parlamentteihin kasvaa hieman nopeammin jäsenvaltioissa, joissa on kiintiöitä, kuin jäsenvaltioissa, joissa ei ole kiintiöitä. Jos tämä suuntaus jatkuu, jäsenvaltiot, joilla on kiintiöitä, voisivat saavuttaa sukupuolten tasapuolisen edustuksen vuoteen 2032 mennessä ja jäsenvaltiot, joilla ei ole kiintiöitä, vuoteen 2040 mennessä.

Kuva 1: Naisten osuus EU:n jäsenvaltioiden kansallisten parlamenttien yksikamarisissa tai alemmissa kamareissa lainsäädäntökiintiöiden tai -toimien kanssa tai ilman niitä, Q4-2004-Q4-2024

Lähde: EIGEn tasa-arvotilastotietokannan tietoihin perustuvat omat laskelmat: Kansalliset parlamentit

Huomautuksia: Vuosia 2004–2006 koskevat tiedot eivät sisällä Kroatiaa, ja maa lisättiin tiedonkeruuseen vuonna 2007. Maat lisättiin asteittain kiintiöryhmään lainsäädännön hyväksymisen myötä. Malta kuuluu kiintiöryhmään. Romania kuuluu kiintiöiden ulkopuoliseen ryhmään.

Marraskuun 2024 tiedot osoittavat jälleen, että vain kuudessa jäsenvaltiossa naisten osuus parlamentin jäsenistä on yli 40 prosenttia (yksi/alahuone), kun taas Ruotsissa osuus on 45,6 prosenttia, Suomessa 45,5 prosenttia, Tanskassa 44,7 prosenttia, Espanjassa 44,6 prosenttia ja sekä Belgiassa että Alankomaissa 40,7 prosenttia.¹⁴² Asteikon toisessa päässä naisten osuus parlamentin

140 Komission suositus (EU) 2023/2829, annettu 12 päivänä joulukuuta 2023, osallistavista ja häiriönsietokykyisistä vaaliprosesseista unionissa sekä Euroopan parlamentin vaalien eurooppalaisen luonteen ja tehokkaan toimittamisen parantamisesta, EUVL L 2023/2829, 20.12.2023.

141 Belgia, Irlanti, Kreikka, Espanja, Ranska, Kroatia, Italia, Luxemburg, Puola, Puola ja Slovenia.

142 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Tiedot päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansallisissa parlamenteissa: puheenjohtajat ja jäsenet.](#)

jäsenistä on alle 25 prosenttia viidessä jäsenvaltiossa. Laskevassa järjestyksessä nämä maat ovat Irlanti, Slovakia, Romania, Unkari ja Kypros.

Naispuolisten parlamentin jäsenten osuus on EU:ssa keskimäärin 33,1 prosenttia (kaavio 2).¹⁴³ Tämä on hyvin pieni lisäys vuoteen 2023 verrattuna (33 prosenttia), mutta suuntaus on nouseva toisena peräkkäisenä vuotena sen jälkeen, kun se oli laskenut 33,2 prosentista 32,4 prosenttiin vuonna 2022. Edistyminen kansallisella tasolla on hidastunut viime vuosina. Tämä osoittaa, että tarvitaan lisää työtä naisten saamiseksi mukaan politiikkaan.

Sloveniassa työ-, perhe-, sosiaali- ja tasa-arvoministeriö toteutti yhdessä Mariborin yliopiston, aikuiskoulutuskeskus Celjen ja poliittisen johtamisen instituutin kanssa EWA-hankkeen, jota yhteisrahoitettiin EU:n kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelmasta vuosina 2022–2024. EWA-hankkeen tavoitteena oli lisätä nuorten naisten poliittista osallistumista muuttamalla sukupuolistereotyyppisiin perustuvia käsityksiä naisista politiikassa ja kansalaisvaikuttamisessa. Hankkeen toimilla pyrittiin voimaannuttamaan naisia sekä yksilöllisesti että järjestelmällisesti luomalla parempia mahdollisuuksia naisten aktiiviselle osallistumiselle politiikkaan ja kansalaistoimintaan.¹⁴⁴

Vuonna 2024 Kyproksen tasa-arvokomissaari yhteistyössä opetusministeriön kanssa

Urheilu ja nuoriso järjestivät naispuolisille tutkinnon suorittaneille tarkoitetun kirjallisen esseekilpailun, jonka otsikkona oli ”Jos olisin ministeri, mitä muuttaisin”. Toimi oli suunnattu jatko-opiskelijoille, ja siinä kannustettiin heitä valitsemaan aihe ja kirjoittamaan essee siitä, mikä voisi toimia paremmin kaikilla toiminta-aloilla. Kilpailun voittajat seurasivat päivän ajan ministereitä, sekä naisia että miehiä. Nuorilla tytöillä oli mahdollisuus keskustella ministerien kanssa, osallistua ministerikokouksiin mutta myös virittää keskustelua poliittisten päättäjien ja nuorten tyttöjen välillä. Kilpailu järjestetään joka vuosi, ja sen tavoitteena on motivoida nuoria naisia osallistumaan politiikkaan.

Belgia teetti tutkimuksen seksismistä politiikassa viime vuoden vaalien aikana. Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää, ovatko ehdokkaat seksismin uhreja, miten ja miksi, ymmärtää sen seuraukset ja ehdottaa tapoja torjua seksististä käyttäytymistä vaalikampanjoiden aikana. Belgian kesäkuun 2024 vaaleja edeltäneen kampanjajakson aikana analysoitiin lähes 44 000 reaktiota ehdokkaiden sosiaalisen median virkoihin ja tehtiin 25 perusteellista haastattelua. Tutkimuksessa todettiin, että naispuoliset ehdokkaat ovat useammin seksismin ja vihamielisyyden kohteena yleisemmin ja että seksismiä esiintyy monissa muodoissa ja monissa eri paikoissa, verkossa ja sen ulkopuolella. Sillä on vakava vaikutus naisten henkiseen hyvinvointiin ja poliittisiin tavoitteisiin, mikä on uhka demokratialle.¹⁴⁵

Espanjassa¹⁴⁶ hyväksyttiin elokuussa 2024 orgaaninen laki 2/2024 naisten ja miesten tasa-arvoisesta edustuksesta ja tasapainoisesta edustuksesta. Siinä pyritään menemään pidemmälle rikkomalla lasikatto poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa ottamalla käyttöön pakolliset luettelot ja vaatimalla nimenomaisesti tasapainoista edustusta (kummankaan sukupuolen osuus ei saa olla yli

143 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Tiedot päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansallisissa parlamenteissa: puheenjohtajat ja jäsenet.](#)

144 <https://ewa.si/en/>

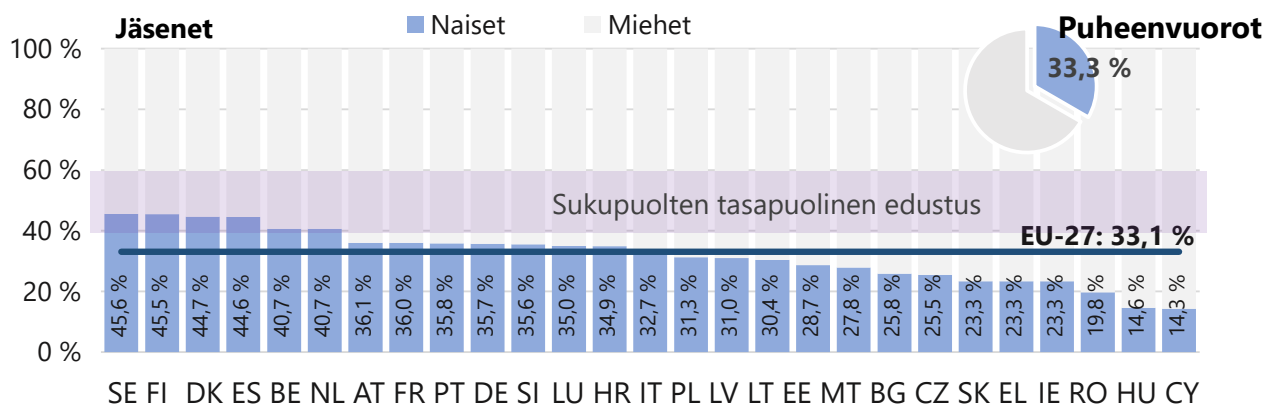
145 <https://igvm-iefh.belgium.be/fr/actualite/>

[le sexisme et l'hostilité durant la campagne électorale impactent surtout les candidates](#)

146 <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2024-15936>

60 prosenttia tai alle 40 prosenttia) perustuslaillisissa elimissä tai perustuslaillisesti merkittävässä elimissä sekä nimitettäessä ministereitä ja varapuheenjohtajia sekä henkilöitä, joilla on korkein vastuu valtionhallinnossa ja muissa asiaankuuluvuissa elimissä.

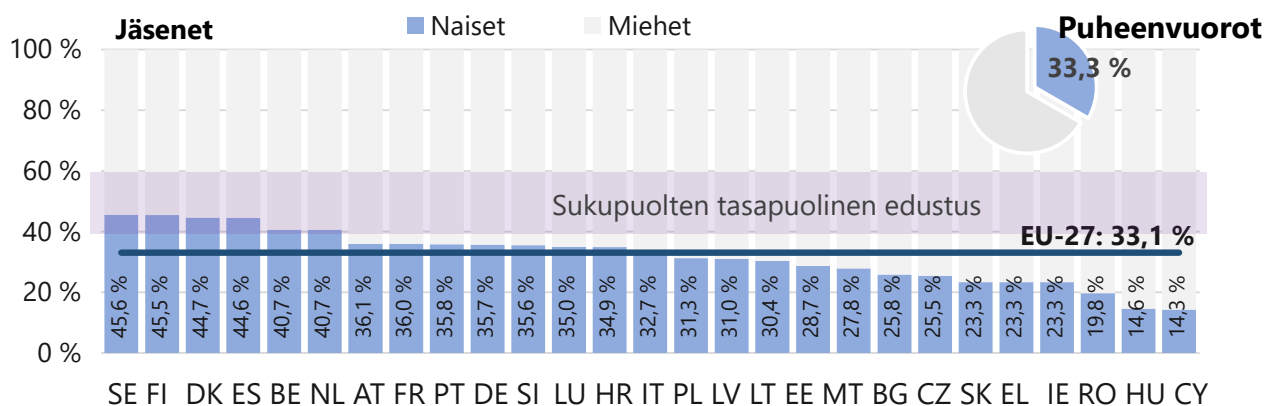
Kuva 2: Naisten ja miesten prosenttiosuus kansallisten parlamenttien ala- ja alahuoneissa EU:ssa, marraskuu 2024

Lähde: EIGEn tasa-arvotilastotietokanta

Naispuolisten johtavien ministerien osuus laski EU:ssa keskimäärin 33,4 prosentista vuonna 2023 32,8 prosenttiin vuonna 2024 eli 0,6 prosenttiyksikköä. Kuitenkin yhdeksässä jäsenvaltiossa vähintään 40 prosenttia johtavista ministreistä oli naisia (Belgia, Saksa, Viro, Espanja, Ranska, Latvia, Liettua, Alankomaat, Suomi ja Ruotsi). Tämä on yksi jäsenvaltio enemmän kuin viime vuonna. Asteikon vastakkaisissa päissä Suomessa oli naisten enemmistö (57,9 %), kun taas Unkarissa ei tällä hetkellä ole ainoatakaan naispääministeriä.

Kuva 2: Naisten ja miesten prosenttiosuus kansallisten parlamenttien ala- ja alahuoneissa EU:ssa, marraskuu 2024

Lähde: EIGEn tasa-arvotilastotietokanta

Naisten edustus hallituksessa on tärkeää, mutta yhtä tärkeää on tarkastella naisten erityisiä salkkuja. EIGE:n analyysi osoittaa, että vaikka naisten osuus korkeista ministeritehtävistä on lähes kolmannes, heidän osuutensa ministreistä on pienempi. Heidän vastuualueensa ovat ydintehtävät

eli ulko- ja sisäasiat, puolustus tai oikeus (25,9 prosenttia),¹⁴⁷ talous (24,3¹⁴⁸ prosenttia) ja infrastruktuuri (32,5 prosenttia)¹⁴⁹ ja huomattavasti suurempi osuus sosiaali- tai kulttuuriministerien vastualueista (48 prosenttia).¹⁵⁰ Tämä on pitkäaikainen malli, joka viittaa ministerisalkkujen jakautumiseen tavalla, joka heijastaa jotenkin sukupuolistereotyyppioita.

Kun tarkastellaan naisten johtavaa asemaa kansallisissa¹⁵¹ järjestelmissä, vain yhdeksällä 27 kansallisesta parlamentista, eli yhdellä vähemmän kuin vuonna 2023, oli nainen puhujana talossa. Joulukuussa 2024 EU:ssa oli neljä (6 vuonna 2023) naispuolista hallitusten päämiestä ja kolme naispresidenttiä 21:stä (3 vuonna 2023).¹⁵²

Kansallisten järjestelmien johtavissa asemissa olevien naisten määrä ei ole vähenemässä. Kun tarkastellaan, miten vastuut jakautuvat poliittisissa puolueissa, nähdään sama suuntaus. Vain 25,8 prosentissa (26,8 prosenttia vuonna 2023) EU:n¹⁵³ poliittisista puolueista on naisjohtajia, kun taas 33,5 prosenttia (36,9 prosenttia vuonna 2023) varapuoluejohtajista on naisia.¹⁵⁴

Alueellisella tasolla on havaittavissa toisenlainen suuntaus. Tuoreimmat marraskuulta 2024 peräisin olevat tiedot osoittavat, että naisten määrä alueellisissa edustajakokouksissa ja kunnanvaltuustoissa on kasvanut, joskin hieman. Niiden osuus EU:n aluevaltuustojen¹⁵⁵ jäsenistä oli 36,3 prosenttia (35,7 % vuonna 2023) ja paikallis-/kuntavaltuustojen jäsenistä 34,8 prosenttia (34,5 % vuonna 2023) (kaavio 4).¹⁵⁶

Vain neljässä niistä 19 jäsenvaltiosta (neljä vuonna 2023), joilla on alueellinen itsehallintovalta, kummankin sukupuolen osuus on vähintään 40 prosenttia sekä paikallis-, kunta- että aluevaltuustojen jäsenistä.

147 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansalliset hallitukset: ministerit virkaiän ja hallituksen tehtävien mukaan ?? perustoiminnot.](#)

148 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansalliset hallitukset: ministerit virkaiän ja hallituksen tehtävien mukaan ?? Taloudelliset tehtävät.](#)

149 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansalliset hallitukset: ministerit virkaiän ja hallituksen tehtävien mukaan ?? infrastruktuuritoiminnot.](#)

150 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansalliset hallitukset: ministerit virkaiän ja hallituksen tehtävien mukaan ?? sosiokulttuuriset tehtävät.](#)

151 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansallisissa parlamenteissa: puheenjohtajat ja jäsenet ?? edustajainhuoneen puhuja.](#)

152 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansalliset hallitukset: presidentit ja pääministerit ?? hallituksen päämies ja indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? kansalliset hallitukset: presidentit ja pääministerit ?? presidentti.](#)

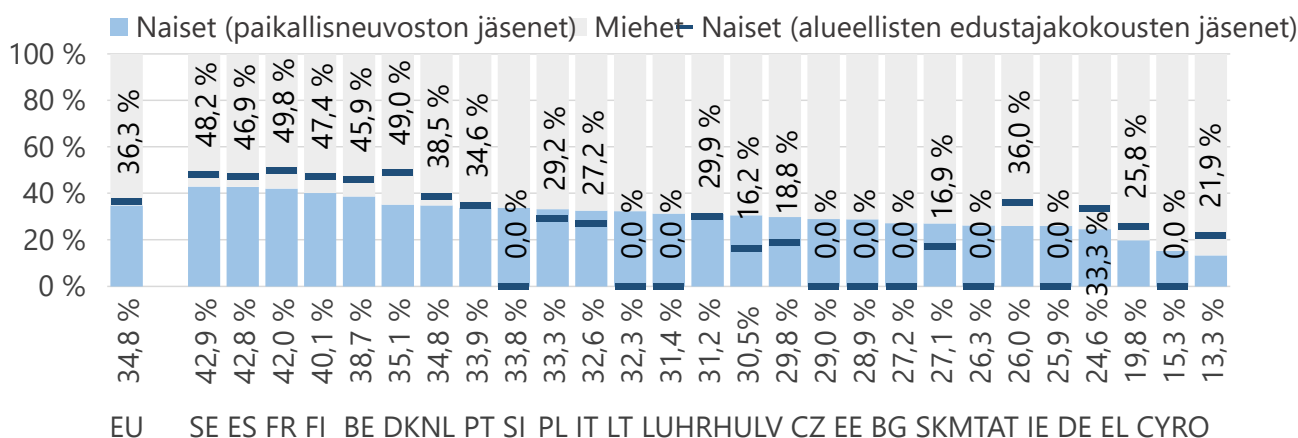
153 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi heinäkuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? suuret poliittiset puolueet: puolueen johtaja.](#)

154 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. [Päivitetty viimeksi heinäkuussa 2024. Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? suuret poliittiset puolueet: varajohtajat.](#)

155 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? alueellisissa edustajakokouksissa: jäsenet.](#)

156 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta. Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? politiikassa ?? paikallis-/kuntaneuvostot: jäsenet.](#)

Kaavio 4: Naisjäsenten osuus alueellisissa edustajakokouksissa ja paikallisvaltuustoissa EU:n jäsenvaltioissa, 2024

Lähde: EIGEn tasa-arvotilastotietokanta

Huomautus: Bulgariassa, Virossa, Irlannissa, Kyproksessa, Liettuassa, Luxemburgissa, Maltassa tai Sloveniassa ei ole itsehallintoalueita. Portugalin alueellisia yleiskokouksia koskevat tiedot kattavat ainoastaan Azorit ja Madeiran.

Edistyminen jatkui myös oikeuslaitoksen alalla: korkeimpien oikeuksien jäsenten osuus kasvoi 43,5 prosentista 45,1 prosenttiin (37,2 prosenttia vuonna 2014) ja tuomioistuimen presidentin osuus 37 prosentista 40,7 prosenttiin (29,6 prosenttia vuonna 2014).

Euroopan komission tasolla edellisessä komissiossa oli aluksi 13 naista 27:stä, mutta uudessa komission jäsenten kollegiossa saavutettiin vain sukupuolten tasapuolinen edustus: 27:stä komission jäsenestä 11 oli naisia (40,7 prosenttia). Tämä luku merkitsee huomattavaa parannusta verrattuna tilanteeseen sen jälkeen, kun jäsenvaltioilta on saatu ensimmäiset nimitykset. Lisäksi puheenjohtaja Ursula von der Leyen päätti kääntää osuuden kuuden johtavan varapuheenjohtajan tasolla nimittämällä neljä naista ja kaksi miestä.

Johdon tasolla komissio edistyi huomattavasti sukupuolten tasapuolisen edustuksen saavuttamisessa. Ensimmäisen von der Leyenin komission aikana naisten nimitykset ylemmän johdon tehtäviin kasvoivat 37 prosentista 48 prosenttiin ja keskijohdon tehtäviin 42 prosentista 49 prosenttiin ja olivat yhteensä 49 prosenttia.¹⁵⁷ Naisten edustuksen ennennäkemätön lisääntyminen johtotasolla edellytti kaikkien komission osastojen yhteisiä ponnisteluja. Se saavutettiin naispuoliselle henkilöstölle suunnatuilla osaamisen kehittämisohjelmilla ja pääosastoille asetetuilla erityistavoitteilla varmistaen samalla, että kaikki nimitykset perustuivat ansioihin.

Komissio seurasi edelleen tiiviisti johdon nimityksiä varmistaakseen, että sukupuolten tasapuolinen edustus säilyy. Komissio on kehittänyt aloitteita lahjakkuusjatkumon rakentamiseksi ja toimenpiteitä, joilla tuetaan sukupuolten tasapuolista edustusta nimityksissä.

Komission naisten osaamisen kehittämisohjelma, joka koostuu räätälöidystä koulutuksesta, valmennuksesta, tuesta ja keskijohdon valmentamisesta, on myös osoittautunut onnistuneeksi keinoksi edistää sukupuolten tasapuolista edustusta johdossa. Ohjelman kuudenteen kierrokseen, joka päättyy helmikuussa 2025, osallistuu noin 96 naiskollegaa. Yhteensä 545 naisesta, jotka

¹⁵⁷ Tiedot 1. tammikuuta 2025.

osallistuivat viidelle ensimmäiselle kierrokselle, 200 (37 prosenttia osallistujista) on sittemmin nimitetty yksikönpäällikön virkaan.

Lisäksi on perustettu räätälöityjä valmennusohjelmia sekä keskijohdolle, joka haluaa tulla ylemmäksi johtajaksi, että vakiintuneille ylemmälle johdolle, joka pyrkii kehittymään nykyisessä asemassaan tai valmistautumaan korkeampiin vastuisiin. Tähän mennessä näihin ohjelmiin on osallistunut tai osallistuu 185 naista (151 keskijohtoon kuuluvaa ja 34 ylempään johtoon kuuluvaa).

Komissio saavutti 51 prosentin naispuolisen keskijohdon osuuden toimeenpanovirastoissa tammikuussa 2025. Ylempistä johtajista neljä kuudesta toimeenpanovirastojen johtajasta on tällä hetkellä naisia.

Edistystä on tapahtunut myös sukupuolitietoisien johtajuuden edistämässä EU:n ulkoisessa toiminnassa. Sukupuolten tasa-arvon edistämistä ulkosuhteissa koskevan EU:n toimintasuunnitelman (GAP III) mukaisesti EU on käynnistänyt sukupuolitietoista johtajuutta koskevan ohjelman Ruotsin Folke Bernadotte -akatemia tuella. Joulukuuhun 2024 mennessä 80 prosenttia Euroopan ulkosuhdehallinnon päätoimipaikan ylemmistä johtajista on saanut koulutusta vähintään toisesta näistä kahdesta moduulista, ja lähes kaikki EUH:n osastot kattava 73 sukupuolten tasa-arvoa käsittelevän yhteyspisteen verkosto on perustettu, ja se tarjoaa kuukausittaista koulutusta sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta ja parhaiden käytäntöjen vaihdosta.

Toukokuussa 2023 hyväksytyssä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) siviilialan sopimuksessa sitouduttiin myös vahvistamaan sukupuolitietoista johtajuutta operaatioissa ja asetettiin tavoitteeksi, että 40 prosenttia kansainvälisestä henkilöstöstä olisi naisia. Kaikissa YTPP-siviilioperaatioissa on tarkoitus olla mukana erityisiä tasa-arvoneuvonantajia ja tasa-arvoasioiden yhteyspisteverkostoja. YTPP-operaatioiden päälliköiden perehdyttämiskoulutukseen sisältyy vuoden 2024 alusta alkaen sukupuolitietoista johtajuutta koskevia osia.

Naiset taloudellisessa päätöksenteossa

Talouden alalla naiset ovat edelleen aliedustettuina yritysten päätöksentekokelemissä kaikkialla EU:ssa. Tämän ongelman ratkaisemiseksi EU hyväksyi yritysten johtokuntien sukupuolijakauman tasapainottamista koskevan direktiivin¹⁵⁸, jossa edellytetään, että EU:ssa julkisesti noteerattujen suurten yhtiöiden toimivaan johtoon kuulumattomien johtokunnan jäsenten sukupuolijakauman on oltava vähintään 40 prosenttia eli 33 prosenttia kaikista johtokunnan jäsenistä 30. kesäkuuta 2026 mennessä. Yrityksille, jotka eivät saavuta tavoitteita, annetaan tehtäväksi panna täytäntöön menettelyvaatimukset, joilla varmistetaan valintaprosessin avoimuus, ja raportoida toimenpiteistä, joita on toteutettu tai joita suunnitellaan sukupuolten tasapuolisen edustuksen saavuttamiseksi niiden johtokunnissa. Nämä vaatimukset on pantava täytäntöön seuraamuksin.

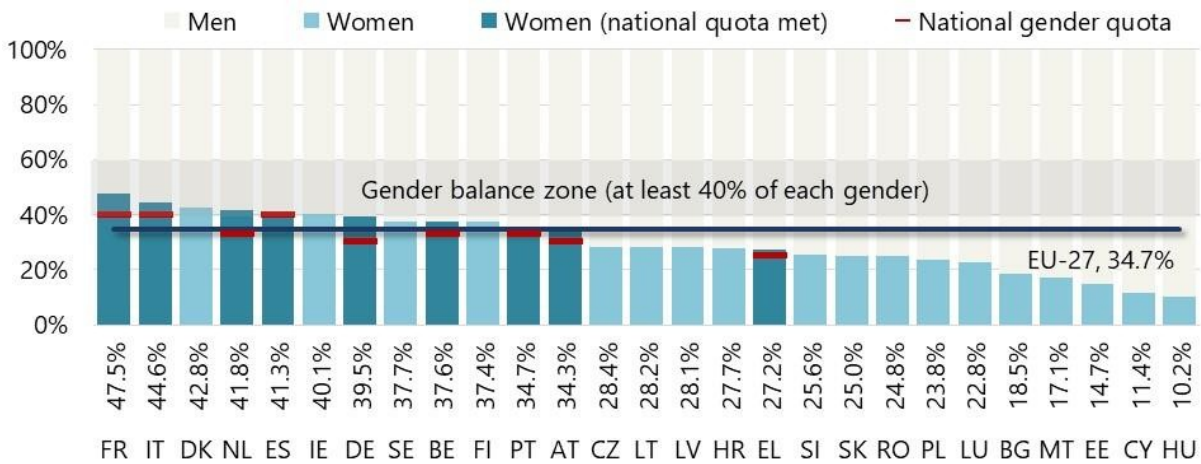
Direktiivi oli saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä 28. joulukuuta 2024 mennessä. Toistaiseksi 17 jäsenvaltiota ei ole ilmoittanut kansallisista toimenpiteistä, joilla lainsäädäntö olisi saatettu kokonaisuudessaan osaksi kansallista lainsäädäntöä. Komissio ilmoitti helmikuussa 2025 virallisesti näille jäsenvaltioille, että ne eivät ole noudattaneet EU:n lainsäädäntöä.

EIGEn tuoreimmat tiedot osoittavat, että naisten määrä suurimpien julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallituksissa on kasvanut, mikä on uusi ennätys. Vuonna 2024 EU:n julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallitusten jäsenistä 34,7 prosenttia oli naisia, kun vastaava osuus vuonna 2023 oli 33,8

¹⁵⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2381, annettu 23 päivänä marraskuuta 2022, julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallinto- tai valvontaelinten jäsenten sukupuolijakauman tasapainottamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä (EUVL L 315, 7.12.2022, s. 44).

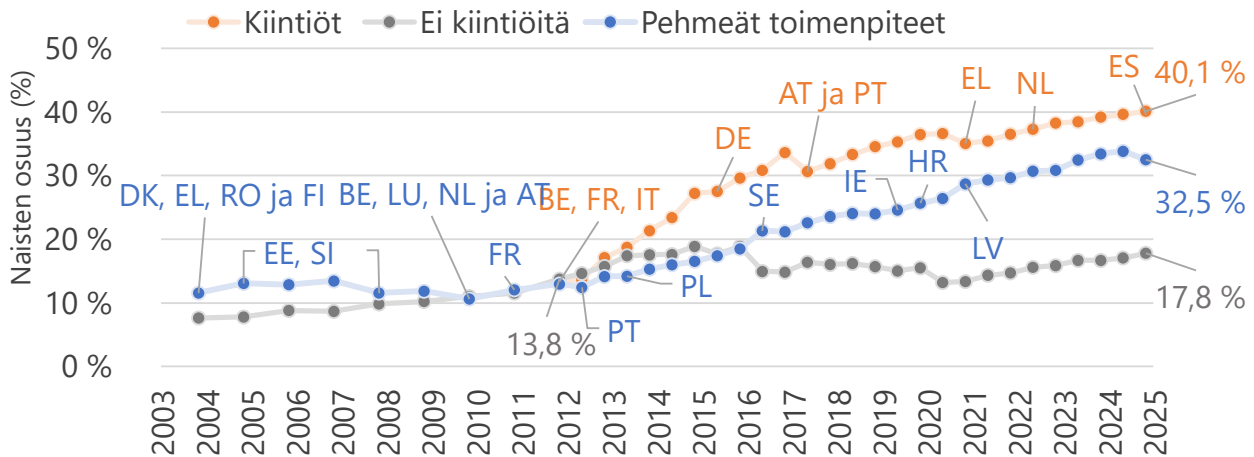
prosenttia.¹⁵⁹ Kaikista jäsenvaltioista 12 saavutti tavoitteen, jonka mukaan kaikista johtokunnan jäsenistä vähintään 33 prosenttia¹⁶⁰ on naisia.

Kaavio 5: Naisten ja miesten osuus EU:n suurimpien julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallituksissa, lokakuu 2024

Lähde: EIGE, tasa-arvotilastot

Kaavio 6: Naisten osuus EU:n jäsenvaltioiden suurimpien julkisesti noteerattujen yhtiöiden johtokunnissa, joissa on tai ei ole kansallisia sukupuolikiintiöitä, 2003–lokakuu 2024

Lähde: EIGEn omat laskelmat, jotka perustuvat sen sukupuoltilastotietokannasta saatuihin tietoihin

Huomautuksia: Tiedoissa ei ole mukana Tšekkiä, Liettuaa, Maltaa ja Puolaa vuodelta 2003 eikä Kroatiaa vuosilta 2003–2006 (vuosien 2004 ja 2007 tiedonkeruuseen lisätyt maat). Maat on sisällytetty asianomaiseen ryhmään

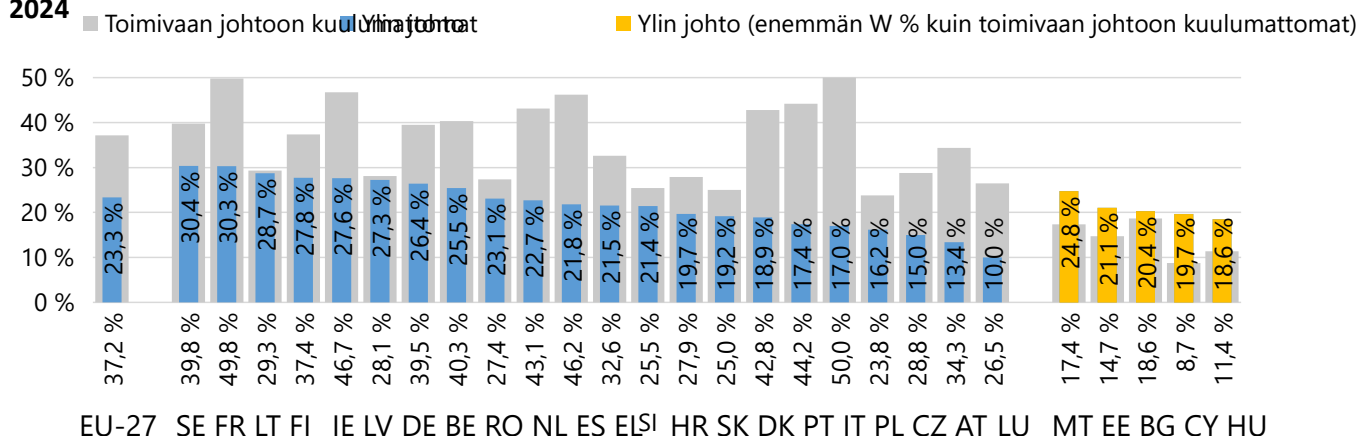
159 Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tilastotietokanta, Päivitetty viimeksi marraskuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa](#) 22 liike-elämä ja rahoitus (22 suurin pörssi-yhtiö hallituksen jäsenet).
 160 Itävalta (34,3%), Portugali (34,7%), Suomi (37,4%), Belgia (37,6%), Ruotsi (37,7%), Saksa (39,5%), Irlanti (40,1%), Espanja (41,3%), Alankomaat (41,8%), Tanska (42,8%), Italia (44,6%) ja Ranska (47,5%). Määrä on sama kuin vuonna 2023. Toimivaan johtoon luulumattomien naisten osuuden osalta kahdeksan jäsenvaltiota täyttää ehdotetun EU:n tavoitteen, joka on vähintään 40 prosenttia (kaavio 7): Italia (50%), Ranska (49,8%), Irlanti (46,7%), Espanja (46,2%), Portugali (44,2%), Alankomaat (43,1%), Tanska (42,8%) ja Belgia (40,3%).

Hallituksen aloitteet sukupuolten tasapuolisen edustuksen saavuttamiseksi yritysten johdossa kattavat erilaisia lähestymistapoja, jotka vaihtelevat ei-pakollisista ”pehmeistä” toimenpiteistä, jotka kannustavat yrityksiä vapaaehtoisin toimiin, tiukempiin ”koviin” sääntelylähestymistapoihin, joissa määrätään oikeudellisesti sitovia kiintiöitä, joihin liittyy seuraamuksia noudattamatta jättämisestä.

Naisten edustus suurimpien yritysten johtokunnissa on parantunut huomattavasti useimmissa EU:n jäsenvaltioissa vuodesta 2014, joskin edistyminen on ollut vaihtelevaa. Maissa, jotka ovat toteuttaneet jonkinlaisia toimia, naisten edustus on yleisesti ottaen parantunut huomattavasti, vaikka joitakin poikkeuksiakin on.

Edistyminen nopeutui vuosina 2010–2015 pääasiassa Ranskassa, Italiassa ja Saksassa tehtyjen parannusten ansiosta. Edistyminen on hidastunut, kun maat ovat vähitellen saavuttaneet lainsäädäntötavoitteensa tai lähentyneet sitä (kaavio 6).

Kaavio 7: Naisten osuus EU-27:n suurimpien julkisesti noteerattujen yhtiöiden kahden korkeimman päätöksentekovelimen toimivaan johtoon kuuluvista ja siihen kuulumattomista jäsenistä, lokakuu 2024

Lähde: EIGEn tasa-arvotilastotietokanta

Toimivaan johtoon kuulumattomissa tehtävissä toimivien naisten osuus EU:n suurimpien pörssiyritysten kahdessa ylimmässä päätöksentekovelimessä oli 37,2 prosenttia. Naisten osuus johtotehtävissä on kuitenkin huomattavasti pienempi (23,3 %). Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa (22 jäsenvaltiota 27:stä) tämä ero on havaittavissa (naisia johtotehtävissä on vähemmän kuin toimivaan johtoon kuulumattomia).

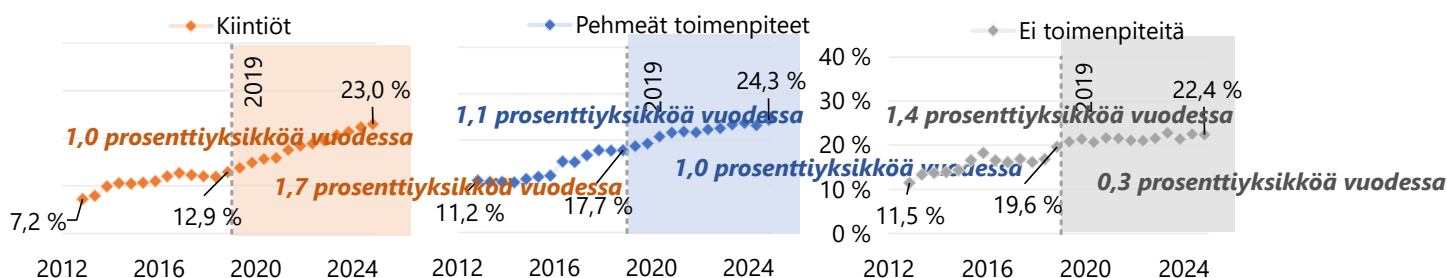
Kahdeksassa jäsenvaltiossa toimivaan johtoon kuulumattomat henkilöt ovat sukupuolijakaumaltaan tasapainoisia (kaavio 7). Kun tarkastellaan johtajia, naisten osuus on alle kolme kymmenestä johtajasta kaikissa EU:n jäsenvaltioissa.

Kansallisella tasolla toteutetuilla lainsäädäntötoimilla on ollut merkittävä rooli naisten edustuksen huomattavassa lisäämisessä johtokunnissa. Tyypillisesti kiintiöitä sovelletaan vain ylimmän tason johtokuntaan, joka koostuu usein toimivaan johtoon kuulumattomista henkilöistä, jotta johtotehtäviin ei vaikuteta niin paljon. Yhä useammat maat ovat kuitenkin laajentamassa lainsäädäntötoimia siten, että niihin sisällytetään ylimmän johdon tehtäviä.

Vuosina 2012–2019 naisjohtajien osuus kasvoi yhtä paljon maissa, joissa on kiintiöitä, maissa, joissa on käytössä pehmeitä toimenpiteitä, ja maissa, joissa ei ole toteutettu toimia. Vuodesta 2019

lähtien naisjohtajien muutosvauhti jäsenvaltioissa, joissa on kiintiöitä, on nopeutunut, kun taas jäsenvaltioissa, joissa ei toteuteta pehmeitä toimenpiteitä tai ei toteuteta toimia, muutosvauhti on itse asiassa hidastunut. Nopeamman muutoksen myötä naisjohtajien osuus kiintiömaissa (23,0 %) saavutti saman tason kuin pehmeitä toimenpiteitä soveltavien maiden ryhmissä (24,3 %) ja maissa, joissa ei toteuteta toimia (22,4 %), vaikka vuonna 2019 naisjohtajien osuus oli pienempi (12,9 % vs. 17,7 % ja 19,6 %).

Kaavio 8: Naisten osuus EU-27:n suurimpien julkisesti noteerattujen yhtiöiden kahden korkeimman päätöksentekovelimen johtotehtävissä toimivista jäsenistä toimitusjohtajista lokakuusta 2012 lokakuuhun 2024

Lähde: omat laskelmat, jotka perustuvat Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvotilastoja koskevan tietokannan tietoihin. Kiintiöryhmään kuuluvat jäsenvaltiot, joilla on kansalliset sukupuolikiintiöt asteittain hyväksymisvuoden perusteella: Belgia, Ranska ja Italia vuodesta 2011; Saksa vuodesta 2015; Itävalta ja Portugali vuodesta 2017; Kreikka vuodesta 2020; Alankomaat huhtikuusta 2022 alkaen; ja Espanja elokuusta 2024 alkaen. Jos toimenpiteitä on useita, maiden luokitteluun asianomaiseen ryhmään käytetään varhaisinta hyväksymisvuotta. Ks. lisätietoja liitteestä.

Vaikka naisten osuus hallintoneuvoston jäsenistä on nyt yli 30 prosenttia, naisten osuus hallintoneuvoston puheenjohtajista (8,8 prosenttia) ja toimitusjohtajan tehtävistä (8,5 prosenttia) on edelleen pieni.

Myös vuonna 2024 miehiä oli edelleen enemmän kuin naisia rahoituslaitosten päätöksenteossa. Vaikka kaikkia kolmea EU:n rahoituslaitosta johtivat naiset, kun vuonna 2023 heitä oli vain kaksi, ¹⁶¹ näiden laitosten johtokunnissa on edelleen miehiä, joiden osuus johtokuntien jäsenistä on 84,7 prosenttia (79,7 prosenttia vuonna 2023), mikä tarkoittaa, että naisten osuus laski 20,3 prosentista vuonna 2023 15,3 prosenttiin vuonna 2024. ¹⁶²

Kansallisella tasolla naisten määrä keskeisissä päätöksentekotehtävissä (eli korkeimpien päätöksentekovelinten jäseninä) keskuspankeissa kasvoi 32 prosenttiin, kun se vuonna 2023 oli 29,3 prosenttia. ¹⁶³ Naisten osuus apulaiskuvvernöörin tehtävistä on myös 36,2 prosenttia, kun se vuonna 2023 oli 37,5 prosenttia. ¹⁶⁴ Kansallisella tasolla naisten ja miesten edustus on tasapainossa vain kuuden jäsenvaltion (Liettua, Ranska, Luxemburg, Italia, Portugali ja Irlanti) keskuspankissa. Tarkasteltaessa jäsenvaltioiden keskuspankkien pääjohtajia voidaan todeta, että Espanja on nimittänyt naispuolisen pääjohtajan vuonna 2024, kun taas muut 26 pääjohtajaa ovat edelleen miehiä, kuten vuonna 2023. ¹⁶⁵

Lisäksi EY:n European Financial Services Boardroom Monitorin mukaan sukupuolten palkkaero kasvaa rahoituspalvelualan toimivaan johtoon kuulumattomien johtokunnan jäsenten osalta: Naisille maksettiin vuonna 2023 keskimäärin 36 prosenttia vähemmän kuin miehille pankkien,

¹⁶¹ Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvotilastotietokanta. Päivitetty viimeksi heinäkuussa 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? liike-elämä ja rahoitus ?? rahoitus ?? eurooppalaiset rahoituslaitokset: puheenjohtaja tai puheenjohtaja.](#)

¹⁶² Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvotilastotietokanta. Päivitetty viimeksi heinäkuussa 2024. [Indikaattori: Eurooppalaiset rahoituslaitokset: puheenjohtajat ja jäsenet ?? tasa-arvotilastotietokanta ?? Euroopan tasa-arvoinstituutti.](#)

¹⁶³ Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvotilastotietokanta. Päivitetty viimeksi 6.12.2024 [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? liike-elämä ja rahoitus ?? rahoitus ?? keskuspankit: kaikkien keskeisten päätöksentekovelinten jäsenet.](#)

¹⁶⁴ Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvotilastotietokanta. Päivitetty viimeksi 6. joulukuuta 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? liike-elämä ja rahoitus ?? rahoitus ?? keskuspankit: varakuvernöörit/varakuvernöörit.](#)

¹⁶⁵ Lähde: Euroopan tasa-arvoinstituutin tasa-arvotilastotietokanta. Päivitetty viimeksi 6. joulukuuta 2024. [Indikaattori: naiset päätöksenteossa ?? liike-elämä ja rahoitus ?? rahoitus ?? keskuspankit: Kuvernöörit.](#)

vakuutuksenantajien ja omaisuudenhoitajien hallituksissa, kun ero vuonna 2019 oli 31 prosenttia. Naisille maksetaan vähemmän, kun he palvelevat hallituksen komiteoissa, kuten tilintarkastus- ja nimityskomiteoissa. Naispuoliset valiokuntien puheenjohtajat ansaitsevat puolet miespuolisista kollegoistaan ja valiokunnan jäsenet 75 prosenttia vähemmän. Samaan aikaan Yhdysvalloissa ja Kanadassa miesten ja naisten johtokuntien palkkaero kaventui vuonna 2023 vuodesta 2019 viiteen prosenttiin 7 prosentista, EY totesi. Naiset ansaitsivat lähes yhtä paljon kuin miehet, kun heidät nimitettiin Pohjois-Amerikan hallitusten puheenjohtajiksi tai jäseniksi.

Naiset ovat myös aliedustettuina yrittäjyydessä, sillä naisten osuus EU:n itsenäisistä ammatinharjoittajista on vain 32 prosenttia. Niiden osuus startup-yrittäjistä on vain 31 prosenttia, myös syväteknologian alalla. Women TechEU -konsortio käynnisti vuonna 2024 kaksi ehdotuspyyntöä tukeakseen syväteknologian startup-yrityksiä johtavia naisia.¹⁶⁶ Jokainen valittu startup-yritys saa 75 000 euron avustuksen. Women TechEU -ohjelma käynnistettiin pilottihankkeena vuonna 2021, ja siitä tuli täysimittainen aloite vuonna 2022.¹⁶⁷ Ohjelmalla tuetaan eurooppalaisia alkuvaiheen syväteknologia-alan startup-yrityksiä vähintään kuuden kuukauden ajan hakemuksen jättämisaikana, ja sen ovat perustaneet tai perustaneet yhdessä naiset, joilla on ylimmän johdon asema (pääjohtaja, teknologiajohtaja, tieteellinen johtaja tai vastaava). Avustusten lisäksi naisperustajat voivat hyötyä myös valmennuksesta, mentoroinnista, verkostoitumisesta ja kohdennetusta koulutuksesta Euroopan innovaationeuvoston (EIC) Women Leadership -ohjelman puitteissa.¹⁶⁸

Jotta edistettäisiin naisten osallistumista innovointiin Euroopan innovaationeuvoston puitteissa, on toteutettu useita toimenpiteitä Euroopan innovaationeuvoston johtokunnan julkaisun Statement on Gender & Diversity in EIC mukaisesti.¹⁶⁹ Näillä toimenpiteillä pyritään edistämään osallistavampaa ja monimuotoisempaa innovaatioekosysteemiä. Myös naispuolisten päätutkijoiden ja -koordinaattoreiden osallistumista Euroopan innovaationeuvoston hankkeisiin seurataan tiiviisti, ja siirtymävaiheessa olevia naisjohtoisia konsortioita seurataan. Vuonna 2024 EIC Women Leadership -ohjelma tarjosi koulutusta, mentorointia ja verkostoitumismahdollisuuksia naisyrittäjille ja -tutkijoille, jotka etsivät johtotehtäviä liike-elämässä, tukeakseen naisperustajien kasvua syväteknologian startup-yrityksissä.

Näiden toimenpiteiden lisäksi EIC rahoittaa GENDEXiä, vuonna 2024 käynnistettyä pilottihanketta, jossa kerätään ja analysoidaan sukupuoli- ja monimuotoisuustietoja koko innovaatioekosysteemissä ja luodaan sukupuoli- ja monimuotoisuusindeksi.¹⁷⁰ Euroopan innovaationeuvosto on käynnistänyt sukupuolten välistä investointivajetta koskevan hankintatoimen, jonka tavoitteena on kerätä, yhdenmukaistaa ja jakaa monimuotoisuutta koskevia tietoja koko innovaatioekosysteemissä, myös Euroopan innovaationeuvoston ja EU:n tasolla, sekä riskipääoma-alalla. Tämä auttaa kehittämään perustasoja, seuraamaan edistymistä ja antamaan tietoa kohdennetuille toimille, joilla edistetään monimuotoisuutta ja osallisuutta innovaatioekosysteemissä.

Lisäksi vuonna 2024 käynnistettiin EU:n naisinnovaattoreiden palkintoa koskeva hakumenettely. Palkinnolla juhlistetaan naisyrittäjiä, jotka ovat Euroopan mullistavimpien innovaatioiden takana, ja

166 <https://womentecheuropa.eu/>

167 Horisontti Eurooppa -työohjelmaan kuuluvalla Euroopan innovaatioekosysteemiä koskevalla osalla pyritään muun muassa edistämään naisten johtajuutta ja lahjakkuutta innovoinnissa, myös syväteknologiassa, jotta voidaan rakentaa oikeudenmukaisempia, osallistavampia ja vauraampia innovaatioekosysteemiä EU:hun.

168 https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/bas/eic-women-leadership-programme_en

169 https://eic.ec.europa.eu/document/download/8d2b88ac-2516-4f03-bc10-f3e5641ecdf1_en?filename=EIC_Gender_Diversity%20statement_June%202021.pdf

170 <https://eurogendex.org/>

jaetaan yhdeksän palkintoa kolmessa kategoriassa.¹⁷¹ Palkinto myönnetään naisille, joiden murrokselliset innovaatiot ajavat positiivista muutosta ihmisten ja planeetan hyväksi.

Myös naiset ovat merkittävästi aliedustettuina investoinneissa, ja She Figures 2024 -raportin mukaan vain 9 prosenttia sijoittajista on naisia. Lisäksi naisilla on edelleen merkittäviä esteitä rahoituksen saannissa sekä yrittäjinä että sijoittajina. Vaikka on näyttöä siitä, että naisjohtoiset startup-yritykset tuottavat vahvaa tuottoa, vain murto-osa EU:n riskipääomasta sijoitetaan naisten perustamiin tai yhdessä perustamiin yrityksiin.

Rakenteelliset vinoumat, riskialttiit sijoitusmallit ja rahoitusallalla toimivien erilaisten päättäjien puute

laitokset ja riskipääomarahastot myötävaikuttavat tähän jatkuvaan kuiluun. InvestEU-ohjelmassa otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön tasa-arvokriteerit, joita sovelletaan oman pääoman ehtoisen rahoituksen välittäjiin. Kriteereissä keskitytään riskipääoma- ja pääomasijoitusrahastojen sukupuolijakaumaan päätöksenteon eri tasoilla (ylin johto, sijoituskomiteat). Vähintään 25 prosentin InvestEU-ohjelmasta Euroopan investointipankkiryhmän (pääasiallinen toteutuskumppani) kautta tuetuista rahoituksen¹⁷² välittäjistä on täytettävä sukupuolikriteerit. Ensimmäisten täytäntöönpanotulosten mukaan 25 prosentin tavoite on jo ylitetty.

Lisäksi InvestEU-neuvontakeskus tarjosi edelleen sukupuoleen liittyviä neuvontapalveluja muun muassa vuotuisen naissijoittajille suunnatun Empowering Equity -konferenssin, rahastonhoitajille suunnatun mentorointiohjelman, äskettäin käynnistetyn, pankkien ja muiden lainanantajien rahoitustuotteita koskevan tutkimuksen,¹⁷³ jossa keskitytään naisiin ja naisten johtamiin yrityksiin, sekä maaliskuussa 2025 käynnistettävän pankeille suunnatun sukupuolikysymyksiä koskevan koulutusohjelman kautta.

Näiden toimien täydentämiseksi komissio perusti vuonna 2024 sukupuolitietoisten sijoittajien eurooppalaisen verkoston WomenINvestEU¹⁷⁴. Verkosto kokoaa yhteen johtavia toimijoita investointien toimitusketjusta. Yhteisenä tavoitteena on lisätä sukupuolipainotteisia investointeja, jotta yhä useammat naisjohtoiset yritykset voivat saada investointeja eri puolilta Eurooppaa. Verkosto tarjoaa jäsenille mahdollisuuksia luoda yhteyksiä ja sitouttaa toisiaan verkostoitumistapahtumien avulla sekä luoda naisille uusia väyliä tulla alalle ja päättäjiksi. WomenINvestEU pyrkii koko hankkeen ajan myös kouluttamaan ja lisäämään tietoisuutta tasa-arvoon keskittyvien investointien hyödyistä, saamaan keskeiset toimijat eri puolilta Eurooppaa mukaan eriarvoisuuden torjuntaan sekä rekrytoimaan ja voimaannuttamaan useampia naisia rahoitusuralle.

171 https://eic.ec.europa.eu/eic-prizes/european-prize-women-innovators-powered-eic-eit_en

172 InvestEU-ohjelmassa rahaston katsotaan täyttävän sukupuolikriteerit, jos se täyttää vähintään yhden seuraavista periaatteista: sen johtoryhmään kuuluu vähintään kolmasosa naispuolisista kumppaneista, sen ylempään sijoitusryhmään kuuluu vähintään 40 prosenttia naispuolisesta edustuksesta tai vähintään 40 prosenttia naispuolisesta edustuksesta on edustettuna sen sijoituskomiteassa.

173 <https://engage.eif.org/diversity-inclusion/mentorship>

174 <https://women-invest.ec.europa.eu/>

SUKUPOULEN MAINSTREAMING

Tasa-arvonäkökohtien sisällyttäminen kaikkiin EU:n politiikkoihin eli sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseen on ratkaisevan tärkeää sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi. Sukupuolten tasa-arvostrategiassa 2020–2025 korostetaan sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista keskeisenä välineenä, jolla edistetään vallan, vaikutusvallan ja resurssien oikeudenmukaista uudelleenjakoa ja varmistetaan naisten, miesten, tyttöjen ja poikien yhtäläiset mahdollisuudet kaikessa moninaisuudessaan. Lisäksi sillä varmistetaan, että poliitikot eivät tahattomasti vahvista olemassa olevaa sukupuolten epätasa-arvoa.

Komissio jatkoi koko vuoden 2024 ajan sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista kaikilla EU:n politiikan aloilla, kuten terveydenhuollossa, tutkimuksessa ja innovoinnissa sekä koulutuksessa. Komission tasa-arvotyöryhmän sihteeri tuki¹⁷⁵ edelleen sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista osana laajempaa tasa-arvon valtavirtaistamista lisäämällä tietoisuutta, tarjoamalla asiaankuuluvaa koulutusta ja helpottamalla tasa-arvokoordinaattoreiden työtä. Nämä tasa-arvokoordinaattorit, jotka toimivat kaikissa komission pääosastoissa tai yksiköissä sekä Euroopan ulkosuhdehallinnossa, keskittyivät tasa-arvonäkökohtien sisällyttämiseen komission poliittisiin aloitteisiin ja sisäiseen toimintaansa tasa-arvon valtavirtaistamista koskevien työsuunnitelmien mukaisesti.

Sukupuolten tasa-arvo EU:n eri politiikanaloilla

Yksi yhteiskunnan kiireellisimmistä huolenaiheista tulevina vuosina on löytää tapa hallita ilmastonmuutosta. Kuten tiedonannossa ”Ilmastoriskien hallinta – ihmisten ja vaurauden suojeleminen” todetaan, ”ilmastoriskit kohdistuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin erilaisten sosioekonomisten tekijöiden, kuten tulojen, sukupuolen, iän, vammaisuuden, terveyden ja sosiaalisen syrjäytymisen, vuoksi (jotka vaikuttavat erityisesti maahanmuuttajiin, etnisiin vähemmistöihin ja alkuperäiskansoihin). Aiemmat haitat heikentävät kykyä toipua ilmaston aiheuttamista katastrofeista.”¹⁷⁶

EIGE julkaisi lokakuussa 2024 raportin, jossa esitetään 12 hyvää käytäntöä sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan liittyvässä¹⁷⁷ politiikassa. Vaikka nämä hyvät käytännöt osoittavat, että sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista toteutetaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman eri politiikanaloilla, kertomuksessa korostetaan, että sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla tarvitaan lisäparannuksia, jotta sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisstrategiat voidaan sisällyttää niihin tehokkaasti ja hyödyntää asiaankuuluvia välineitä.

EIGE kehitti osana GREENA-hanketta vaihteellaisen välineistön,¹⁷⁸ jonka avulla voidaan arvioida sukupuolinäkökohdat huomioon ottavalla tavalla edistymistä politiikoissa,¹⁷⁹ ohjelmissa ja hankkeissa asetettujen sukupuolten tasa-arvoon liittyvien tavoitteiden saavuttamisessa ympäristön ja

175 Ks. [Euroopan komission tasa-arvotyöryhmä – Euroopan komissio](#)

176 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Ilmastoriskien hallinta – ihmisten ja hyvinvoinnin suojeleminen, KOM(2024)91 lopullinen.

177 https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/good-practices-gender-mainstreaming-european-green-deal-towards-more-gender-equal-and-greener-europe?language_content_entity=en

178 GREENA-hankkeessa kehitetään lähestymistapoja ja käytännön välineitä, joilla ympäristö- ja ilmastotoimiin liittyvät näkökohdat sekä sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset voidaan sisällyttää samanaikaisesti arviointeihin.

179 <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-responsive-evaluation-greena>

kestävän tulevaisuuden varmistamiseksi kaikille. Työkalupakki sisältää esimerkkejä neljältä politiikan alalta – liikenne, energia, maatalous ja kiertotalous – ja auttaa tunnistamaan ympäristökysymysten sukupuolivaikutuksia.

Ilmastonmuutosta koskevassa Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksessa (UNFCCC) kiinnitetään asianmukaista huomiota sukupuolittietoisuuteen ilmastotoimissa. Jäsenvaltiot ja Euroopan komissio laativat vuonna 2024 yhdessä UNFCCC:n loppuarviointia varten ehdotuksen sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevaan toimintasuunnitelmaan (2019–2024) sisältyvien toimien täytäntöönpanon edistymisestä sekä tulevasta sukupuolten tasa-arvoa ja ilmastonmuutosta koskevasta työstä. Pariisin sopimuksen osapuolet sopivat sovitusprosessissa sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevassa toimintasuunnitelmassa asettavansa tavoitteita ja toimia viidellä ensisijaisella alalla, joilla pyritään i) lisätä tietämystä ja ymmärrystä sukupuolittietoisista ilmastotoimista; ii) valtavirtaistamalla nämä tavoitteet ja toimet johdonmukaisesti UNFCCC:hen sekä osapuolten, sihteeristön, Yhdistyneiden kansakuntien elinten ja kaikkien sidosryhmien työhön kaikilla tasoilla; ja iii) varmistetaan naisten täysimääräinen, yhdenvertainen ja merkityksellinen osallistuminen UNFCCC-prosessiin.

”Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisen vahvistaminen EU:n ilmastopolitiikassa” (WomenInClimate) on valtioiden välinen hanke,¹⁸⁰ jota rahoitetaan Euroopan naisten eturyhmän johtamasta kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen valiokunnan (CERV) kansalaisten sitoutumista ja osallistumista koskevasta ehdotuspyynnöstä. Vuonna 2024 käynnistetyn hankkeen tavoitteena on välittää naisten viestejä ja ehdottaa päättäjille osallistavia ratkaisuja sekä tarjota päättäjille kattavaa tietoa tehokkaiden ja sukupuolittietoisten ilmastopolitiikkojen laatimiseksi. Siihen osallistuu kansalaisyhteiskunnan organisaatioita kuudesta EU:n jäsenvaltiosta: Alankomaat, Bulgaria, Romania, Tšekki, Portugali ja Suomi.

Euroopan komission vuonna 2024 julkaiseman tutkimuksen ”Gender balance in the R&I field to improve the role of women in the energy transition” mukaan¹⁸¹ naisten osuus EU:n energia-alan työvoimasta on vain 25 prosenttia ja tutkimus- ja innovointitehtävistä 22 prosenttia. Jotta sukupuolten tasapuolinen edustus olisi mahdollisimman vähäistä vuoteen 2050 mennessä, energia-alalla tarvitaan raportin mukaan 200 000 naista lisää. Myös energia-alalla kiinnitetään yhä enemmän huomiota tasa-arvoon. Vuonna 2024 energia-alan tasa-arvofoorumiin liittyi 11 uutta jäsentä, joten jäseniä on yhteensä 39. Euroopan komission vuonna 2021 käynnistämä foorumi tarjoaa energia-alan sidosryhmille mahdollisuuden verkostoitua ja jakaa hyviä käytäntöjä tasa-arvon, monimuotoisuuden ja osallisuuden edistämiseksi toiminnassaan – viime kädessä sosiaalisen muutoksen aikaansaamiseksi työpaikalla. Foorumin vuoden 2024 kokouksissa käsiteltiin sitä, miten naisia voidaan tukea ryhtymään kestäviksi energia-alan yrittäjiksi ja sisäisiksi yrittäjiksi ja miten tekoälyä voidaan käyttää energia-alalla vastuullisella ja syrjimättömällä tavalla.¹⁸² Jäsenjärjestöt, jotka sijaitsevat 13 eri jäsenvaltiossa, ehdottavat käytännön monimuotoisuutta ja osallisuutta edistäviä toimenpiteitä ja raportoivat säännöllisesti niiden täytäntöönpanosta. Euroopan kestävän energian viikon (EUSEW) aikana EUSEW Women in Energy Award -palkinnon voitti Rita Gomes, joka on määritellyt aurinkoenergiaratkaisut uudelleen Portugalissa.¹⁸³ EUSEW Women in Energy Award -palkinnolla annetaan tunnustusta naisille, jotka johtavat erinomaista toimintaa, jolla edistetään siirtymistä puhtaaseen energiaan Euroopassa. Siinä keskitytään erityisesti toimiin, joilla edistetään

180 <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2023-citizens-civ>

181 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/feac18b5-dd44-11ee-b9d9-01aa75ed71a1/language-en>

182 https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/equality-platform-energy-sector/news-and-events_en

183 https://sustainable-energy-week.ec.europa.eu/awards/eusew-2024-awards-winners_en#:~:text=Rita%20Gomes%20won%20the%20award,clean%20energy%20transition%20in%20Europe

sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista ja tuetaan tasa-arvoa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia energia-alalla.

Alankomaat ja Slovenia isännöivät 21.–22. helmikuuta 2024 Haagissa seminaaria sukupuolten tasa-arvon ja ilmastotoimien välisistä synergioista. Seminaarissa pohdittiin tapoja saada aikaan muutosvoimainen lähestymistapa vihreän ja sukupuolten tasa-arvoisen tulevaisuuden varmistamiseksi. Keskusteluissa käsiteltiin useita keskeisiä sukupuolten tasa-arvoa koskevia aiheita, erityisesti sukupuolen mukaan eriteltyjen ja intersektionaalisten tietojen merkitystä, naisten roolin vahvistamista luonnontieteissä, teknologiassa, insinööritieteissä ja matematiikassa (STEM-aineet) sekä naisten johtajuuden edistämistä sukupuolten tasa-arvoisen oikeudenmukaisen siirtymän¹⁸⁴ varmistamisessa.

Muuttoliikkeenalalla yksi tärkeimmistä tapahtumista on EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimus, joka koostuu kymmenestä säädöksestä ja joka hyväksyttiin toukokuussa 2024.¹⁸⁵ Uudistuksilla luotiin yhdessä uusi oikeusperusta oikeudenmukaisemmalle ja tehokkaammalle tavalle hallita muuttoliikettä ja suojella samalla turvapaikanhakijoiden ja kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perusoikeuksia.

Sukupuoliulottuvuuden osalta sopimuksessa edellytetään, että haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien, kuten naisten ja tyttöjen, erityistarpeet otetaan huomioon. Siinä säädetään sukupuolisensitiivisestä lähestymistavasta turvapaikkahakemusten arvioinnissa ja vastaanottoolosuhteiden, kuten majoituksen tai terveydenhuollon, tarjoamisessa. Lisäksi sopimuksella varmistetaan, että sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa, kuten seksuaalista väkivaltaa, ihmiskauppaa ja naisten sukuelinten silpomista, kohtaavat naiset ja tytöt tunnustetaan erityisen haavoittuviksi ja että heille annetaan tarvittavaa hoitoa.

Prahan julkisen liikenteen yritys käynnisti elokuussa 2024 yhteistyössä kansalaisjärjestön Konsentin ja Tšekin hallituksen kanslian kanssa tiedotuskampanjan aiheesta ”Häirintä ei kuulu julkiseen liikenteeseen. Tai missä tahansa muualla.”¹⁸⁶ Aloitteella pyrittiin vähentämään häirintää kouluttamalla matkustajia tunnistamaan häirintää merkitsevä käyttäytyminen ja kannustamalla heitä puuttumaan asiaan, jos he tulevat tietoisiksi tällaisesta käyttäytymisestä. Kampanjajulisteita sijoitettiin 150 paikkaan eri puolilla Prahaa, mukaan lukien bussipysäkit sekä bussit ja raitiovaunut. Raportit osoittavat, että viidesosa Tšekin väestöstä on nähnyt kampanjan ja 66 prosenttia pitää sitä hyödyllisenä (79 prosenttia naisista ja 52 prosenttia miehistä). Menestyksensä vuoksi hallituksen tasa-arvoneuvosto on hyväksynyt kampanjan ja suositellut, että muut paikallisviranomaiset ottaisivat sen käyttöön häirinnän torjumiseksi muissa Tšekin kaupungeissa.

Liikenteen alalla komissio laati ja julkaisi vuonna 2024 käsikirjan tasa-arvon valtavirtaistamisesta¹⁸⁷ liikenteessä. Käsikirjan olisi autettava sekä henkilöstöä että ulkoisia sidosryhmiä sisällyttämään tasa-arvo liikennepolitiikkaan. Komissio jatkoi #DiversityInTransport-lähettiläsverkoston toiminnan tukemista tietoisuuden lisäämiseksi ja muutoksen edistämiseksi paikallis- ja yritystasolla. Komissio tuki edelleen myös ”Naiset liikenteessä – EU:n muutosfoorumia”, joka kokoaa yhteen liikennealan sidosryhmiä, jotka ovat sitoutuneet lisäämään naisten työllisyyttä¹⁸⁸ liikenteessä, ja helpottaa

184 https://commission.europa.eu/publications/eu-mutual-learning-programme-gender-equality-synergies-between-gender-equality-and-climate-action_en

185 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en

186 <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-rada-vlady-pro-rovnost-zen-a-muzu-podporila-a-doporucila-kampan-proti-sexualnimu-obtezovani-v-doprave-dalsim-uzemnim-samospravnym-celkum-215750/>

187 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e8600d42-31e7-11ef-a61b-01aa75ed71a1/language-en>

188 https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/social-issues-equality-and-attractiveness-transport-sector/equality/women-transport-eu-platform-change_en

hyvien käytäntöjen vaihtoa. Nämä aloitteet ovat osa kestäväen ja älykkään liikkuvuuden strategiaa,¹⁸⁹ ja niillä pyritään lisäämään liikennealan houkuttelevuutta ja puuttumaan henkilöstöpulaan ikääntyvällä alalla, joka ei ole kovinkaan monimuotoinen.

Terveysalan viimeaikainen kehitys, joka liittyy digitaalisen terveysdatan ja tekoälyn ja suurteholaskentateknologioiden kaltaisten huipputeknologioiden kehitykseen, voi tukea parempia seulontamekanismeja ja tehtävien standardointia, mutta se on suunniteltava asianmukaisesti mahdollisten vinoutumien välttämiseksi. Eurooppalainen syöpäkuvantamisaaloite¹⁹⁰ perustettiin vuonna 2022. Sen tarkoituksena on kehittää EU:n ”atlas” syöpään liittyvistä kuvista ja asettaa anonymisoidut kuvat sairaaloiden, tutkijoiden ja innovoijien saataville. Se saavutti suurta menestystä vuonna 2024: aloitteen kulmakivenä on European Federation for Cancer Images -hankkeen kehittämä syövän kuvadatan federoitu eurooppalainen infrastruktuuri, joka toimitti digitaalisen infrastruktuurin ensimmäisen version syyskuussa 2024. Marraskuuhun 2024 mennessä luetteloon oli lisätty 47 tietokokonaisuutta, joissa oli yhteensä yli 35 000 tutkittavaa.

Vuonna 2024 käynnistettiin pilottitutkimuksia useista EU:n rahoittamista hankkeista, joilla edistetään syöpäseulonasta annetun neuvoston suosituksen täytäntöönpanoa.¹⁹¹ SOLACE-hankkeessa (keuhkosityövän seulonnan tehostaminen Euroopassa) toteutettiin pilottitutkimus,¹⁹² jolla pyrittiin parantamaan naisten osallistumista keuhkosityövän seulontaohjelmiin, koska he ovat aliedustettuina useimmissa kliinisissä tutkimuksissa.¹⁹³ Naisille suunnattua tiedotusmateriaalia, jossa korostettiin, että keuhkosityöpä on naisten yleisin syöpäkuolemien syy, jaettiin pilottitutkimuspaikoissa kymmenessä EU:n jäsenvaltiossa vuoden 2024 aikana.

EUCanScreen-hanke, jolla toteutetaan syöpäseulontaohjelmia, käynnistettiin kesäkuussa 2024 29 maassa, ja se kestää neljä vuotta.¹⁹⁴ Hankkeen yhdessä tärkeässä toimintalinjassa tarkastellaan kohdunkaulan ja rintasyövän seulonnan yksilöllisiä ja systeemisiä esteitä.

Neuvosto hyväksyi 21. kesäkuuta 2024 neuvoston suosituksen rokotteilla ehkäistävissä olevista syövästä komission tammikuussa 2024 antaman ehdotuksen¹⁹⁵ perusteella. Suosituksen tarkoituksena on auttaa jäsenvaltioita lisäämään rokotuksia ihmisen papilloomaviruksia vastaan sekä tyttöjen että poikien keskuudessa.

189 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/AUTO/?uri=CELEX:52020DC0789>

190 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cancer-imaging>

191 Neuvoston suositus, annettu 9 päivänä joulukuuta 2022, ennaltaehkäisyneuvoston tehostamisesta varhaisen havaitsemisen avulla: Syöpäseulontaa koskeva uusi EU:n lähestymistapa, jolla korvataan neuvoston suositus 2003/878/EY 2022/C 473/01, EUVL C 473, 13.12.2022, s. 1.

192 https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/cancer/europes-beating-cancer-plan-eu4health-financed-projects/projects/solace_en

193 <https://europeanlung.org/solace/2024/08/23/updates-from-solace-pilots/>

194 https://hadea.ec.europa.eu/news/three-new-eu4health-joint-actions-fields-cancer-mental-health-and-medical-ionising-radiations-2024-08-09_en

195 Neuvoston suositus, annettu 21 päivänä kesäkuuta 2024, rokotteilla ehkäistävissä olevista syövästä (C/2024/4259).

Ruotsissa 10 valtion virastoa, joita johtaa Ruotsin kansanterveysvirasto, mukaan lukien terveys- ja hyvinvointivirasto, Ruotsin nuoriso- ja kansalaisyhteiskuntavirasto ja Ruotsin maahanmuuttovirasto, ovat perustaneet yhteisen komitean, jonka tehtävänä on tasoittaa väestön sisäisiä terveyseroja. Niiden tehtävänä on vahvistaa ja edistää seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia keskittyen maantieteellisiin alueisiin, joilla on heikot sosioekonomiset olosuhteet ja joilla esiintyy paljon esimerkiksi yksilön seksuaalisuutta koskevia rajoituksia tai oikeutta valita vapaasti kumppaninsa. Hanke kestää vuodesta 2024 vuoteen 2027 ja maksaa noin 31 miljoonaa Ruotsin kruunua.¹⁹⁶

Urheilun alalla tulokset All In Plus -aloitteesta: Sukupuolten tasa-arvon edistäminen urheilussa EU:n ja Euroopan neuvoston yhteisessä hankkeessa korostetaan sukupuolten tasa-arvon edistymistä ja pysyviä eroja eurooppalaisessa urheilussa. Kertomus perustuu 21 lainkäyttöalueelta kerättyihin tietoihin, ja siinä analysoidaan kattavasti sukupuolten tasa-arvoa kuudella keskeisellä alalla.¹⁹⁷

EU:n uusi urheilualan työsuunnitelma vuosiksi 2024–2027 hyväksyttiin,¹⁹⁸ ja siinä mainitaan painopistealueina ”turvallinen ympäristö urheilussa” ja ”sukupuolten tasa-arvo”.¹⁹⁹ Lisäksi huhtikuussa 2024 EU:n urheiluforumissa järjestettiin naisurheilijoiden kanssa istunto sukupuolten tasa-arvosta. Foorumin aikana #BeEqual-palkinto luovutettiin Tanskan Idrætsforbundille hankkeesta, jonka tavoitteena on ottaa mukaan etniseen vähemmistöön kuuluvia tyttöjä ja antaa heille mahdollisuus liittyä urheiluseuroihin.²⁰⁰ Lisäksi näitä toimia täydennettiin EU:n rahoittamilla hankkeilla, kuten Horisontti Eurooppa -puiteohjelman SUPPORTER-hankkeella.²⁰¹ Hankkeen määrärahat ovat miljoona euroa, ja sillä tuetaan kahdeksaa keski- ja itäeurooppalaista urheilualan korkeakoulua niiden kehittäessä omia intersektionaalisia, innovatiivisia, osallistavia ja vaikuttavia sukupuolten tasa-arvoa koskevia suunnitelmiaan, joissa käsitellään nimenomaisesti sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa ja seksuaalista häirintää. Se on järjestänyt paljon koulutusta, joka on edelleen saatavilla verkossa, tietojen keräämisestä ja analysoinnista sukupuoleen perustuvasta väkivallasta urheilussa, osallistavasta viestinnästä sekä urheilun mahdollisuuksista vaikuttaa sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan urheilun korkea-asteen koulutuksessa.²⁰²

Ranskassa valtion myöntämällä ”Terrain d’égalité” -tunnuksella (”Grounds of Equality”) pyritään edistämään sukupuolten tasa-arvoa sekä ehkäisemään ja torjumaan syrjintää ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa urheilussa. Tunnus on tarkoitettu Ranskassa järjestettävälle suurille kansainvälisille urheilutapahtumille, ja se myönnetään esimerkiksi tasa-arvon suosittelijoiden nimittämisen ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa käsittelevän vihjepuhelimen perustamisen perusteella. Sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisemistä koskeva paketti asetettiin kaikkien urheilutapahtumien järjestäjien saataville. Vuonna 2024 tunnus ”Terrain d’Egalité” myönnettiin Pariisiin vuoden 2024 kesäolympia- ja paralympiakisojen järjestelytoimikunnalle.

Euroopan avaruusala on nousussa kohti sukupuolten tasa-arvoa, mutta sillä on edessään monia työvoimaan liittyviä haasteita. Kattavassa analyysissä todettiin, että ala ikääntyy, on miesvaltainen ja kamppailee kriittisen kuilun kanssa opetussuunnitelmien tarjoamien kovien ja pehmeiden taitojen ja alan tarvitsemien taitojen välillä.²⁰³

196 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/10/satsning-for-att-starka-sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-med-fokus-pa-att-na-ut-i-omraden-dar-utanforskapet-ar-stort/>

197 Resurssit - KAIKKI IN: Sukupuolten tasapuolinen edustus urheilussa

198 <https://sport.ec.europa.eu/news/adoption-of-new-eu-work-plan-for-sport-2024-2027>

199 Kohdassa I: ”Urheilun rehellisyys ja arvot”.

200 <https://sport.ec.europa.eu/news/meet-the-winners-of-the-beinclusive-eu-sport-awards-2023>

201 <https://cordis.europa.eu/project/id/101094529>

202 <https://www.supporter-project.eu/capacity-building-gender-equality/>

203 OECD (2023), *Avaruustalous lukuina: Responding to Global Challenges*, OECD Publishing, Pariisi.

Komissio julkaisi 7 päivänä kesäkuuta 2024 toimintapoliittisen kertomuksen ”Transition pathway for the aerospace ecosystem”.²⁰⁴ Kertomuksessa yksilöidyissä 53 toimessa, joista seitsemässä keskitytään erityisesti oikeudenmukaisuuden, monimuotoisuuden ja osallisuuden varmistamiseen ilmaväli- ja avaruusalalla muun muassa kohdennetun koulutuksen avulla koulutusprosessin varhaisesta vaiheesta alkaen.²⁰⁵

Sukupuolten tasa-arvon rakenteelliset esteet ovat edelleen olemassa myös tutkimuksessa ja innovoinnissa (R&I). Komission Horisontti Eurooppa -ohjelmassa pantiin vuonna 2024 edelleen täytäntöön vaatimus, jonka mukaan kaikkien julkisten elinten ja korkeakoulujen hakijoilla on oltava sukupuolten tasa-arvoa koskeva suunnitelma, jotta ne voivat saada rahoitusta.²⁰⁶

Komission vuonna 2024 julkaiseman tutkimuksen ”Impact of gender equality plans across the European Research Area” (Sukupuolten tasa-arvoa koskevien²⁰⁷ suunnitelmien vaikutus eurooppalaisella tutkimusalueella) mukaan hyvän ekologisen potentiaalin tukikelpoisuuskriteerin käyttöönotto Horisontti Eurooppa -ohjelmassa ja kansallisen tason toimintapolitiikan kehitys johtivat siihen, että huomattavasti useammat laitokset hyväksyivät kattavia sukupuolten tasa-arvoa koskevia toimintapolitiikkoja tai laativat tai päivittivät²⁰⁸ suunnitelmiaan. Jotkin yksityiset organisaatiot ovat jopa vapaaehtoisesti ottaneet käyttöön tasa-arvosuunnitelmia. Horisontti Eurooppa -ohjelman hyvään ekologiseen potentiaaliin liittyvä tukikelpoisuuskriteeri on myös antanut selkeän määritelmän siitä, mitä tasa-arvosuunnitelmalta odotetaan, auttanut koordinoimaan toimia sidosryhmien kesken ja helpottanut vastavuoroista oppimista. Tämä on edistänyt osallistavampaa tutkimusympäristöä ja edistänyt sukupuolten tasa-arvon yleistä tavoitetta tutkimuksessa ja vahvuudessa. Yksi keskeinen opittu asia on tasa-arvosuunnitelmien jatkuvan seurannan ja arvioinnin merkitys sen varmistamiseksi, että ne pannaan tehokkaasti täytäntöön ja että niillä saavutetaan halutut tulokset. Lisäksi on tehtävä enemmän sen varmistamiseksi, että tasa-arvosuunnitelmat ovat osallistavia ja että niissä otetaan huomioon mahdolliset intersektionaaliset näkökohdat.

Kolme uutta akateemista organisaatiota ja tutkimusorganisaatiota, jotka saavuttivat erinomaisia tuloksia toteuttamalla tasa-arvosuunnitelmansa,²⁰⁹ saivat 15. toukokuuta 2024 EU:n palkinnon sukupuolten tasa-arvon puolestapuhujista. Nämä uudet voittajat liittyvät mestareiden yhteisöön, joka innostaa muita akateemisia ja tutkimusorganisaatioita tulemaan itse sukupuolten tasa-arvon mestareiksi ja lisäämään yleistä tietoisuutta siitä, että on tärkeää käsitellä sukupuolten tasa-arvoa akateemisissa ja tutkimusorganisaatioissa institutionaalisten muutosten avulla. Osallistavien tasa-arvosuunnitelmien täytäntöönpanoa kannustettiin edelleen Horisontti Eurooppa -ohjelman WIDERA-ohjelmassa, jossa käynnistettiin ehdotuspyyntö ”Support to the implementation of inclusive gender equality plans”, jonka tuloksena rahoitettiin muun muassa GEPINC-,²¹⁰ INCLUDE-²¹¹ ja SEE-ERA-hankkeita.²¹²

204 https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/b0ae5705-0e5f-4c4a-bbbb-26a79f32a104_en?filename=Transition%20Pathway%20-%20Aerospace%20Ecosystem%20-%20EN.pdf

205 Ks. esimerkiksi siirtymäpolun toimi 53.

206 Lisätietoja Horisontti Eurooppa -puiteohjelman tukikelpoisuusperusteista: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/research-and-innovation/democracy-and-rights/gender-equality-research-and-innovation_fi#gender-equality-plans-as-an-eligibility-criterion-in-horizon-europe.

207 Sukupuolten tasa-arvoa koskevien suunnitelmien vaikutus eurooppalaisella tutkimusalueella – Euroopan komissio.

208 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7ab4a0e8-749d-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en>

209 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-winners-announced-eu-gender-equality-champions-research-and-innovation-2024-05-15_en

210 <https://cordis.europa.eu/project/id/101187961>

211 <https://cordis.europa.eu/project/id/101188452>

212 <https://cordis.europa.eu/project/id/101188467>

Horisontti Eurooppa -puiteohjelman klusteri 2: Kulttuuri, luovuus ja osallisuutta edistävä yhteiskunta” sisälsi ehdotuspyynnön aiheesta ”Sukupuolten roolit ääriliikkeissä ja niiden vaikutus demokratiaan”, josta rahoitettiin kolme hanketta – EMMELO,²¹³ MEN4DEM ja YOU-DARE²¹⁴ – joiden kokonaisbudjetti oli 8,6²¹⁵ miljoonaa euroa. Näillä hankkeilla edistetään näyttöön perustuvien näkemysten ja innovatiivisten lähestymistapojen kehittämistä ääriliikkeiden, identiteetti-liikkeiden ja nationalististen liikkeiden nousuun puuttumiseksi keskittyen sukupuoliroolien rakentamiseen ja vaikutukseen näissä liikkeissä. Lisäksi on rahoitettu hankkeita, joilla puututaan rakenteelliseen eriarvoisuuteen intersektionaalisen lähestymistavan avulla, esimerkiksi yksinäisyyden sosioekonomisia vaikutuksia koskevaa tutkimusta. Klusterissa 3 on käynnistetty radikalisoitumista ja sukupuolten tasa-arvoa koskeva rahoituspyyntö, jonka määrärahat ovat 3 miljoonaa euroa. Lisäksi vuonna 2024 on käynnistetty neljä intersektionaalisuutta ja tasa-arvoa keskustelemissa ja osallistavissa demokraattisissa tiloissa koskevaa hanketta, joiden kokonaisarvo on 9,5 miljoonaa euroa: INSPIRE,²¹⁶ iDEM,²¹⁷ EU-CIEMBLY²¹⁸ ja SINCRONY.²¹⁹ Näillä hankkeilla edistetään demokratian elvyttämistä ja kansalaisten osallistumisen lisäämistä suunnittelemalla ja pilotoimalla demokraattisia innovaatioita, joissa syrjinnän tai leimaamisen kasautumisen ja risteämisen voittaminen on keskeinen osa prosessia.

Mitä tulee Horisontti Eurooppa -puiteohjelman vaatimukseen sisällyttää sukupuoliulottuvuus tutkimus- ja innovointityöhön, viimeisimmät tiedot osoittavat, että 81 prosentissa tutkimus- ja innovointiehdotuksista otetaan nyt huomioon sukupuoliulottuvuus. Myös Horisontti Eurooppa -puiteohjelman sukupuolten tasapuolista edustusta koskeva tavoite on parantunut erityisesti keskeisissä rooleissa olevien naisten osalta: Asiantuntijajapaneelien jäsenistä 43,5 prosenttia on naisia (Horisontti 2020 -puiteohjelman 42 prosenttia) ja 48,7 prosenttia neuvo-antavissa ryhmissä (43 prosenttia). Myös naisjohtoisten konsortioiden osuus on noussut 23 prosentista 31 prosenttiin.

Sukupuolten tasa-arvosta tekoälyssä voidaan todeta, että Horisontti Eurooppa -puiteohjelman neljässä hankkeessa ”Sukupuolen, rodun ja muiden tekoälyyn liittyvien vinoutumien torjuminen” edistettiin edelleen merkittävästi vuonna 2024 tekoälyjärjestelmien vinoutumien tunnistamisessa ja lieventämisessä. Esimerkiksi FINDHR-hanke,²²⁰ MAMMOth-hanke,²²¹ BIAS-hanke²²² ja AEQUITAS²²³ ovat luoneet tekoälyn oikeudenmukaisuusklusterin,²²⁴ jonka tehtävänä on edistää

213 <https://cordis.europa.eu/project/id/101177204>

214 <https://cordis.europa.eu/project/id/101178147>

215 <https://cordis.europa.eu/project/id/101177356>

216 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132292>

217 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132431>

218 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132694>

219 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132459>

220 <https://findhr.unipi.it/>. Hankkeessa on kehitetty uusia menetelmiä syrjintäriskien selvittämiseksi ja tulosten puolueellisuuden vähentämiseksi. FINDHR on onnistuneesti luonut työkaluja ja ohjeita reiluuden huomioivaan tekoälyyn rekrytoinnissa. Hanke on myös tarjonnut laajaa koulutusta henkilöstöhallinnon ammattilaisille ja kehittäjille algoritmista oikeudenmukaisuudesta.

221 <https://mammoth-ai.eu/> kehittää standardoituja tekoälyratkaisuja, joilla puututaan vinoumiin tekoälyjärjestelmien kehittämisen kaikissa vaiheissa. Hankkeessa on edistyksestä teknologiaa multimodaalisten tietojen, kuten tekstin, kuvien ja verkkojen, vinoutumien arvioimiseksi ja lieventämiseksi.

222 <https://www.biasproject.eu/> kehittää standardoituja tekoälyratkaisuja, joilla puututaan vinoumiin tekoälyjärjestelmien kehittämisen kaikissa vaiheissa. Hankkeessa on edistyksestä teknologiaa multimodaalisten tietojen, kuten tekstin, kuvien ja verkkojen, vinoutumien arvioimiseksi ja lieventämiseksi.

223 <https://www.aequitas-project.eu/>. Hankkeessa keskitytään luomaan tasapuolisuutta suunnittelun kautta koskevia ohjeita ja menetelmiä puolueettomien tekoälyjärjestelmien kehittämiseksi. Hankkeessa on tuotettu synteettisiä tietoaaineistoja ja todellisia käyttötapauksia puolueellisuuden lieventämisratkaisujen testaamiseksi ja validoimiseksi. Vuonna 2024 se julkaisi kattavan sisäänrakennetun oikeudenmukaisuuden menetelmän sekä raportin puolueellisuusdiagnoosiin perustuvista sosiaalisista vaikutuksista.

224 <https://aifairnesscluster.eu/>

luottamusta tekoälyjärjestelmiin eri aloilla, kuten terveydenhuollossa, rahoituksessa, henkilöresurssissa ja koulutuksessa. Tässä yhteydessä ne ovat järjestäneet vuoden 2024 aikana erilaisia työpajoja, kuten tekoälyn oikeudenmukaisuuskluusterin avajaiskonferenssin ja työpajan tekoälyn vinoumista. Lisäksi aihealueeseen ”Sukupuolten tasa-arvo sekä sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen voimaannuttaminen” kuuluvissa kolmessa hankkeessa ²²⁵ pyritään torjumaan sukupuolistereotyyppioita ja edistämään naisten voimaannuttamista eri aloilla, kuten energia-alalla, muuttoliikkeessä ja julkisissa ²²⁶ laitoksissa.

EU:ntekoälysäädös tuli voimaan elokuussa 2024. Sääöksellä ²²⁷ puututaan yksilöiden terveyteen, turvallisuuteen ja perusoikeuksiin kohdistuviin mahdollisiin riskeihin, mukaan lukien oikeudet tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen, ja edistetään samalla innovointia ja luotettavan tekoälyn käyttöönottoa. Siinä kielletään tietyt tekoälykäytännöt, jotka aiheuttavat kohtuuttoman riskin (kuten manipulointitekniikat, haavoittuvuuksien hyödyntäminen tai biometrinen luokitus seksuaalisen suuntautumisen ja seksielämän päättelemiseksi), ja asetetaan perusoikeuksiin ja turvallisuuteen kohdistuvan suuren riskin aiheuttaville tekoälyjärjestelmille erityisvaatimuksia, kuten ihmisen suorittama valvonta, datahallinto, riskinhallinta ja läpinäkyvyys. Lisäksi säädöksessä vahvistetaan läpinäkyvyysvaatimukset tietyille tekoälyjärjestelmämalleille, mukaan lukien mallit, joiden on tarkoitus olla suoraan vuorovaikutuksessa luonnollisten henkilöiden kanssa, tuottaa synteettistä dataa (esim. syvävääreännöksiä) ja tunteiden tunnistus- tai biometrisiä luokittelujärjestelmiä.

Maatalouden ja maaseutupolitiikan alalla komissio kiinnittää maaseutualueiden mielenterveyshaasteisiin liittyvien kasvavien huolenaiheiden vuoksi enemmän huomiota mielenterveyteen vaikuttaviin erityistekijöihin maatalousyhteisössä. Pitkät työpajat, maantieteellinen ja sosiaalinen eristyisyys, taloudellinen epävarmuus, ilmasto-ongelmat ja taloudelliset kysymykset ovat maatalousalan ammattilaisten erityisongelmia, joihin on puututtava kattavalla mielenterveystuella. Maanviljelijät kohtaavat kuitenkin merkittäviä esteitä mielenterveyspalvelujen saatavuudessa sekä maantieteellisen eristyisyytensä että ulkoisen avun hakemiseen liittyvän leimautumisen vuoksi. Komissio järjesti vuonna 2024 yhteistyössä yhteisen maatalouspolitiikan verkoston kanssa tapahtuman, jolla tuettiin viljelijöiden mielenterveyttä. ²²⁸ Sukupuoliulottuvuus oli erittäin tärkeä tässä työpajassa, koska nais- ja miesviljelijöillä on tapana käsitellä mielenterveysongelmia eri tavalla. ²²⁹ Työpajan päätelmät toimitetaan maatilojen

225 HORIZON-CL2-2022-TRANSFORMATIONS-01-05.

226 Tuoreimmat tiedot EU:n rahoittamista hankkeista ovat osoitteessa <https://cordis.europa.eu/projects>. gEneSys-hankkeen tavoitteena on edistää naisten osallistumista puhtaaseen energiaan siirtymiseen ja osoittaa, miten sukupuolinäkökulman soveltaminen energiasiirtymää koskevaan tietoon voi auttaa saavuttamaan oikeudenmukaisia energiasiirtymän tuloksia. Hankkeessa tehtiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus sukupuolen ja energiasiirtymän välisestä yhteydestä ja tunnistettiin stereotyyppioita energiasiirtymää koskevassa koulutusmateriaalissa ja STEM-tutkimuksissa. <https://genesys-project.eu/about/>. ReIncluGen-hankkeessa keskitytään osallisuuteen ja sukupuolten voimaannuttamiseen painottaen erityisesti maahanmuuttajataustaisten naisten kokemuksia Euroopassa. Hankkeessa kartoitettiin ensimmäisen kerran tasa-arvopolitiikkaa eri kansallisissa yhteyksissä ja analysoitiin asenteita sukupuolten tasa-arvoa kohtaan Belgiassa, Puolassa, Italiassa, Espanjassa ja Itävallassa. Haastaakseen maahanmuuttajanaisia koskevat stereotyyppit komissio on käynnistänyt maahanmuuttajataustaisille naisille suunnatun valokuvauskilpailun osoittaakseen, mitä sukupuolten voimaannuttaminen heille merkitsee. <https://www.uantwerpen.be/en/projects/reincludgen/about/>. RE-WIRING-hankkeessa analysoidaan sukupuolittuneen valtahierarkian perimmäisiä syitä EU:ssa ja sen ulkopuolella, mukaan lukien koulutus, tiedotusvälineiden edustus ja työllisyys. Se tuotti eri valtahierarkioiden käsitteiden taksonomian ja loi työkalupakin naisten edustuksen parantamiseksi työpaikoilla. Ks. <https://re-wiring.eu>.

227 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2024/1689, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, tekoälyä koskevien yhdenmukaistettujen sääntöjen vahvistamisesta sekä asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 ja direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta (tekoälysäädös, EUVL L 2024, 12.7.2024, s. 1689).

228 https://eu-cap-network.ec.europa.eu/supporting-mental-health-farmers-and-farming-communities_en

229 <https://app.farmres.eu/summary-report>

neuvontapalveluille, ja niitä hyödynnetään vuoden 2027 jälkeisen yhteisen maatalouspolitiikan valmistelussa.²³⁰

Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistetaan myös poliittisiin aloitteisiin, joilla puututaan väestökehitykseen alueilla, joihin työikäisen väestön jyrkkä väheneminen vaikuttaa, sekä siihen, että keskiasteen jälkeisen koulutuksen saaneiden osuus on pieni ja pysynyt ennallaan ja nuorten lähtö alueelta on merkittävä. Tiedonannossa ”Osaamispotentiaali käyttöön Euroopan alueilla”²³¹ ja siihen liittyvässä osaamisen edistämismekanismeissa²³² käsitellään erilaisia toimia, kuten teknistä apua alueille, väestörakenteen muutokseen liittyviä työryhmiä ja kutistuvien kaupunkien tukemista eurooppalaisen kaupunkialoitteen kautta.²³³ Aloitteen ”Osaamispotentiaali käyttöön kutistuvissa kaupungeissa” toisessa hankepyynnössä keskityttiin tasa-arvonäkökohtiin, erityisesti naisten yrittäjyyteen ja yhtäläisiin pätevyitys- ja työllistymismahdollisuuksiin.²³⁴ Toukokuussa 2024 valittiin neljä hanketta, joissa testataan innovatiivisia ja luovia ratkaisuja lahjakkuuksien houkuttelemiseksi ja valjastamiseksi kutistuviin kaupunkeihin. Lisäksi nämä kaupungit perustavat siirtokumppanuuksia 12 muun tällaisesta innovoinnista kiinnostuneen kaupungin kanssa.²³⁵

Kaupunkisuunnittelussa ja -suunnittelussa unohdetaan usein sukupuolinäkökohdat. Euroopan alueiden komitea ja Euroopan komissio järjestivät 10. lokakuuta 2024 vuoden 2024 alueiden ja kuntien teemaviikon aikana työpajan aiheesta ”Kaungit kaikille: Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottava kaupunkisuunnittelu”.²³⁶ Työpajassa pohdittiin, miten kuntia ja alueita voitaisiin uudistaa siten, että ne vastaisivat paremmin naisten ja muunsukupuolisten henkilöiden tarpeita ja parantaisivat näin esteettömyyttä ja osallistavuutta kaikkien kannalta.

Alankomaiden opetus-, kulttuuri- ja tiedeministeriö tilasi tutkimuslaitoksen (Movisie) tutkimaan sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiskäytäntöjä Alankomaissa ja sen ulkopuolella. Syyskuussa 2024 julkaistu lopputuote koostuu asiakirjatutkimuksesta ja raportista, joka perustuu eri ministeriöiden virkamiesten haastatteluihin.²³⁷ Tutkimuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota niihin tuki- ja estetekijöihin, joita virkamiehet kokevat sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisen alalla. Tulosten perusteella Movisie suosittelee: 1) lisätään johtajuuden sitoutumista, 2) parannetaan sukupuolitestiä politiikanteon keskeisessä menetelmässä (Beleidskompas) ja 3) parannetaan politiikasta vastaavien virkamiesten ja muiden päätöksentekoon osallistuvien tietoja ja taitoja.

Malta pyrkii aktiivisesti poistamaan systemisiä vinoutumia ja varmistamaan oikeudenmukaisemman oikeudellisen kehyksen. Ihmisoikeusosasto palkkasi vuonna 2024 riippumattoman oikeudellisen arvioijan tarkastelemaan kaikkea Maltaan lainsäädäntöä sellaisten säännösten tunnistamiseksi, joilla luodaan tarpeetonta erottelua miesten ja naisten välille, ja esittämään vaihtoehtoja tällaisen erottelun poistamiseksi. Analyysi tehdään sukupuolten tasa-arvon edistämistä ja valtavirtaistamista koskevan strategian ja toimintasuunnitelman (GEMSAP) täytäntöönpanon tukemiseksi perustetun ministeriöiden välisen komitean avustuksella.

230 Lisätietoa naisista maataloudessa: Horisontti Eurooppa -puiteohjelmasta rahoitetaan kahta maataloudessa työskenteleviä naisia koskevaa hanketta: <https://fliara.eu/> ja <https://www.grassceiling.eu/>.

231 Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaaliskomitealle ja alueiden komitealle ”Osaamispotentiaali käyttöön Euroopan alueilla”, COM(2023) 32 final.

232 https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/communities-and-networks/harnessing-talent-platform/talent-booster-mechanism_en

233 <https://www.urban-initiative.eu/>

234 <https://www.urban-initiative.eu/innovative-actions-harnessing-talent>

235 <https://www.urban-initiative.eu/calls-proposals/second-call-proposals-innovative-actions>

236 <https://regions-and-cities.europa.eu/programme/2023/sessions/31619>

237 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/09/30/gendermainstreaming-bij-de-rijksoverheid-een-gedragswetenschappelijk-onderzoek>

Tärkeä mutta usein huomiotta jätetty osa-alue sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisessa on teknisten standardien asettaminen Euroopan (ja kansainvälisellä) tasolla. Tähän asti monissa standardeissa on käytetty viitteenä keskivertourospuolista elintä, eurooppalaiset yhdenmukaistetut standardit mukaan luettuina. Tämä johtaa siihen, että tuotteet ovat vähemmän turvallisia naisille kuin miehille. Pandemian vuoksi huonosti istuvien kasvomaskien ongelmaan on kiinnitetty eniten huomiota. Sama ongelma esiintyy kuitenkin kaikilla aloilla ja kaikissa tuotteissa. Naiset loukkaantuvat tai kuolevat todennäköisemmin auto-onnettomuudessa, eikä heillä todennäköisesti ole tarvittavaa pitolujuutta koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Kysymys ei kuitenkaan rajoitu pelkästään naispuoliseen väestöön. Myös Euroopan unionin miespuolisen väestön välillä on suuria eroja. On olennaisen tärkeää pohtia, miten sukupuoli (ja muut tekijät, kuten etninen alkuperä) vaikuttavat teknisiin vaatimuksiin ja standardien soveltamiseen, jotta voidaan tehokkaasti varmistaa tuotteen tai laitteen turvallinen käyttö. Tämä hyödyttää myös naisia kaikessa moninaisuudessaan. Merkityksellisiä näkökohtia ovat fyysiset erot, kuten keskimääräinen koko ja paino tai pitolujuus.

Komissio julkaisi vuoden 2024 alussa tutkimuksen antropometristen säännösten²³⁸ sisällyttämisestä yhdenmukaistettuihin eurooppalaisiin standardeihin.²³⁹ Yksi tutkimuksen tärkeä havainto on, että standardointiorganisaatioilta (kuten CENiltä ja CENELECiltä) puuttuu antropometristä tietoa Euroopan väestöstä sen kaikessa monimuotoisuudessa. Merkityksellisiä näkökohtia ovat fyysiset erot, kuten keskimääräinen koko ja paino tai pitolujuus. Käytettävissä olevat tiedot eivät ole tilastollisesti edustavia ja/tai epätäydellisiä, eli ne eivät kata kaikkia EU:n jäsenvaltioita ja/tai tarvittavia antropometrisiä muuttujia, ja ne ovat usein vanhentuneita. Tutkimuksessa todettiin, että on tarpeen kartoittaa, päivittää ja täydentää saatavilla olevia antropometrisiä tietoja, jotta ne kattavat kaikki EU:n jäsenvaltiot ja tarvittavat antropometriset ulottuvuudet tilastollisesti luotettavalla tavalla. Tätä varten komissio on myöntänyt CEN-CENELECille standardointitoimiavustuksen puuteanalyysin tekemiseen ja vaihtoehtojen kehittämiseen puuttuvien tietojen keräämiseksi laajasta edustavasta otoksesta EU:n väestöstä.

Autoja testataan tällä hetkellä törmäytestestissä urospuolisella nukella, joka on 176 cm pitkä ja painaa 70 kg. Tämän seurauksena reaktiivisten pääntukien tekninen kehitys vähensi mieskuljettajien pysyvien lääketieteellisten vammojen osuutta 70 prosentilla ja naiskuljettajien osuutta 13 prosentilla.²⁴⁰ Osana UNECE:n ajoneuvosääntöjä koskevaa työtä matkustajien tasapuolista suojelua käsittelevä epävirallinen työryhmä on ryhtynyt käsittelemään tällaisia kysymyksiä EU:n johdolla.

238 Euroopan komissio: Sisämarkkinoiden, teollisuuden, yrittäjyyden ja pk-yritystoiminnan pääosasto, Study on the inclusiveness of anthropometrics in European harmonised standards – Final report, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2024, [saatavilla verkossa](#). Tutkimuksessa arvioitiin yhdenmukaistettuja standardeja 22:lle koneita ja laitteita koskevalle EU:n lainsäädännölle. Tarkoituksena oli selvittää, otetaanko antropometrisissä standardeissa riittävästi huomioon Euroopan väestön monimuotoisuus, mukaan lukien sukupuolen ja iän kaltaiset tekijät, sekä erilaiset antropometriset mittaukset (esim. pituus, paino ja vahvuus).

239 Standardit ovat teknisiä eritelmiä, joissa asetetaan vaatimuksia tuotteille, tuotantoprosesseille, palveluille tai testausmenetelmille. Teollisuus ja markkinatoimijat kehittävät niitä noudattaen tiettyjä perusperiaatteita, kuten konsensusta, avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja syrjimättömyyttä. Standardeilla varmistetaan yhteentoimivuus ja turvallisuus, vähennetään kustannuksia ja helpotetaan yritysten integroitumista arvoketjuun ja kauppaan. Katso myös: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards_fi Yhdenmukaistettu standardi on tunnustetun eurooppalaisen standardointiorganisaation kehittämä eurooppalainen standardi: CEN (Comité Européen de Normalisation), CENELEC (Comité Européen de Normalisation Électrotechnique) tai ETSI (European Telecommunications Standards Institute) Euroopan komission pyynnöstä. Näiden standardien käyttö on vapaaehtoista. Valmistajat, muut talouden toimijat ja vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokset voivat käyttää yhdenmukaistettuja standardeja osoittaakseen, että tuotteet, palvelut tai prosessit ovat asiaa koskevan EU:n lainsäädännön mukaisia. Katso myös: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards/harmonised-standards_fi

240 Kullgren, A., & Krafft, M. (2010, syyskuu). Sukupuolianalyysi whiplash-istuimen tehokkuudesta: Se on seurausta reaali maailman romahduksista. Proc.:ssä *IRCOBI Conf., Hannover (Saksa)* (s. 17–28).

Vuonna 2024 tuli voimaan useita lainsäädäntöaloitteita, joissa viitataan sukupuolten tasa-arvoon. Direktiivi yritysten kestävästä toiminnasta koskevasta huolellisuusvelvoitteesta tuli voimaan 25. heinäkuuta 2024.²⁴¹ Komissio antaa ennen direktiivin voimaantuloa useita ohjeita, jotka auttavat yrityksiä noudattamaan huolellisuusvelvoitetta esimerkiksi resurssien ja tietojen jakamisen sekä sidosryhmien osallistumisen osalta. Direktiivissä asetetaan muun muassa vaatimuksia suurille eurooppalaisille yrityksille ja Euroopan ulkopuolisille yrityksille, joiden liikevaihto on merkittävä EU:ssa, haitallisten ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusten tunnistamiseksi, ehkäisemiseksi, lieventämiseksi tai lopettamiseksi niiden omassa toiminnassa, niiden tytäryritysten toiminnassa ja, jos ne liittyvät niiden toimintaketjuun tai -ketjuihin, niiden liikekumppaneiden toiminnassa EU:ssa ja maailmanlaajuisesti. Uusien sääntöjen mukaan kaikenlaiseen syrjintään on puututtava. Direktiivin liitteessä viitataan erityisesti epäyhdenvertaisen kohtelun kieltoon työssä, ellei sitä voida perustella kyseisen työn vaatimuksilla Kansainvälisen työjärjestön yleissopimusten mukaisesti. Näitä ovat erityisesti seuraavat: a) erisuuruinen korvaus samanarvoisesta työstä; ja b) kansalliseen alkuperään tai yhteiskunnalliseen alkuperään, rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, uskontoon tai poliittisiin mielipiteisiin perustuva syrjintä. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen viitataan johdanto-osan 33 kappaleessa kansainvälisenä välineenä, joka yritysten on mahdollisesti otettava huomioon ihmisoikeusloukkausten tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa. Jotta vastuullisia liiketoimintakäytäntöjä voitaisiin tukea paremmin, komissio hyväksyi helmikuussa 2025 koontisäädöspaketin, jolla²⁴² yksinkertaistetaan huolellisuusvaatimuksia ja vähennetään sääntelytaakkaa säilyttäen samalla alkuperäiset toimintapoliittiset tavoitteet. Ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on saatettava direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöään ja toimitettava asiaankuuluvat tekstit komissiolle viimeistään 26. heinäkuuta 2027. Vuotta myöhemmin sääntöjä aletaan soveltaa ensimmäiseen yritysryhmään porrastetusti (täysimääräinen soveltaminen alkaa 26. heinäkuuta 2029).

Uutta yleistä tuoteturvallisuusasetusta²⁴³ sovelletaan 13. joulukuuta 2024 alkaen. Siinä vahvistetaan sekä verkon ulkopuolella että verkossa myytävien tuotteiden turvallisuussääntöjä ja täsmennetään, että sukupuolten väliset erot on otettava huomioon tuotteiden riskinarvioinnissa ja standardointitoimissa. Komissio tukee kaikkia sidosryhmiä tämän uuden asetuksen täytäntöönpanossa.

Direktiivi (EU) 2024/869 tuli voimaan 9. huhtikuuta 2024, ja sillä muutettiin karsinogeeniä, mutageeneja ja lisääntymiselle vaarallisia aineita koskevaa direktiiviä (direktiivi 2004/37/EY) ja kemiallisia tekijöitä koskevaa direktiiviä (direktiivi 98/24/EY) lyijyn ja sen epäorgaanisten²⁴⁴ yhdisteiden (merkittävä työperäinen lisääntymiselle vaarallinen aine) sekä di-isosyanaattien raja-arvojen osalta. Direktiivillä (2024/869) tarkistetaan karsinogeeni-,²⁴⁵ mutageeni- ja lisääntymiselle vaarallisia aineita koskevan direktiivin mukaisia lyijyn ja lyijy-yhdisteiden nykyisiä 40 vuotta

241 EU:n jäsenvaltioiden on saatettava se osaksi kansallista lainsäädäntöään heinäkuuhun 2026 mennessä, ja vuotta myöhemmin (26. heinäkuuta 2027) sitä aletaan soveltaa ensimmäiseen yritysryhmään (suurimmat yritykset) porrastetun lähestymistavan mukaisesti (täysimääräinen soveltaminen viiden vuoden kuluttua voimaantulosta eli heinäkuussa 2029).

242 https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en

243 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/988, annettu 10 päivänä toukokuuta 2023, yleisestä tuoteturvallisuudesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1025/2012 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/95/EY ja neuvoston direktiivin 87/357/ETY kumoamisesta (EUVL L 135, 23.5.2023, s. 1).

244 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/869, annettu 13 päivänä maaliskuuta 2024, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/37/EY ja neuvoston direktiivin 98/24/EY muuttamisesta lyijyn ja sen epäorgaanisten yhdisteiden sekä di-isosyanaattien raja-arvojen osalta, EUVL L 2024/869, 19.3.2024.

245 Työperäisen altistumisen raja-arvo (OEL) ja biologinen raja-arvo.

vanhoja raja-arvoja. Direktiivillä parannetaan myös hedelmällisessä iässä olevien naispuolisten työntekijöiden suojelua antamalla erityisiä suosituksia veren lyijypitoisuuksista.

Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen EU:n talousarviossa

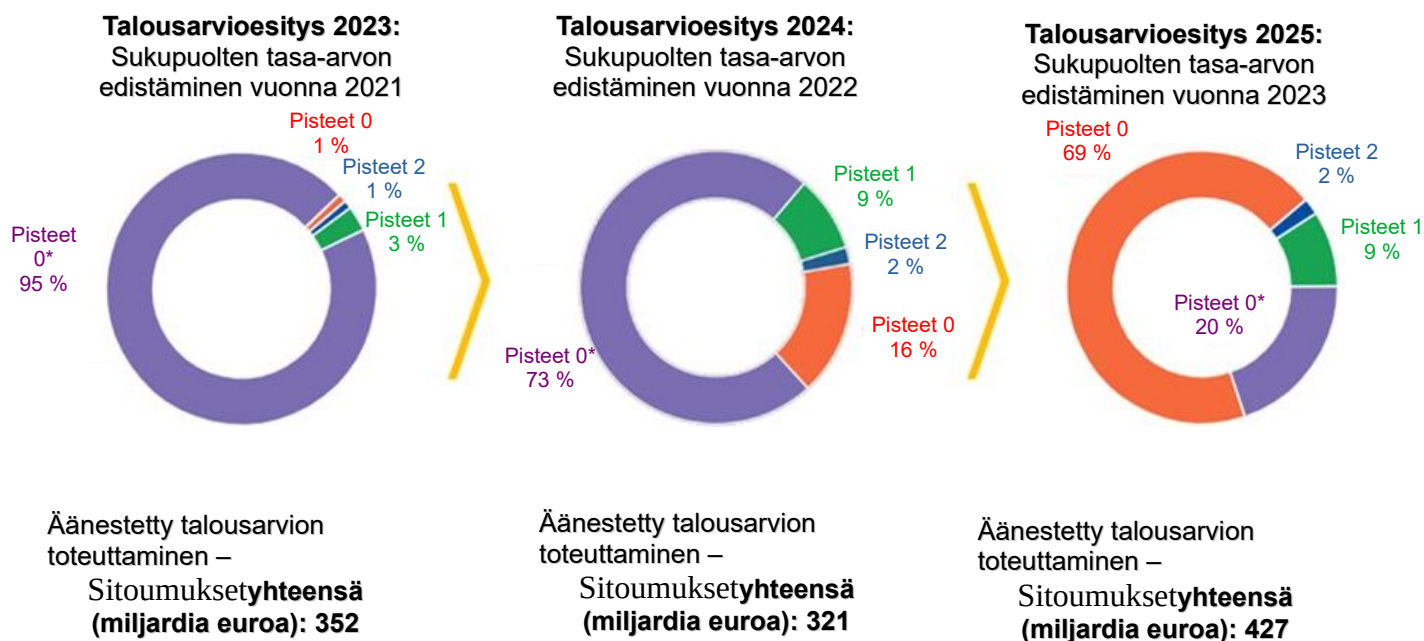
Sukupuolten tasa-arvostrategian 2020–2025 mukaisesti NextGenerationEU-väline ja vuosien 2021–2027 monivuotinen rahoituskehys tarjoavat laajan valikoiman EU:n rahoitus- ja talousarviotakuuvälineitä sukupuolten tasa-arvoa edistävien aloitteiden tukemiseksi. EU:n rahoitusta myönnetään erityisesti työtä hakevien tai työssä olevien naisten tilanteen parantamiseen, mukaan lukien heidän työ- ja yksityiselämänsä tasapainottaminen. Tähän sisältyy investoiminen hoitopalveluihin, naisyritystäjyyden tukeminen, sukupuoleen perustuvan eriytymisen torjuminen tietyissä ammateissa sekä tyttöjen ja poikien epätasapainoisen edustuksen korjaaminen joillakin koulutusaloilla. Lisäksi myönnetään kohdennettua rahoitusta hankkeille, jotka hyödyttävät kansalaisjärjestöjä ja julkisia laitoksia, jotka toteuttavat erityisiä aloitteita, mukaan lukien sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäiseminen ja torjuminen.

Komissio kehitti menetelmän sukupuolten tasa-arvoa edistävien EU:n talousarvion ohjelmaston menojen mittaamiseksi vuosien 2021–2027 monivuotisessa rahoituskehyksessä.²⁴⁶ Tässä pyrkimyksessä komissio hyötyi hedelmällisistä keskusteluista EIGEn kanssa ja rakentavasta yhteistyöstä Euroopan tilintarkastustuomioistuimen kanssa sen erityiskertomuksen julkaisemiseksi sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta EU:n talousarviossa (toukokuu 2021). Menetelmää käytettiin ensimmäisen kerran kaikissa varainhoitovuoden 2021 meno-ohjelmissa vuoden 2023 talousarvioesityksen yhteydessä. Tämä oli ennen vuosien 2021–2027 monivuotiseen rahoituskehykseen liitetyn toimielinten välisen sopimuksen mukaisia sitoumuksia sekä aikataulun että soveltamisalan osalta. Varainhoitovuoden 2023 osalta sukupuolten tasa-arvoon liittyvien menojen menetelmiä ja seurantaa on parannettu vuoden 2025 talousarvioesityksen yhteydessä sisällyttämällä ohjelmien tuloksellisuusselvityksiin ohjelmakohtaisesti saatavilla olevat sukupuolen²⁴⁷ mukaan eriteltyt tiedot ohjelma-asetusten ja täytäntöönpanosopimusten rajoissa. Tähän sisältyy laaja valikoima sukupuolen mukaan eriteltyjä tietoja, joiden tarkoituksena on parantaa ohjelman tuloksellisuuden seurantaa sukupuolten tasa-arvon osalta.

²⁴⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/gender-equality-mainstreaming_fi. Ks. myös talousarviota koskevasta kurinalaisuudesta, talousarvioyhteistyöstä ja moitteettomasta varainhoidosta sekä uusista omista varoista tehdyn toimielinten sopimuksen 16 kohdan f alakohta, [EUR-Lex – 32020Q1222\(01\) – FI – EUR-Lex](#)

²⁴⁷ [Ohjelman tuloksellisuusselvitykset - Euroopan komissio](#)

Menetelmien mukaisesti kullekin ohjelman erityistoimelle on annettava sukupuolipisteitys.²⁴⁸ Vuonna 2023 sukupuolten tasa-arvoa edistettiin käytännössä 11 prosentilla EU:n talousarviosta (pisteet 2 ja 1) eli 48 miljardilla eurolla, ja 20 prosentilla on mahdollisuus edistää tätä tavoitetta (pisteet 0*). Prosenttiosuus laski tasaisesti 95 prosentista tämän menetelmän alkuperäisen soveltamisen jälkeen.

Kuten elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevassa vuoden 2024 vuosikertomuksessa todetaan, jäsenvaltiot toteuttavat kansallisissa elpymis-²⁴⁹ ja palautumissuunnitelmiaan toimenpiteitä, joilla edistetään erityisesti sukupuolten tasa-arvoa tai yleisesti yhtäläisiä mahdollisuuksia. Komissio yksilöi jäsenvaltioita kuullen yhteensä 136 toimenpidettä, joissa keskitytään sukupuolten tasa-arvoon. Kuten tasa-arvoraporttien temaattisessa analyysissä todetaan, elpymis- ja palautumissuunnitelmien monet muut toimenpiteet (kuten terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon uudistuksiin liittyvät toimenpiteet), joita ei ole yksilöity sellaisiksi, voivat myös vaikuttaa myönteisesti sukupuolten tasa-arvoon esimerkiksi parantamalla työoloja naisvaltaisilla aloilla tai vähentämällä omaishoitovelvollisuuksia.

Viimeisimmällä elpymis- ja palautumistukivälineen vuotuisella raportointikaudella (syyskuuhun 2024 saakka) sukupuolten tasa-arvoon keskittyvien toimenpiteiden täytäntöönpanossa on edistytty

²⁴⁸ Pisteet 2: Toimet, joiden päätavoitteena on parantaa sukupuolten tasa-arvoa, vastasivat kahta prosenttia vuonna 2023 toteutetusta EU:n talousarviosta, ja ne sisältyivät 13 ohjelmaan.

Toimet, joiden tärkeänä ja tietoisena tavoitteena on sukupuolten tasa-arvo (mutta ei pääasiallisena syynä siihen), vastasivat 9:ää prosenttia vuonna 2023 toteutetusta EU:n talousarviosta, ja ne sisällytettiin 16 ohjelmaan.

Pisteet 0*: Toimet, joilla voidaan edistää sukupuolten tasa-arvoa, vastasivat 20:tä prosenttia vuonna 2023 toteutetusta EU:n talousarviosta, ja ne sisältyivät 30 ohjelmaan.

Toimet, joilla ei ollut merkittävää vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon, vastasivat 69:ää prosenttia vuonna 2023 toteutetusta EU:n talousarviosta, ja ne sisältyivät 29 ohjelmaan.

²⁴⁹ Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanosta, KOM(2024) 474 lopullinen.

merkittävästi. Jäsenvaltiot ilmoittivat, että näihin toimenpiteisiin liittyvistä 253 välitavoitteesta ja tavoitteesta 102 eli 40 prosenttia oli täytetty tai että komissio oli arvioinut ne täytetyiksi. Myös 22 prosenttia sai myönteisen arvion maksupyynnöissä. Esimerkiksi Viro kehitti prototyypin työnantajille tarkoitetusta digitaalisesta sukupuolten palkkaerovälineestä (ks. myös luku 2). Espanjassa urheilun sosiaalisuunnitelmassa kaavallaan julkisen urheiluinfratruktuurin kunnostamista ja rahoitetaan toimia, joilla edistetään naisten osallistumista urheiluun.

Komissio tekee yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa varmistaakseen, että elpymis- ja palautumissuunnitelmien toimenpiteet edistävät sukupuolten tasa-arvoa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia kaikille. Esimerkiksi elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanoa käsittelevän epävirallisen asiantuntijaryhmän kautta (komissiolle ja kansallisille hallituksille tarkoitettu foorumi, jossa keskustellaan elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanon monialaisista näkökohdista) hyvien käytäntöjen vaihto on auttanut jäsenvaltioita sisällyttämään ja valtavirtaistamaan (sukupuoli-) tasa-arvonäkökohdat REPowerEU-lukuun ja tarkistettuihin elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sekä tapaan, jolla ne pannaan täytäntöön (esimerkiksi sukupuolinäkökohdat huomioon ottavan budjetoinnin ja hankintojen avulla).

Vuodesta 2024 alkaen jäsenvaltiot ovat osoittaneet yli 30 prosenttia (110 miljardia euroa) kaikista koheesiopolitiikan investoinneista (mukaan lukien oikeudenmukaisen siirtymän rahasto) sukupuolten tasa-arvoa tukeviin toimenpiteisiin kaudella 2021–2027. Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) on edelleen koheesiopolitiikan rahasto, jonka määrärahat ovat suurimmat sukupuolten tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin (4,3 miljardia euroa) ja sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseen (80,8 miljardia euroa). Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista koskevat toimenpiteet ovat EAKR:n osalta noin 20 miljardia euroa ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevat toimenpiteet JTF:n²⁵⁰ osalta noin 6 miljardia euroa. ESR+:n sukupuoliulottuvuuteen sisältyy myös sukupuolten tasa-arvo monialaisena periaatteena. Kaikilla jäsenvaltioilla ja alueilla on oltava käytössä tehokkaat mekanismit, joilla varmistetaan EU:n perusoikeuskirjan noudattaminen, myös sukupuolten tasa-arvon ja sukupuolten tasa-arvoa koskevien kansallisten strategiakehysten osalta, asiaankuuluvan koheesiopolitiikan tuen tukemiseksi.

Lisäksi jäsenvaltioiden ja komission on varmistettava, että miesten ja naisten välinen tasa-arvo, sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen ja sukupuolinäkökulman huomioon ottaminen otetaan huomioon ja niitä edistetään ohjelmien valmistelun, täytäntöönpanon, seurannan, raportoinnin ja arvioinnin kaikissa vaiheissa.

Sukupuolten tasa-arvo ja osallisuus olivat vuonna 2024 edelleen monialainen kysymys Luova Eurooppa -ohjelman toimissa. Kaikkien edunsaajien oli otettava tasa-arvo huomioon hankkeensa suunnittelussa ja toteutuksessa, ja tämä näkökohta otettiin huomioon hankehakemusten arvioinnissa.²⁵¹ Vuonna 2024 käynnistettiin uusi monivuotisten toimien kierros kulttuurialan ja luovien toimialojen organisaatioiden eurooppalaisia verkostoja ja nousevien taiteilijoiden eurooppalaisia foorumeita varten. Molempien tarkoituksena on levittää hyviä käytäntöjä jäsentensä ja heidän kouluttamiensa taiteilijoiden keskuudessa erityisesti sukupuolten tasa-arvon alalla.

Sekä Erasmus+ -ohjelmassa että Euroopan solidaarisuusjoukkoja koskevassa ohjelmassa korostetaan osallisuutta ja monimuotoisuutta yhtenä niiden tärkeimmistä painopisteistä, jotta voidaan edistää yhtäläisiä mahdollisuuksia ja yhtäläisiä mahdollisuuksia, osallisuutta, monimuotoisuutta ja oikeudenmukaisuutta kaikissa niiden toimissa. Prioriteetin täytäntöönpanoa on

250 Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen on yksi koheesiopolitiikan luokittelujärjestelmistä:

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/Cohesion-policy-supporting-gender-equality/gkxm-7hxd>.

251 <https://culture.ec.europa.eu/news/creative-europe-in-2025-focus-on-green-and-digital-transitions-on-strengthening-social-and-economic-resilience>

tehostettu sen jälkeen, kun vuonna ²⁵² 2021 laadittiin osallisuutta edistäviä toimenpiteitä koskeva kehys ²⁵³ ja osallisuutta ja monimuotoisuutta koskeva strategia, joilla autetaan organisaatioita puuttumaan paremmin esteisiin, joita eri kohderyhmät voivat kohdata, mukaan lukien sukupuoleen perustuvaan syrjintään liittyvät esteet. Esimerkiksi Euroopan solidaarisuusjoukkoja koskevassa kertomuksessa vuosilta 2021–2023 korostetaan tukea, jota ohjelma antaa sukupuolten tasa-arvolle ja kannustaa kaikkia sukupuolia osallistumaan sen toimintaan. Naisten osuus ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista on vakaasti keskimäärin 63 prosenttia, myös tämän kertomuksen raportointikaudella.

InvestEU:n johtokunta hyväksyi marraskuussa 2024 uuden keskeisen tulosindikaattorin, jolla mitataan sukupuolten tasa-arvoa tukevien investointien vaikutusta. Indikaattori on nyt lisätty keskeisen tulosindikaattorin / keskeisen tulosindikaattorin menetelmään. Näin InvestEU-ohjelman toteutuskumppanit voivat parhaansa mukaan raportoida toimiansa vaikutuksista kaikissa sukupuolten tasa-arvoa koskevissa politiikkaikkunoissa. Lisäksi InvestEU-neuvontakeskuksen kautta myönnetyn rahoituksen ansiosta Euroopan investointipankkiryhmä käynnisti kaksi toimeksiantoa: äskettäinen tutkimus pankkien rahoitustuotteista ja tasa-arvopolitiikasta; ja koulutusohjelma pankeille, jotka haluavat tarjota (taloudellista tai muuta) tukea naisyrityksille. Koulutusohjelma on kaikkien asiasta kiinnostuneiden rahoituslaitosten saatavilla maaliskuusta 2025 alkaen.

Komissio auttaa myös jäsenvaltioita tukemaan virkamiehiä sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisessa julkisissa politiikoissa ja talousarvioprosesseissa monilla hallinnon tasoilla. Tämän pitäisi auttaa varmistamaan, että julkisia varoja käytetään sukupuolten tasa-arvon edistämiseen. ²⁵⁴ Lippulaivahankkeessa sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen julkisessa politiikassa ja talousarvioprosesseissa autetaan edunsaajahallintoja analysoimaan politiikkoja ja budjetointiprosesseja sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisen näkökulmasta. Teknisen tuen välineestä rahoitettavaa tukea annetaan koulutukseen ja hyvien käytäntöjen, menetelmien ja välineiden täytäntöönpanoon sukupuolten tasa-arvon (tasa-arvon) valtavirtaistamiseksi koko päätöksentekoprosessissa. Hankkeella helpotetaan myös osallistuvien jäsenvaltioiden viranomaisten välisiä vertaisoppimismahdollisuuksia. Vuonna 2024 mukaan liittyi vielä neljä hallintoa, yhteensä 13 hallintoa yhdeksässä maassa. ²⁵⁵

Vuoden 2027 jälkeistä monivuotista rahoituskehystä silmällä pitäen 29. syyskuuta 2024 julkaistuun uuteen EU:n varainhoitoasetukseen (uudelleenlaadittu) sisältyy ²⁵⁶ nyt säännös, ²⁵⁷ jossa edellytetään, että kaikki EU:n talousarvio-ohjelmat ja -toimet, silloin kun se on mahdollista ja asianmukaista asiaankuuluvien alakohtaisten sääntöjen mukaisesti, pannaan täytäntöön ottaen huomioon sukupuolten tasa-arvon periaate ja noudattaen asianmukaista sukupuolten tasa-arvon

252 Täytäntöönpano-ohjeet – Erasmus+ -ohjelma ja Euroopan solidaarisuusjoukkojen osallisuutta ja monimuotoisuutta koskeva strategia: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/implementation-guidelines-erasmus-and-european-solidarity-corps-inclusion-and-diversity-strategy>

253 Komission täytäntöönpanopäätös – Erasmus+ -ohjelman ja Euroopan solidaarisuusjoukkojen osallisuutta edistävien toimenpiteiden kehys 2021–2027: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/commission-decision-framework-inclusion-2021-27>

254 https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/revenue-administration-and-public-financial-management/gender-mainstreaming-public-policy-and-budget-processes_en

255 Espanja, Irlanti, Italia, Kreikka, Kypros, Portugali, Ranska, Romania ja Saksa saavat tällä hetkellä teknistä apua sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseksi julkisissa politiikoissa teknisen tuen välineen kautta.

256 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU, Euratom) 2024/2509, annettu 23 päivänä syyskuuta 2024, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä (uudelleenlaadittu). [Saatavilla verkossa.](#)

257 Asetuksen (EU, Euratom) 2024/2509 33 artiklan 2 kohdan f alakohta.

valtavirtaistamismenetelmää. Lisäksi kaikki meno-ohjelmien tulosindikaattoreista kerätyt tiedot olisi tarvittaessa eriteltävä sukupuolen mukaan.²⁵⁸

Intersektionaalisuus sukupuolten tasa-arvopoliitiikan täytäntöönpanossa

Naiset muodostavat monimuotoisen ryhmän, joka altistuu moniin tilanteisiin perustuvalla moniperusteiselle syrjinnälle. Jotta näihin eroihin voidaan puuttua tehokkaasti, on tärkeää ottaa huomioon sukupuolen intersektionaalisuus muiden keskeisten syrjintätekijöiden, kuten sosioekonomisen tilanteen, etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai seksuaalisen suuntautumisen, kanssa.

EU:ssa on tällä hetkellä yli 100 miljoonaa vammaista henkilöä. Kun vammaisia naisia oli enemmän, sukupuolten välinen vammaisuusero oli kaikissa ikäryhmissä 1,4–2,0 prosenttiyksikköä 16–44-vuotiailla ja 6,3 prosenttiyksikköä suurempi 85-vuotiailla ja sitä vanhemmilla. Sukupuolten välinen ero oli kuitenkin suhteellisen pieni, jos viitataan vain vakaviin vammoihin, 1,4 prosenttiyksikköä kaikissa ikäryhmissä. Vammaiset henkilöt kokevat enemmän väkivaltaa ja syrjintää, ja heillä on suurempi riski joutua haitallisten käytäntöjen (kuten pakkosteriloinnin) kohteeksi kuin henkilöillä, jotka eivät ole vammaisia. Kuten sukupuolten tasa-arvostrategiassa 2020–2025 ilmoitettiin, komissio pyrkii esittämään suosituksen haitallisten käytäntöjen ehkäisemisestä, mukaan lukien tehokkaiden ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tarve ja koulutuksen merkityksen tunnustaminen. Tulevassa suosituksessa on tarkoitus yksilöidä konkreettisia toimia, joita jäsenvaltioiden olisi suositeltavaa toteuttaa tällaisten käytäntöjen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tehokkaimmin kentällä. Suositus täydentää näin ollen osittain naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta annettua direktiiviä.

Vammaisilla naisilla on suurempi köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski kuin vammaisilla miehillä (29,8 prosenttia verrattuna 27,6 prosenttiin). Vammaisten ja muiden henkilöiden työllisyysero on 23 prosenttiyksikköä. Vain noin 20 prosenttia vammaisista naisista EU:ssa työskentelee kokoaikaisesti, kun vammaisten miesten vastaava osuus on 29 prosenttia ja vammaisten naisten 48 prosenttia. EIGEn tasa-arvoindeksin mukaan vammaiset naiset ansaitsevat vain 16 822 ostovoimastandardia, kun taas vammaiset naiset ansaitsevat keskimäärin 20 100 ostovoimastandardia. Vammaistyöllisyyspaketilla pyritään parantamaan vammaisten henkilöiden työllisyysastetta.

Vammaisten naisten ja tyttöjen näkökulma on merkityksellinen myös toimintapolitiikoissa, joilla nopeutetaan siirtymistä laitoshoidosta yhteisöllisiin palveluihin ja vammaisten henkilöiden itsenäiseen elämään. Tätä korostetaan komission tiedonannossa ”Ohjeita itsenäisestä elämästä ja osallisuudesta vammaisten henkilöiden yhteisössä EU:n rahoituksen yhteydessä”, jossa otetaan huomioon vammaisten moninaisuus sekä syrjinnän intersektionaalisuus, jota yksilöt voivat kohdata²⁵⁹.

Komissio antoi 25. syyskuuta 2024 kertomuksen romaneja koskevan kansallisen strategiakehyksen täytäntöönpanosta.²⁶⁰ Kertomuksessa tuodaan esiin romaninaisiin kohdistuvia lupaavia aloitteita,

258 Asetuksen (EU, Euratom) 2024/2509 33 artiklan 3 kohta.

259 Komission tiedonanto ”Ohjeita itsenäisestä elämästä ja vammaisten henkilöiden osallisuudesta yhteisössä EU:n rahoituksen yhteydessä”, EUVL L (C/2024/7188), 29.11.2024.

260 Komission kertomus Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle romaneja koskevan kansallisen strategiakehyksen täytäntöönpanosta ottaen huomioon romanien tasa-

kuten Unkarin ”Growing Opportunities”, joka tarjoaa sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutusta ensisijaisesti romaninaisille, ja Espanjan Calí-ohjelma, jolla edistetään romaninaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia sekä sosiaalista ja työhön liittyvää osallisuutta ja torjutaan moninaisia syrjinnän muotoja. Romaneja koskevassa EU:n strategiakehyksessä korostetaan romaninaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen merkitystä. Siinä asetetaan EU:lle ja jäsenvaltioille useita EU:n tason tavoitteita, jotka on saavutettava vuoteen 2030 mennessä, mukaan lukien tavoite vähentää sukupuolten välistä työllisyseroa romanimiesten ja -naisten välillä vähintään puolella.

Kaksi direktiiviä tasa-arvoelimiä koskevista normeista hyväksyttiin 7. ja 14. toukokuuta 2024.²⁶¹ Ne kattavat yhdessä Euroopan unionin toiminnasta tehdyllä sopimuksella suojatut kuusi syrjintäperustetta ja sisältävät viittauksia intersektionaalisuuteen.²⁶² Uusia normeja sovelletaan tasa-arvoelinten toimeksiantoon, riippumattomuuteen, resursseihin, tehtäviin ja valtuuksiin sen varmistamiseksi, että ne voivat täyttää tehtävänsä tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän uhrien auttamiseksi kaikkialla Euroopassa kaikilla EU:n tasa-arvolainsäädännöllä suojelluilla perusteilla ja aloilla kaikkialla EU:ssa. Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöään 19. kesäkuuta 2026 mennessä. Komissio hyväksyy samaan päivään mennessä täytäntöönpanosäädöksen, jossa vahvistetaan luettelo tasa-arvoelinten toimintaa koskevista yhteisistä indikaattoreista.

arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehyks ja neuvoston suositus romanien tasa-arvosta, osallisuudesta ja osallistumisesta, KOM(2024) 422 lopullinen.

261 Neuvoston direktiivi (EU) 2024/1499, annettu 7 päivänä toukokuuta 2024, tasa-arvoelimiä koskevista normeista rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun työssä ja ammatissa, naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun sosiaaliturvaa koskevissa asioissa sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla ja direktiivien 2000/43/EY ja 2004/113/EY muuttamisesta (EUVL L 2024, 14.5.2024, s. 1499) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1500, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, tasa-arvoelimiä koskevista normeista naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien alalla työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa ja direktiivien 2006/54/EY ja 2010/41/EU muuttamisesta (EUVL L 2024, 15.5.2024, s. 1).

262 Ks. direktiivin (EU) 2024/1500 johdanto-osan 15 kappale ja 5 artiklan 2 kohta.

Sukupuolten tasa-arvon ja naisten aseman edistäminen maailmassa

Vuonna 2024 eri puolilla maailmaa puhkesi konflikteja, jotka vaaransivat naisten ja tyttöjen hengen Sudanista Gazaan ja altistivat heidät suhteettomasti sukupuoleen perustuvalla väkivallalla. Myös poliittiset takaiskut olivat vakavia ja uhkasivat naisten oikeuksia. Kesäkuussa suljettiin Argentiinan kansallinen syrjinnän, muukalaisvihan ja rasmin vastainen instituutti sekä sukupuoleen perustuvalla väkivallalla suojelusta vastaava alivaltiosihteeristö, joka oli korvannut lakkautetun nais-, tasa-arvo- ja monimuotoisuusministeriön. Afganistanin sukupuoleen perustuva apartheid saavutti traagisen uuden korkeuden, kun tosiasiallinen Talebanin hallinto hyväksyi toimenpiteitä, joissa jopa kiellettiin naisten ääni julkisuudessa – mikä käytännössä pyyhkäisi naiset pois julkisesta elämästä. Irakin lainsäätäjät ehdottivat maan henkilökohtaista asemaa koskevaan lakiin muutoksia, joilla voitaisiin alentaa suostumusikää ja sallia jopa yhdeksänvuotiaiden tyttöjen avioliitto. Muita mahdollisia takaiskuja vältettiin, mikä tarjosi pohjaa varovaiselle toivolle: Gambian parlamentti hylkäsi heinäkuussa lain, joka olisi kumonnut maassa vuodesta 2015 voimassa olleen naisten sukuelinten silpomisen kiellon. Tätä huolestuttavaa taustaa vasten EU:n jatkuvalla kansainvälisellä johtajuudella sukupuolten tasa-arvon alalla sekä naisten oikeuksien ja naisten johtamien kansalaisjärjestöjen tukemisella on enemmän kuin koskaan merkitystä.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan

Marraskuun 19. päivänä 2024 tuli kuluneeksi 1 000 päivää Venäjän Ukrainaa vastaan käymän täysimittaisen sodan alkamisesta.²⁶³ YK arvioi vuonna 2024, että 14,6 miljoonaa ukrainalaista eli lähes 40 prosenttia maan väestöstä tarvitsee humanitaarista apua. Koska yli 6 miljoonaa ukrainalaista on paennut maasta,²⁶⁴ joka on tällä hetkellä EU:ssa, Ukrainalle annettavan tuen jatkaminen on edelleen yksi EU:n ensisijaisista tavoitteista.

Heinäkuussa 2024 EU määräsi rajoittavia toimenpiteitä neljälle henkilölle ja kahdelle yhteisölle Euroopan unionin maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän puitteissa vakavista ihmisoikeusloukkauksista maailmanlaajuisesti, mukaan lukien kidutus sekä järjestelmällinen ja laajalle levinnyt seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta.²⁶⁵ Nimettyihin henkilöihin kuului niin kutsutun vankeinhoitolaitoksen päällikkö, jonka Moskova asetti tilapäisesti miehitykselle Hersonin alueelle Ukrainassa. Hänen komennossaan on dokumentoitu laajalle levinneitä ja järjestelmällisiä ihmisoikeusloukkauksia pidätyskeskuksissa Venäjän miehitysviranomaisten hallinnassa olevilla alueilla kidutuksesta muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun sekä rangaistuksiin ja seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan.

Ukrainassa toteutettavan Euroopan unionin neuvontaoperaation (EUAM Ukraina), joka on EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) mukainen siviilioperaatio, toimeksianto uusittiin toukokuussa 2024, ja siihen kuuluu tasa-arvoasiantuntija ja konflikteihin liittyvän seksuaalisen väkivallan asiantuntija.²⁶⁶ Toimeksiannon tarkoituksena on parantaa Ukrainan virastojen ja instituutioiden valmiuksia tutkia kansainvälisiä rikoksia, kuten sotarikoksia, konflikteihin liittyvä seksuaalinen väkivalta mukaan lukien, ja nostaa niistä syytteitä. EUAM tekee

263 https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/1000-days-russias-full-scale-war-ukraine-5-facts-you-need-know_fi. Ukrainalaisten osalta konflikti alkoi jo aiemmin – vuonna 2014 Ukrainan Donbassin alueella, kun taas vuonna 2022 Ukrainan humanitaarista tilannetta pidettiin jo ”unohdettuna kriisinä”.

264 <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

265 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/07/22/sexual-and-gender-based-violence-council-lists-four-individuals-and-two-entities-under-the-eu-s-global-human-rights-sanctions-regime/>

266 <https://www.euam-ukraine.eu/>

yhteistyötä sekä valtion viranomaisten että kansalaisyhteiskunnan kanssa kansainvälisiin rikoksiin puuttumiseksi ²⁶⁷ soveltaen uhrikeskeistä lähestymistapaa pyrkimyksissään vahvistaa vastuuvollisuutta konflikteihin liittyvästä seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta. EUAM jatkaa tiivistä yhteistyötä Ukrainan kanssa tukeakseen naisia, rauhaa ja turvallisuutta sekä sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista koskevan Ukrainan kansallisen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa koko lainvalvonta-alan uudistamista koskevan Ukrainan yleisen strategian puitteissa. ²⁶⁸ Sukupuolten tasa-arvon edistymisestä keskusteltiin myös Ukrainan kanssa ihmisoikeusvuoropuhelussa 25. huhtikuuta 2024.

Sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistetaan täysimääräisesti kaikessa EU:n Ukrainalle antamassa tuessa. EU on sitoutunut varmistamaan täyden vastuuvollisuuden konflikteihin liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta, johon on syyllistytty Venäjän täysimittaisen hyökkäyksen aikana, ja pyrkii soveltamaan sukupuolitietoista, selviytyjäkeskeistä ja traumasensitiivistä lähestymistapaa kaikissa toimissa, joilla vastataan Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainaa vastaan ja sen vaikutuksiin naisiin ja tyttöihin. UN Womenin toteuttaman EU4Recovery-ohjelman kautta EU tukee toimia, joilla ehkäistään sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa ja tarjotaan tukea uhreille ja eloonjääneille. ²⁶⁹ Ohjelmalla pyritään myös vahvistamaan oikeussuojan saatavuutta antamalla uhreille ja eloonjääneille oikeudellisia mahdollisuuksia ja vahvistamalla oikeusalan toimijoiden valmiuksia.

Koska Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan vuoksi EU:hun saapuu ennennäkemättömän paljon haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, enimmäkseen naisia ja lapsia, EU on tehostanut toimiaan ihmiskaupan riskien torjumiseksi vahvistamalla ihmiskaupan torjuntaa koskevaa EMPACTin operatiivista toimintasuunnitelmaa. EMPACT (Euroopan monialainen rikosuhkien torjuntafoorumi) on EU:n jäsenvaltioiden käynnistämä turvallisuusaloite, jonka tarkoituksena on tunnistaa, priorisoida ja käsitellä järjestäytyneen ja vakavan kansainvälisen rikollisuuden aiheuttamia ²⁷⁰ uhkia. Europolin koordinoimana on kehitetty EMPACTin puitteissa erityinen operatiivinen toimi, jolla puututaan itäisen kumppanuuden maihin, erityisesti Ukrainaan ja Moldovaan, liittyvään ihmiskauppaan keskittyen erityisesti Ukrainasta tilapäisesti siirtymään joutuneiden henkilöiden hyväksikäytön riskiin. Moldovassa toteutetaan sukupuolitietoista kriisinhallintahanketta, jolla tuetaan haavoittuvassa asemassa olevia yhteisöjä parantamalla peruspalvelujen saatavuutta.

Sukupuolten tasa-arvo otetaan asianmukaisesti huomioon myös EU:n mielenterveystuessa ukrainalaisille siirtymään joutuneille henkilöille, joista suurin osa on naisia ja lapsia. EU4Health-ohjelmasta on osoitettu yli 3 miljoonaa euroa kansalaisjärjestöjen johtamiin hankkeisiin, joilla parannetaan Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden mielenterveyttä ja psyykkistä hyvinvointia sekä maan sisällä että EU:ssa. Ohjelmasta rahoitetaan myös psykologista ensiapua ja traumatukea pakkomuuttajille 28 maassa ²⁷¹ yhteistyössä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälisen liiton kanssa. Hankkeen budjetti on 31,2 miljoonaa euroa, ja sillä pyritään tarjoamaan tukea uhreille sekä parantamaan pelastustyöntekijöiden valmiuksia tilanteessa, jossa pakkomuutto on lisännyt sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa, jolla on vakavia kielteisiä vaikutuksia uhrien mielenterveyteen. Koska 62 prosenttia Ukrainasta paenneista on naisia hankemaissa, hankkeessa painotetaan voimakkaasti sukupuolten tasa-arvoa. Naisilla on myös

267 <https://www.euam-ukraine.eu/news/war-crimes-documentation-in-ukraine-building-a-network-for-justice/>

268 <https://www.euam-ukraine.eu/news/ukraine-endorses-strategic-law-enforcement-reform-plan-to-align-with-eu-standards/>

269 <https://www.undp.org/ukraine/projects/eu4recovery-empowering-communities-ukraine-eu4recovery#:~:text=EU4Recovery%20is%20employing%20an%20area,of%20individuals%20at%20community%20level>

270 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

271 23 EU:n jäsenvaltiota sekä Norja, Islanti, Moldova, Montenegro ja Ukraina.

keskeinen rooli etulinjan vastaajina, sillä 73,5 prosenttia psykologiseen ensiapuun ja psykososiaaliseen tukeen koulutetuista etulinjan vastaajista on naisia. Lokakuuhun 2024 mennessä yhteensä 23 680 terveydenhuollon ammattilaista, vapaaehtoista, ensiaputyöntekijää ja muuta ammattilaista oli koulutettu antamaan psykologista ensiapua sekä mielenterveys- ja psykososiaalista tukea, ja noin 500 000 siirtymään joutunutta henkilöä oli saanut tukea.

Sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistaminen EU:n ulkoisessa toiminnassa

EU edistää sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan lisäämistä kansainvälisissä kumppanuuksissaan, poliittisissa ja ihmisoikeusvuoropuheluissaan EU:n ulkopuolisten maiden kanssa, EU:n kauppapolitiikassa sekä EU:n naapuruus- ja laajentumispolitiikassa. Sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan lisäämistä ulkosuhteissa koskeva EU:n toimintasuunnitelma (sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskeva kolmas toimintasuunnitelma), joka hyväksyttiin vuonna 2021 ja jota jatkettiin vuoteen 2027, ohjaa edelleen pyrkimyksiä asettaa sukupuolten tasa-arvo EU:n ulkoisen toiminnan eturintamaan.²⁷² Siinä säädetään sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamisesta kaikissa ulkoisissa politiikoissa ja kaikilla ulkoisilla aloilla EU:n rahoittamasta humanitaarisesta avusta YTPP-siviilioperaatioihin mutta myös Euroopan kestävän kehityksen rahasto plussan investointeihin tai EU:n sitoutumiseen naapurialueeseensa, mukaan lukien ehdokasmaat ja mahdolliset ehdokasmaat. GAP III -toimintasuunnitelmassa asetetaan kunnianhimoinen tavoite, jonka mukaan vuoteen 2025 mennessä vähintään 85 prosentilla EU:n uusista ulkoisista toimista on edistettävä sukupuolten tasa-arvoa ja naisten ja tyttöjen vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä. Vuosien 2021–2023 kumulatiiviset tiedot osoittavat, että 78,4 prosenttia kaikista ulkoisista toimista on sukupuolinäkökohdat huomioon ottavia tai kohdennettuja,²⁷³ mikä on huomattavasti enemmän kuin vuonna 2019, jolloin vastaava osuus oli 64,7 prosenttia.

Team Europe -lähestymistapa, joka tuo yhteen EU:n, sen jäsenvaltiot ja niiden diplomaattiset verkostot, rahoituslaitokset ja täytäntöönpanosta vastaavat organisaatiot sekä EIP:n ja EBRD:n koordinoinnin parantamiseksi ja Euroopan vaikutuksen lisäämiseksi kansainvälisellä näyttämöllä, on keskeinen osa EU:n ulkoiseen toimintaan soveltamaa lähestymistapaa. Sen ansiosta sukupuolten tasa-arvoa edistävät toimet on voitu sisällyttää täysimääräisesti 300 miljardin euron Global Gateway -strategiaan koulutuksen, terveydenhuollon, digitaalitalouden, energian ja ilmastonmuutoksen aloilla, mikä edistää osallistavampaa oikeudenmukaista, vihreää ja digitaalista siirtymää. Äskettäin käynnistetyillä kohdennetuilla toimilla edistetään muun muassa ihmisarvoista työtä ja sukupuoleen perustuvan väkivallan torjuntaa Bangladeshissa, sukupuolitietoista sosiaalista suojelua Malawissa, sukupuolten tasa-arvoa, rauhaa ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta konfliktialueilla Kamerunissa, naisten johtamaa vihreää siirtymää Vietnamin ja osallisuutta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta Latinalaisessa Amerikassa ja Karibian alueella.

EU pyrkii tiiviissä yhteistyössä kansainvälisten rahoituslaitosten ja kehitysrahoituslaitosten kanssa lisäämään innovatiivisen rahoituksen vaikutusta ja sisällyttämään sukupuolinäkökulman EKKR+:n

272 Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, Sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskeva EU:n toimintasuunnitelma (GAP III) – Kunnianhimoinen ohjelma sukupuolten tasa-arvon ja naisten vaikutusvallan lisäämiseksi EU:n ulkoisessa toiminnassa, JOIN(2020) 17 final.

273 85 prosenttia naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön välineen – Globaali Eurooppa toimista, 75 prosenttia liittymistä valmistelevalle tukivälineelle 2021–2027 toimista ja 28 prosenttia yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimista, 88 prosenttia humanitaarisen avun toimista vuonna 2022 ja 87 prosenttia vuonna 2023.

tekemiin investointeihin, jotta voidaan edistää muun muassa naisten rahoituksen saantia, yrittäjyyttä ja työmarkkinoille osallistumista. Kaikista vuonna 2023 raportoiduista EKCR+ -toimista 72 prosenttia on valtavirtaistettu sukupuolten tasa-arvoon.

EU pyrkii edelleen siihen, että sen rahoittamassa humanitaarisessa avussa otetaan paremmin huomioon naisten, tyttöjen, miesten ja poikien erilaiset tarpeet ja valmiudet, muun muassa vaatimalla kumppaneita tekemään sukupuolisensitiivisiä riskianalyyskejä²⁷⁴ ja käyttämällä sukupuoli-ikämittaria sen seuraamiseksi ja mittaamiseksi, missä määrin EU:n rahoittamissa humanitaarisissa toimissa otetaan huomioon sukupuoli- ja ikänäkökohdat.²⁷⁵ Välinettä on käytetty jatkuvasti vuodesta 2014, ja sen tavoitteena on parantaa humanitaarisen avun laatua varmistamalla, että kussakin toimessa otetaan huomioon sukupuoli- ja ikänäkökohdat. EU on myös johdonmukaisesti rahoittanut sukupuoleen perustuvan väkivallan torjuntaa ja tukenut naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia humanitaarisissa tilanteissa. Vuoden 2024 pelastuspalvelufoorumin kahdessa istunnossa keskityttiin sukupuolten tasa-arvoon – ensin pelastuspalveluryhmissä ja sitten osallistavissa hätämajoituksissa. Osana unionin pelastuspalvelun osaamisverkostoa on myös luotu osallisuutta käsittelevä sivu.²⁷⁶

Sukupuolten tasa-arvo on myös keskeinen osa EU:n yhteistyötä ehdokasmaiden ja mahdollisten ehdokasmaiden kanssa. Euroopan komissio esittää vuotuisessa laajentumispaketissaan yksityiskohtaisen arvion kunkin ehdokasmaan ja mahdollisten ehdokasmaiden tilanteesta ja antaa uudistusten painopisteitä koskevat suuntaviivat. Paketissa arvioidaan aina sukupuolten tasa-arvoa ja naisten oikeuksia. Liittymisneuvottelujen yhteydessä Euroopan komissio myös seuraa jatkuvasti sukupuolten tasa-arvon kehitystä ja maiden toimia sukupuoleen perustuvan väkivallan torjumiseksi. Euroopan unioni aloitti kesäkuussa 2024 liittymisneuvottelut Ukrainan ja Moldovan kanssa, mikä tarkoittaa, että Euroopan komissio aikoo tehdä arvioinnin sukupuolten tasa-arvon ja naisten oikeuksien tilasta molemmissa maissa.

Itäisen kumppanuuden sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä työryhmä perustettiin lokakuussa 2023. Se on foorumi, jolla tehostetaan sukupuolten tasa-arvon täytäntöönpanoa kaikilla itäisen kumppanuuden viidellä pitkän aikavälin poliittisella painopisteellä. Sen jälkeen järjestettiin helmi-, touko- ja joulukuussa 2024 kolme onnistunutta tapahtumaa, joissa osallistujat keskustelivat sukupuolten tasa-arvoa koskevaan politiikkaan ja ohjelmiin liittyvistä haasteista, hyvistä käytännöistä ja saaduista kokemuksista.

EU:n maailmanlaajuiset kumppanuudet ja monenväliset toimet sukupuolten tasa-arvon alalla

EU käytti edelleen kaikkia tilaisuuksia edistääkseen ja edistääkseen sitä, että naiset ja tytöt voivat nauttia täysimääräisesti kaikista ihmisoikeuksista maailmanlaajuisen ja monenvälisen sitoumustensa kautta. Se teki tiivistä yhteistyötä YK:n järjestelmän kanssa, mukaan lukien UN Women, YK:n väestörahoitus, Unicef, ihmisoikeusneuvosto ja YK:n yleiskokouksen kolmas komitea. EU tuki edelleen kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) täysimääräistä täytäntöönpanoa ja edisti naispuolisten ihmisoikeuksien puolustajien, naisjärjestöjen (oikeusjärjestöjen) ja nuorisajohtoisten järjestöjen työtä useilla monenvälisillä

274 Sukupuolisensitiiviset riskianalyysit auttavat saamaan paremman käsityksen naisten, tyttöjen, poikien ja miesten rooleista, resurssien saatavuudesta, olemassa olevasta eriarvoisuudesta ja heitä tukevista paikallisista rakenteista, erityistarpeista, haavoittuvuuksista, riskeistä, selviytymisstrategioista ja valmiuksista.

275 Gender-Age Marker Toolkit, https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf.

276 <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/about-knowledge-network>

foorumeilla. EU seuraa ja tukee myös sukupuolten tasa-arvoa koskevan kestävä kehityksen tavoitteen 5 toteutumista kaikilla hallinnon tasoilla tutkimuksella, jonka tavoitteena on antaa paikallishallinnoille mahdollisuus mukauttaa maailmanlaajuisia tavoitteita omiin erityisolosuhteisiinsa osana kestävä kehityksen paikallisia tavoitteita koskevaa hanketta.²⁷⁷

EU osallistui naisten asemaa käsittelevän toimikunnan 68. istuntoon (CSW68), joka pidettiin YK:n päämajassa New Yorkissa maaliskuussa 2024. EU kutsui kansalaisyhteiskunnan edustajia osana valtuuskuntaansa, jota johti entinen tasa-arvoasioista vastaava komission jäsen Helena Dalli. Osana tiedotustoimintaansa EU järjesti myös neljä oheistapahtumaa, joista yksi oli EU:n nuorisoedustajien isännöimä ja moderoima sukupolvien välinen vuoropuhelu ”HerPower: Power of Education for Gender Equality”, yhteistyössä Unicefin kanssa. EU vahvisti asemaansa hyvin koordinoituna edistyksellisenä alueellisena ryhmittymänä CSW68:ssa. Päätösasiakirja on ainutlaatuinen siinä, että siinä sovelletaan sukupuolinäkökulmaa köyhyyden poistamiseen, sosiaalipolitiikkaan ja kansainvälisen rahoituksen tärkeimpiin kysymyksiin, kuten velkaan, verotukseen, kansainväliseen kauppaan ja kansainvälisen rahoitusrakenteen uudistamiseen. Tekstissä sitoudutaan vahvasti naisten oikeustoimikelpoisuuteen, taloudelliseen riippumattomuuteen ja riippumattomuuteen, jotka perustuvat heidän oikeuteensa tehdä työtä ja hoito- ja kotitalousvelvoitteiden tasapuoliseen jakamiseen naisten ja miesten kesken kotitaloudessa. Se sitoutuu myös investoimaan hoivatalouteen.

Sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa käsittelevän toimintakoalition yhtenä vetäjänä Euroopan komissio tuki edelleen sukupuolten tasa-arvoa käsittelevää Generation Equality Forum -foorumia, joka on vuonna 2021 käynnistetty maailmanlaajuinen monen sidosryhmän aloite naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi kaikkialla maailmassa. Näin²⁷⁸ ollen komissio tuki parempaa koordinoitua eri sidosryhmien, myös kansalaisyhteiskunnan, kanssa sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Global Digital Compact -aloitteessa, tulevaisuussopimuksessa ja Yhdistyneiden kansakuntien 79.²⁷⁹ yleiskokouksessa. Vuoden 2024 vastuuvollisuusraportissa korostetaan konkreettista edistymistä sukupuolten tasa-arvoa koskevien tavoitteiden saavuttamisessa, jonka Generation Equality Forum ja siihen sitoutuneet päätöksentekijät ovat onnistuneesti varmistaneet.²⁸⁰

EU järjesti Bakussa marraskuussa 2024 pidetyn YK:n 29. ilmastonmuutoskonferenssin yhteydessä paneelikeskustelun aiheesta ”Sukupuolten tasa-arvoon investoiminen oikeudenmukaisen ja vihreän siirtymän edistämiseksi” yhdessä Ruotsin kansainvälisen kehitysyhteistyöviraston kanssa ja yhteistyössä UN Womenin kanssa. Keskustelussa korostettiin ilmastokriisin sukupuolisidonnaisia vaikutuksia: Ilmastonmuutos vaikuttaa eniten naisiin ja tyttöihin, kun taas sukupuolten välinen eriarvoisuus lisääntyy ilmastonmuutoksen seurauksena. Naisten oikeuksia ajavilla järjestöillä voi kuitenkin olla keskeinen rooli ilmastorahoitukseen liittyvissä päätöksentekoprosesseissa.

277 Yhteisen tutkimuskeskuksen Paikalliset kestävä kehityksen tavoitteet -hanke kuvastaa EU:n sitoutumista sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiseen kaikissa kestävä kehityksen tavoitteissa ja kaikilla hallintotasoilla. Not Another SDG 5 -kirjasessa esitetään yhteenveto sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa koskevista haasteista, parhaista käytännöistä ja suosituksista. Siinä keskitytään paikallishallintojen voimaantumiseen, jotta ne voivat mukauttaa maailmanlaajuisia tavoitteita omiin ainutlaatuisiin olosuhteisiinsa. Parhailaan tarkistettavana olevalla lisätutkimuksella pyritään parantamaan kestävä kehityksen tavoitteen 5 seurantakehyksiä edistämällä sukupuolen mukaan eriteltyjä tietoja, osallistavia lähestymistapoja ja intersektionaalisia analyyseja ja siten edistämään muutosvoimaisia politiikkoja, joilla kurotaan umpeen maailmanlaajusten tavoitteiden ja paikallisten realiteettien välistä kuilua.

278 <https://commitments.generationequality.org/>

279 <https://www.un.org/techenvoy/global-digital-compact>; <https://www.un.org/en/summit-of-the-future/pact-for-the-future>

280 <https://commitments.generationequality.org/accountability-report-2024>

EU jatkoi sukupuolten tasa-arvon edistämistä keskeisillä monenvälisillä foorumeilla, kuten G7- ja G20-ryhmissä. EU:lla oli keskeinen rooli sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan lisäämistä käsittelevässä G7-työryhmässä. Se osallistui keskusteluihin sukupuoleen perustuvan väkivallan torjunnasta ja naisten taloudellisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä G7-yhteiskunnissa ja maailmanlaajuisesti, muun muassa Materassa lokakuussa 2024 pidetyssä sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan lisäämistä käsitelleessä G7-ministerikokouksessa. Sukupuolten välisiä eroja koskevan tulostaulun kolmas versio ²⁸¹ julkaistiin kesäkuussa 2024 ennen G7-maiden johtajien huippukokousta. Tulostaulu on vuotuinen tuotos, jolla seurataan sukupuolten tasa-arvon edistymistä G7-maissa ja EU:ssa vuodesta 2022 lähtien.

Vuosi 2024 oli myös ensimmäinen vuosi, jolloin G20-ryhmän puitteissa perustettiin naisten voimaannuttamista käsittelevä työryhmä, kuten Delhissä vuonna 2023 annetussa johtajien julistuksessa ilmoitettiin. Brasilian puheenjohtajakaudella käydyissä keskusteluissa keskityttiin tasa-arvoon, myös autonomiaan ja hoivatalouteen, naisvihan ja väkivallan torjumiseen sekä ilmastonmuutokseen. Naisten voimaannuttamista käsittelevä G20-ministerikokous pidettiin Brasiliassa lokakuussa 2024. Tämä tarjosi G20-maille ja EU:lle tilaisuuden vahvistaa sitoutumisensa sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseen ja naisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä vauhdittaa edistymistä kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa, kuten asiaa koskevassa puheenjohtajan lausumassa todetaan. ²⁸²

Sukupuolten tasa-arvo on myös edelleen keskeisellä sijalla EU:n kumppanuuksissa eri organisaatioiden ja alueiden kanssa eri puolilla maailmaa. EU tukee edelleen Välimeren unionia sen pannahsa täytäntöön Madridissa lokakuussa 2022 hyväksytyä viidettä Välimeren unionin ministeritason julkilausumaa naisten roolin vahvistamisesta yhteiskunnissa keskittyen oikeudellisten kehysten parantamiseen, naisten johtajuuden saatavuuden parantamiseen, naisten talouselämään osallistumisen lisäämiseen sekä naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan torjumiseen. EU tukee myös Välimeren unionin ja Anna Lindh -säätiön johtamia nuorten johtamia ²⁸³ toimia.

Sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettaminen

EU:n sitoutuminen sukupuoleen perustuvan väkivallan lopettamiseen on viime vuosina johtanut jatkuvasti käytännön toimenpiteisiin ja rahoitukseen. Vuosina 2023 ja 2024 EU osoitti humanitaarisen avun määrärahoistaan noin 50 miljoonaa euroa kohdennettuihin toimiin, joilla ehkäistään, lievennetään ja reagoidaan sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan hätätilanteissa. Määrä oli 41,3 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 33,1 miljoonaa euroa vuonna 2021.

EU tukee edelleen Spotlight-aloitetta, joka on EU:n ja Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 2017 yhdessä käynnistämä suurin maailmanlaajuinen aloite kaikenlaisen naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Kuusi vuotta käynnistämisen jälkeen Spotlight-aloite on pantu kokonaisuudessaan täytäntöön viidellä alueella 26 maakohtaisen ohjelman, viiden alueellisen ohjelman ja kahden YK:n erityisrahastoista rahoitetun ohjelman kautta. Menestyksensä ansiosta se valittiin yhdeksi 12:sta kestävä kehityksen tavoitteisiin liittyvästä vaikutuksestaan

281 <https://www.pariopportunita.gov.it/it/news-e-media/news/2024/g7-dashboard-on-gender-gaps-2024-eng/#:~:text=The%20Dashboard%20on%20Gender%20Gaps,opportunities%20between%20men%20and%20women>

282 <https://www.g20.utoronto.ca/2024/241011-women-chair-statement.html>

283 Esimerkiksi Välimeren unionin nuorisofoorumi, Välimeren unionin nuorisolaboratorio 2024, naisten voimaannuttamista käsittelevät Välimeren unionin työpajat ja kokoukset, Anna Lindhin säätiön nuorten kansalaisyhteiskunnan johtajuusohjelma tai Välimeren alueen nuorisotoimintaohjelma.

merkittävästä aloitteesta. Spotlightin siirtyessä 2.0-vaiheeseen EU ja YK pyrkivät ylläpitämään aloitteen saavutuksia ja tietämystä Spotlight Initiative High-Impact Programme for Violence Elimination by 2030 -ohjelman 16,5 miljoonan euron avulla ja jatkamalla investointeja uusiin maa- ja alueohjelmiin. Maakohtaisella tasolla Euroopan komissio on tähän mennessä myöntänyt 36 miljoonaa euroa Spotlight 2.0 -hankkeeseen Ugandassa, Sierra Leonessa ja Ecuadorissa, ja Afrikan alueellisen ohjelman toista vaihetta varten on valmisteilla 20 miljoonaa euroa.

Spotlightin digitaalisen osallistumisen lippulaivakampanja #WithHer on keskeisellä sijalla EU:n pyrkimyksissä torjua sukupuolisterotypioita ja haitallisia sosiaalisia normeja, jotka ovat yksi sukupuoleen perustuvan väkivallan perimmäisistä syistä. #WithHer keskittyy kuratoimaan kulttuurivaikuttajien välisiä verkkokeskusteluja ja tarjoamaan foorumin aktivistien ja selviytyjien tarinoille. Kampanja on tavoittanut yli 224 miljoonaa käyttäjää X:ssä (entinen Twitter), Facebookissa ja Instagramissa vuodesta 2021 lähtien, ja se edistää merkittävästi haitallisten sukupuolinormien ja -stereotyyppien haastamista huolellisesti suunnitelluilla viesteillään. #WithHer-kampanjan menestyksen ansiosta käynnistettiin WithHer-rahasto, josta myönnetään varoja suoraan kuudelle ruohonjuuritason naisjärjestölle, jotka työskentelevät naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi. Noin 70 prosenttia varoista (500 000 Yhdysvaltain dollaria) on mennyt suoraan avustuksensaajaorganisaatioille joustavina rajoittamattomina avustuksina, joiden avulla avustuksensaajat ovat pystyneet kattamaan keskeiset organisatoriset kustannukset, joita harvoin katetaan hankerahoituksella.

Sukupuolten tasa-arvoa koskevassa EU:n GAP III -toimintasuunnitelmassa EU sitoutui lisäämään taloudellista ja poliittista tukea naisten oikeuksia ajaville ja feministisille järjestöille kumppanimaisissa ja torjumaan kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventumista, joka pahentaa naisten ihmisoikeuksien heikentämistä ja rajoittaa ihmisten mahdollisuuksia saattaa hallituksensa vastuuseen. Naisten oikeuksia ajavilla järjestöillä ja feministisillä liikkeillä on ratkaiseva rooli pitkän aikavälin edistyksen edistämiseksi, sillä ne puuttuvat sukupuolten epätasa-arvon rakenteellisiin syihin, kuten patriarkaalisiin järjestelmiin, haitallisiin yhteiskunnallisiin normeihin ja kulttuurisiin käytäntöihin, jotka ylläpitävät sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa ja syrjintää. YK:n vuoden 2024 tulevaisuushuippukokouksen yhteydessä käynnistetty 22 miljoonan euron Advocacy, Coalition Building and Transformative Feminist Action to End Violence against Women -ohjelma on toinen käytännön tulos EU:n sitoumuksesta lopettaa naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta.

Samaan aikaan EU on käyttänyt kaikkia käytettävissään olevia välineitä torjuakseen sukupuoleen perustuvan väkivallan ahdinkoa hätätilanteissa ja konflikteihin liittyvää seksuaalista väkivaltaa. EU myönsi 2 miljoonaa euroa maailmanlaajuiseen selviytymisrahastoon, josta rahoitetaan konflikteihin liittyvän seksuaalisen väkivallan uhreille maksettavia korvauksia ja oikeussuojakeinoja. Maailmanlaajuisen selviytymisrahaston työn ansiosta hallitukset ovat useissa maissa eri puolilla maailmaa ryhtyneet ensimmäisiin toimiin asiaan liittyvän lainsäädännön kehittämiseksi ja korvausohjelmien suunnittelemiseksi. Tähän mennessä yli 3 000 eloonjäänyttä on saanut tai alkanut saada kattavia väliaikaisia korjaustoimenpiteitä Guineassa, Kongon demokraattisessa tasavallassa, Irakissa ja Turkissa toteutettujen hankkeiden kautta (mukaan lukien Syyriasta eloonjääneet). Syyskuussa 2024 EU kutsui koolle myös ensimmäisen korkean tason vuoropuhelun Euroopan komission EU:n pelastuspalveluasioiden ja humanitaarisen avun operaatioiden pääosaston ja Yhdistyneiden kansakuntien väestörahoituksen välillä. EU teki tiivistä yhteistyötä seksuaalista väkivaltaa konflikteissa käsittelevän YK:n pääsihteerin erityisedustajan kanssa ja helpotti keskustelua poliittisten ja turvallisuusasioiden komitean kanssa. Kansainvälisenä päivänä seksuaalisen väkivallan lopettamiseksi konflikteissa 19. kesäkuuta EU:n ulkoasioiden ja

turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Josep Borrell ja seksuaalista väkivaltaa konflikteissa käsittelevä YK:n erityisedustaja Pramila Patten antoivat yhteisen julkilausuman.

Rajoittavat toimenpiteet (pakotteet) ovat toinen keskeinen väline, jonka avulla EU voi vahvistaa vastuuvollisuutta sukupuolistuneesta konflikteihin liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta. Huhtikuussa 2024 EU määräsi maailmanlaajuisten ihmisoikeuspakotteidensa nojalla rajoittavia toimenpiteitä kolmelle yhteisölle laajalle levinneen seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan väkivallan vuoksi, koska ne olivat vastuussa eri puolilla Israelia 7. lokakuuta 2023 tehdyistä raaosta ja summittaisista terrori-iskuista.²⁸⁴Samaan aikaan EU on jatkuvasti vaatinut välitöntä tulitaukoa, siviileihin kohdistuvien hyökkäysten lopettamista ja keskeisen siviili-infrastruktuurin tuhoamista sekä siirtymään joutuneiden henkilöiden suojelua. EU on aktiivisesti tukenut kansainvälisiä kumppaneita ja tehnyt niiden kanssa yhteistyötä konkreettisissa peruuttamattomissa toimissa kohti kahden valtion ratkaisua, muun muassa käynnistämällä syyskuussa 2024 maailmanlaajuisen allianssin kahden valtion ratkaisun täytäntöönpanoa varten. Aloite, jota EU johtaa yhdessä ja johon osallistuu 100 valtiota ja kansainvälistä järjestöä, tarjoaa foorumin yhteistyölle alueellisten ja kansainvälisten kumppaneiden kanssa Israelin ja Palestiinan välisen konfliktin poliittisen ratkaisun turvaamiseksi ja edistämiseksi. EU on myös lisännyt merkittävästi humanitaarista apuaan vuonna 2024 Palestiinalle osoitetuilla 237 miljoonalla eurolla²⁸⁵ ja pyrkinyt tukemaan naisia ja tyttöjä Palestiinassa aloitteilla, joilla puututaan sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan ja suojelutoimiin. Korkea edustaja antoi 18. tammikuuta 2025 EU:n puolesta julkilausuman, jossa hän ilmaisi tyytyväisyytensä Gazan tulitaukosopimukseen, jossa määrätään panttivankien asteittaisesta vapauttamisesta, vihollisuuksien lopettamisesta ja humanitaarisen kärsimyksen lievittämisestä Gazassa.²⁸⁶Tulitaukosopimuksen ensimmäisen vaiheen päätyttyä maaliskuussa 2025 EU kehotti aloittamaan nopeasti uudelleen neuvottelut toisesta vaiheesta.

EU tukee myös kohdennettuja hankkeita, joilla torjutaan sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa. Näitä ovat muun muassa tuen antaminen sukupuoleen perustuvasta väkivallasta selvinneille ja naisiin ja tyttöihin kohdistuvien ihmisoikeusloukkausten dokumentoinnin ja niistä raportoinnin helpottaminen Etiopiassa,²⁸⁷ sukupuolistereotyyppioiden kyseenalaistaminen itäisessä kumppanuudessa,²⁸⁸ uhrien ja selviytyjien ohjausjärjestelmien vahvistaminen sekä verkkoväkivaltaa koskevan sukupuolisensitiivisen lainsäädännön suunnittelun tukeminen Länsi-Balkanilla.²⁸⁹

284 Neuvoston päätös (YUTP) 2024/1074. Luetteloon merkityt yhteisöt ovat al-Qudsin prikaatit, Palestiinan islamilaisen jihadin aseellinen siipi, jonka EU on nimennyt terroristijärjestöksi; Nukhba-joukot, EU:n nimeämän terroristijärjestön Hamasin erikoisjoukkojen yksikkö; ja Qassamin prikaatit, Hamasin sotilaallinen siipi.

285 Tätä nimitystä ei pidä tulkita Palestiinan valtion tunnustamiseksi, eikä se vaikuta jäsenvaltioiden yksittäisiin kantoihin tässä asiassa.

286 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/01/18/israelpalestine-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-welcoming-the-ceasefire-and-hostage-deal-in-gaza/>

287 Selviytyjäkeskeisten toimien vahvistaminen: Kokonaisvaltainen, kokonaisvaltainen ja selviytyjäkeskeinen sukupuoleen perustuva väkivalta hätätilanteiden ohjelmoinnissa Tigrayssa (5 miljoonaa euroa, 12/2021–08/2024) ja ”sukupuoliväkivallasta selvinneiden oikeussuojan saatavuuden parantaminen paikallisen osallistumisen avulla Ethiopian Afarin ja Amharan alueilla” (1 miljoonaa euroa, 12/2023–06/2025).

288 ”EU 4 Sukupuolten tasa-arvo: Together Against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence II -ohjelma, jota toteuttavat UNFPA ja UN Women.

289 ”EU4 Gender Equality – Women’s Economic Empowerment and Ending Violence against Women” Länsi-Balkanin maissa (Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Kosovo*, Montenegro, Pohjois-Makedonia ja Serbia). *Tämä nimitys ei vaikuta asemaa koskeviin kantoihin, ja se on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244/1999 ja Kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistuksesta antaman lausunnon mukainen.

Naiset, rauha ja turvallisuus

EU jatkoi työtä naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan EU:n strategisen lähestymistavan ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanemiseksi ja pyrki sisällyttämään sukupuolten tasa-arvoa koskevan näkökulman EU:n diplomatiaan, poliittiseen vuoropuheluun ja poliittisiin päätöksiin. Naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan EU:n toimintasuunnitelman aikataulua pidennettiin vuoteen 2027, jotta se olisi monivuotisen rahoituskehityksen ja GAP III -toimintasuunnitelman mukainen. YK:n turvallisuusneuvoston avoimessa keskustelussa naisista, rauhasta ja turvallisuudesta 25. lokakuuta 2024 sukupuolten tasa-arvosta ja monimuotoisuudesta vastaava EU:n suurlähettiläs Ronner-Grubacic antoi julkilausuman naisten osallistumisesta kansainväliseen rauhaan ja turvallisuuteen teoriasta käytäntöön.

EU osallistui naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevaan toimintaohjelmaan

- tuetaan sukupuolten tasa-arvoa sekä turvallisuutta ja rauhanturvaamista koskevia hankkeita Moldovassa, Mongoliassa, Indonesiassa ja muissa Aasian maissa tukemalla Kaakkois-Aasian maiden liittoa (ASEAN)
- tuetaan miinanraivaustoimia, jotta maan sisäiset pakolaiset voivat palata Azerbaidžaniin turvallisesti
- tuetaan naisten johtajuutta Myanmarin varhaisvaroitus- ja siviilisuojelumekanismeissa
- Vietnamin naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan kansallisen toimintasuunnitelman hyväksyminen
- tuetaan virallisten yhteisöjen varhaisvaroitus- ja reagointijärjestelmien perustamista Somalialaan ja
- tuetaan naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan toimintaohjelman institutionalisointia ja lokalisoimista Filippiineillä.

EU on myös käyttänyt diplomaattista valtaansa

- järjestää naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevia diplomaattisia tiedotustilaisuuksia Indonesiassa ja ASEANille;
- järjestää Turkmenistanissa sukupuolten tasa-arvoa käsittelevän avunantajaryhmän
- ottamaan naisten oikeudet EU:n ja Indonesian, Turkmenistanin, Uzbekistanin, Laosin, Kazakstanin ja Uzbekistanin välisten ihmisoikeusvuoropuhelujen asialistalle ja
- järjestää erilaisia tapaamisia naispuolisten ihmisoikeuspuolustajien kanssa ja tukee heitä suoraan esimerkiksi Pakistanissa.

Naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön välineen rauhaa, vakautta ja konfliktinestoa koskevan aihekohtaisen ohjelman mukaisilla yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) operaatioilla oli edelleen keskeinen rooli naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevan toimintaohjelman toteuttamisessa. Siviilioperaatioiden komentajan sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista koskevien operatiivisten suuntaviivojen mukaisesti operaatiot toteuttavat monenlaisia sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamistoimenpiteitä seuranta-, mentorointi-, neuvonta- ja koulutustoimissaan. Ennaltaehkäisy ja suojelu ovat olennainen osa operaatioiden toimeksiantoja ja ohjaavat niiden työtä naisten ja tyttöjen ehkäisemisessä ja suojelemisessa konflikteihin liittyvältä seksuaaliselta ja sukupuoleen perustuvalla väkivallalla. Niillä pyritään myös lisäämään naisten osallistumista siviiliturvallisuusalan uudistukseen tukemalla asiaankuuluvia naisjärjestöjä, lisäämällä naisten

mahdollisuuksia edetä urallaan ja uudistamalla henkilöstöpolitiikkaa sukupuolinäkökohdat huomioon ottavalla tavalla.

EU jatkoi myös tapaamisia eri puolilta maailmaa tulevien naisten valtiosta riippumattomien elinten edustajien kanssa ja tuki naisten ja tyttöjen täysimääräistä, tasa-arvoista ja merkityksellistä osallistumista ja johtajuutta konfliktien ehkäisemisessä ja ratkaisemisessa. Erityistä huomiota kiinnitettiin edelleen naispuolisten sovittelijoiden roolin vahvistamiseen kaikilla sovittelun osa-alueilla sellaisen tasa-arvoneuvojan avulla, joka tukee EU:n sovitteluvälinettä sukupuolitietoisien lähestymistavan varmistamiseksi kaikissa sovittelutehtävissä. EU tuki naisia ”sisäpuolisina sovittelijoina”²⁹⁰ erilaisissa konfliktitilanteissa täytäntöönpanokumppaneiden kautta ja tilasi tutkimuksen alueellisista naispuolisten sovittelijoiden verkostoista. EU järjesti myös säännöllisiä keskusteluja alueellisten naispuolisten sovittelijaverkoston roolista ja edisti rauhanvälitystä koskevaa EU:n käytäntöyhteisöä sekä rauhanvälitystä ja siirtymäkauden oikeusjärjestelyjä käsittelevää työpajaa (molemmat lokakuussa 2024).

EU antoi kohdennettua tukea lisätäkseen naisten osallistumista Lähi-idän rauhanprosessiin. Naisten neuvottelukuntaa koskeva miljoonan euron hanke, joka on parhaillaan toisessa vaiheessa, tukee naisten osallistumista Syyrian rauhanprosessiin. Naisten neuvottelukunta on ensimmäinen sukupuolten tasa-arvoa edistävä mekanismi, joka perustettiin YK:n erityispoliittista tehtävää varten. Johtokunta on vuonna 2016 perustettu 15 syyrialaisen naisen ryhmä, jonka tehtävänä on neuvoa YK:n erityislähettilästä poliittisen prosessin kaikissa näkökohdissa. Sen tavoitteena on varmistaa naisten merkittävä edustus rauhanneuvotteluissa paikallisten, kansallisten, alueellisten ja kansainvälisten poliittisten sidosryhmien kanssa. Ryhmä on onnistunut tuomaan yhteen ääniä kaikista vaalipiireistä, myös kiistanalaisemmista kysymyksistä, kuten perustuslakiluonnoksen valmistelusta.

Sudanissa EU tuki osallistavaa poliittista prosessia painottaen (nuorten) sudanilaisten naisten roolia kolmella siviilisidosryhmien kuulemiskierroksella ja asiaa koskevalla nuorisodialogilla seksuaalisen konfliktiväkivallan uhrien tukemisen lisäksi. Etiopiassa suunnitellaan mielenterveyden ja psykososiaalisen tuen sekä seksuaalisen konfliktiväkivallan uhreille annettavan tuen lisäämistä nykyisten poliittisten vuoropuhelujen täydentämiseksi. Keski-Afrikan tasavallassa ja Mosambikissa EU rahoitti hanketta, jolla pyritään lisäämään naisten tosiasiallista osallistumista asevoimiin sekä sotilas- ja siviiliväestön väliseen vuorovaikutukseen. Filippiinien autonomisella Bangsaramossa toteutettavassa ohjelmassa ”Apua leirien muuttamiseen osallisuuden, väkivallan ehkäisemisen ja taloudellisen voimaannuttamisen avulla” valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulma sen pyrkimyksissä muuttaa Moron islamilaisen vapautusrintaman kuusi suurinta julistettua leiriä rauhanomaisiksi ja tuottaviksi yhteisöiksi.

Vuoden 2024 alussa määriteltiin myös uusi EU:n sukupuolitietoinen konfliktianalyysimenetelmä EU:n strategisen kompassin mukaisesti. Menetelmä perustuu EU:n ja YK:n yhteiseen sukupuolitietoiseen konfliktianalyysiin, joka toteutettiin touko-syyskuussa 2024. Hankkeessa kokeiltiin sekä yhteistä menetelmää (Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelman ja EU:n menetelmien integrointi) että EU:n ja YK:n yhteistä kumppanuuteen perustuvaa lähestymistapaa.

Naisten ja tyttöjen ihmisoikeustilanne Afganistanissa heikkeni edelleen vuonna 2024. Kun ”moraalilaki” kodifioitiin elokuussa 2024, talebanit ovat vakiinnuttaneet virallisen syrjintäjärjestelmän, joka rajoittaa naisten mahdollisuuksia osallistua politiikan lisäksi myös yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja koulutustoimintaan. Keskiasteen koulutus on edelleen kiellettyä, ja talebanit rajoittavat edelleen järjestelmällisesti pääsyä viralliseen

²⁹⁰ Insider Mediation on muutosvoimainen, ruohonjuuritason lähestymistapa rauhanrakentamiseen, jossa luotetut yhteisön jäsenet, jotka tunnetaan nimellä Insider Mediators, ratkaisevat paikallisia konflikteja vuoropuhelun avulla.

koulutusjärjestelmään, rajoittavat koulutusvaihtoehtoja ja jopa rajoittavat koulutusta ulkomailla. Joillakin alun perin säästyneillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, poikkeuksia on sitemmin peruutettu (naisilta evättiin pääsy lääketieteelliseen koulutukseen joulukuussa 2024). Naispuolisia työntekijöitä koskevia kieltoja kansalaisjärjestöissä (joulukuu 2022) ja YK:n järjestöissä (huhtikuu 2023) ei ole poistettu. Väärinkäytösten ehkäisemisestä ja hyveiden edistämisestä vastaava ministeriö (PVPV) on tosiasiallisesti saanut lisää täytäntöönpanovaltuuksia ja jatkaa naisiin kohdistuvien taloudellisten, sosiaalisten, yksityisten ja poliittisten rajoitusten täytäntöönpanoa. Sharia-tuomioistuimet kohtelevat naisia säännöllisesti ruumiillisella rangaistuksella (myös julkisesti).

EU on edelleen sitoutunut tukemaan afganistanilaisia naisia ja pitää yllä säännöllistä vuoropuhelua Afganistanissa edelleen olevien naisten ja naisten oikeuksia ajavien aktivistien kanssa ja helpottaa samalla ihmisoikeuksien puolustajien turvallista poistumista Afganistanista. Heinäkuusta 2024 lähtien EU:n Afganistanin-edustusto on toiminut myös tasa-arvo- ja ihmisoikeusalan teknisen työryhmän toisena puheenjohtajana Afganistanin koordinoitiryhmän puitteissa. EU tukee Afganistanin osallistavaa vuoropuhelua koskevan aloitteen 6 miljoonan euron hankkeella naisten äänien integroimista vuoropuhelun muotoihin kouluttamalla ja kehittämällä Afganistanin naisammattilaisia (tiedotusvälineissä, terveydenhuollossa ja liike-elämässä, joilla naiset saavat edelleen työskennellä Taleban-lainsäädännön nojalla). Lisäksi EU tukee aktiivisesti naisten taloudellista voimaannuttamista yksityisellä sektorilla 15 miljoonan euron kumppanuudella Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelman kanssa.

EU panee täytäntöön avun periaatteellista toimittamista ja seuraa sitä tiiviisti muiden merkittävien kansainvälisten avunantajien kanssa sovitun ”naisille naisille” -periaatteen mukaisesti. Osana näitä toimia EU on rahoittanut 15 miljoonan euron kumppanuudella UN Womenin kanssa Afganistanin sukupuoliprofiilia vuodeksi 2024 auttaakseen määrittämään ja määrittelemään, missä määrin uudet Talebanin asettamat lait rajoittavat ja aiheuttavat sosiaalista haittaa naisille, sekä suosituksia siitä, miten näihin rajoituksiin voidaan puuttua.

Yhdenvertainen osallistuminen ja taloudellinen voimaannuttaminen

EU on sitoutunut naisten yhdenvertaiseen, täysimääräiseen ja merkitykselliseen osallistumiseen yhteiskuntaan, myös politiikan ja talouden alalla. EU pyrkii edistämään naisten poliittista johtajuutta sekä heidän osallistumistaan keskeisille kansainvälisille aloille, joilla he ovat aliedustettuina, kuten terrorismin torjuntaan. Taloudellisen voimaannuttamisen osalta EU tukee naisten osallistumista digitaaliseen ja vihreään siirtymään sukupuolitietoisilla investoinneilla ja edistää sukupuolten tasa-arvoa kauppapolitiikan avulla.

EU käynnisti maaliskuussa 2024 uuden komponentin naisten ja nuorten demokraattista osallistumista koskevaan aloitteeseensa.²⁹¹ Kyseessä on yhteistyöhanke, jonka tavoitteena on edistää naisten täysimääräistä ja tehokasta osallistumista politiikkaan ja päätöksentekoon maailmanlaajuisesti. Ohjelmaa rahoitetaan 11,5 miljoonalla eurolla kolmen vuoden ajan, ja sillä puututaan sitkeisiin esteisiin, jotka haittaavat naisten edustusta julkisessa elämässä, mukaan lukien syvään juurtuneet sukupuolistereotyyptit ja syrjivät käytännöt.

291 https://international-partnerships.ec.europa.eu/news-and-events/news/eu-and-partners-launch-wyde-womens-leadership-initiative-2024-03-14_en

EU tukee myös tutkimusta naisten poliittisesta osallistumisesta ja johtajuudesta ASEANissa yhteistyössä ASEANin naiskomitean kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on antaa vuoteen 2025 mennessä suosituksia sellaisen mekanismin vakiinnuttamiseksi, jolla seurataan alueellista edistymistä naisten poliittisessä osallistumisessa ja johtajuudessa.

Euroopan unionin neuvosto totesi vuonna 2022, että maailmanlaajuisiin toimiin terrorismin ja väkivaltaisten ääriliikkeiden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi olisi sisällyttävä vahva sukupuolitietoinen ulottuvuus. EU:n pyrkimyksiin toteuttaa tämä visio sisältyy tuki sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamiselle maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen foorumin työssä sekä vuonna 2025 käynnistettävä uusi hanke ”Naiset terrorismin torjunnassa” (3,5 miljoonaa euroa), jolla pyritään lisäämään naisten aktiivista ja merkityksellistä osallistumista ja edustusta turvallisuuteen ja terrorismin torjuntaan kaikkialla maailmassa. Osana terrorismintorjunnan JUST-ohjelmaa Euroopan komissio pyrkii lisäämään naisten osuutta lainvalvontaviranomaisissa parantaakseen viranomaisten valmiuksia koko terrorisminvastaisessa rikollisketjussa. Eteläisellä Välimerellä EU:n rahoittama alueellinen Momentum-hanke, joka toimii yhteistyössä Interpolin kanssa, vahvistaa sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista lainvalvontaelimissä. EU:n osarahoittama investointi-ilmastouudistusväline tehosti työtään liiketoimintaympäristön uudistuksissa, joilla helpotetaan naisten osallistumista talouteen. EU jatkoi naisten yrittäjyyden ja työnsaannin edistämistä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren (AKT) tasa-arvovälineen kautta. Euroopan komissio tukee tässä yhteydessä Euroopan investointipankkia, joka myöntää lainoja afrikkalaisille paikallisille ja alueellisille pankeille naisten rahoituksen ja yrittäjyyden saatavuuden parantamiseksi, sekä Team Europe -aloitetta ”Investoiminen nuoriin yrityksiin Afrikassa” (IYBA). Vuonna 2024 hyväksyttiin uusi IYBA-ohjelma Market Creation Platform, jolla tuetaan nuoria ja kasvavia yrityksiä, erityisesti naisten johtamia yrityksiä.

EU edisti ja tuki myös naisten taloudellista voimaannuttamista naapurialueellaan esimerkiksi eteläisen naapuruston työpaikkoja kaupan ja investointien avulla koskevalla alueellisella Team Europe -aloitteella, joka on ensimmäinen alueellinen toimi, joka on täysin omistettu naisyrittäjien rahoituksen saannin ja taloudellisen osallisuuden parantamiseen eteläisellä Välimerellä, ja alueellisella ”EU 4 Gender Equality – Women’s Economic Empowerment and Ending Violence against Women” -ohjelmalla, jolla pyritään edistämään naisten ja tyttöjen osallistumista yhteiskuntaan ja lisäämään naisten taloudellista potentiaalia.

EU oli edelleen aktiivinen jäsen Maailman kauppajärjestön kauppaa ja sukupuolten tasa-arvoa käsittelevässä epävirallisessa työryhmässä. Epävirallinen työryhmä käynnisti vuonna 2024 pidetyssä 13. ministerikokouksessa yhdessä mikroyrityksiä sekä pieniä ja keskisuuria yrityksiä käsittelevän työryhmän kanssa yhteenvedon naisyrittäjien taloudellista osallisuutta koskevista aloitteista. EU teki myös yhteistyötä Kansainvälisen työjärjestön (ILO) kanssa ihmisarvoisen työn kauppaa koskevassa hankkeessa, jonka tavoitteena on parantaa ILO:n keskeisten yleissopimusten soveltamista valikoiduissa EU:n kanssa kauppaa käyvissä maissa muun muassa parantamalla naisten työoloja ja varmistamalla samapalkkaisuutta ja syrjimättömyyttä koskevien keskeisten yleissopimusten 100 ja 111 noudattaminen. EU myönsi hankkeelle yli 9 miljoonaa euroa rahoitusta vuosina 2019–2024.

Kauppaa ja sukupuolten tasa-arvoa koskevat tavoitteet ovat olennainen osa EU:n kauppaa- ja investointisopimuksia. Angolan, Chilen, Kenian ja Uuden-Seelannin kanssa tehdyt sopimukset, jotka sisältävät oikeudellisesti sitovia ja täytäntöönpanokelpoisia sukupuolten tasa-arvoa koskevia sitoumuksia, tulivat voimaan vuonna 2024 ja vuoden 2025 alussa. EU ja Mercosur pääsivät joulukuussa 2024 poliittiseen yhteisymmärrykseen kauppasopimuksesta, joka sisältää samankaltaisia määräyksiä. Osana EU:n ja Kanadan laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen (CETA) kauppaa ja sukupuolten tasa-arvoa koskevien suositusten mukaista työtä EU ja Kanada

järjestivät vuonna 2024 kaksi työpajaa kaupasta ja sukupuolten tasa-arvosta. EU valvoo yleisen tullietuusjärjestelmän puitteissa, että edunsaajamaat noudattavat naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevien keskeisten kansainvälisten yleissopimusten periaatteita.

Jotta kaupan vaikutusta naisiin voitaisiin ymmärtää paremmin, kaikkiin komission kauppasopimuksia koskeviin ennakko- ja jälkiarviointeihin sisältyy erityinen tasa-arvoanalyysi. EU:n ja eteläisen Afrikan kehitysyhteisön maiden välisen talouskumppanuussopimuksen jälkiarviointi saatiin päätökseen vuonna 2024. Lisäksi komissio käynnisti vuonna 2024 EU:n ja Kanadan sekä EU:n ja Japanin kauppasopimusten jälkiarviointit, joihin sisältyy myös erityisiä tasa-arvoanalyseja ja joiden tulosten odotetaan valmistuvan vuonna 2025.

Päätelmät

Kun lähestymme sukupuolten tasa-arvostrategian 2020–2025 loppua, näemme, että matka kohti täyttä sukupuolten tasa-arvoa on edelleen pitkä ja vaivalloinen. Vuoden 2024 Euroopan parlamentin vaalien jälkeen näimme ensimmäistä kertaa Euroopan parlamentin historiassa naisjäsenten osuuden pienenevän. Viime vuoden otsikot Afganistanin asettamasta naisten julkiseen elämään osallistumisen kiellosta Gisèle Pelicotin järkyttävään tapaukseen Ranskassa ovat karu muistutus siitä, että sukupuolten tasa-arvon edistyminen on haurasta ja että naisten oikeuksien puolustaminen vaatii edelleen poikkeuksellista selviytymiskykyä.

Lisäksi naiset ovat edelleen aliedustettuina päätöksentekotehtävissä ja kantavat suurimman osan hoiva- ja kotitaloustöistä. Näitä jatkuvia haasteita on kuitenkin verrattava viime vuosien edistykseen, joka olisi ollut käsittämätöntä vasta pari vuosikymmentä sitten. Puheenjohtaja Ursula von der Leyenin ensimmäinen toimikausi (2019–2024) on ollut seurausta sukupuolten tasa-arvoa koskevasta EU:n lainsäädännöstä, joka on tuonut merkittävää kehitystä samapalkkaisuuteen, sukupuolten tasapuoliseen edustukseen yritysten johtokunnissa, työ- ja yksityiselämän tasapainoon ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaan. Nyt tarvitaan koordinoituja yhteisiä toimia sen varmistamiseksi, että nämä säädökset pannaan asianmukaisesti täytäntöön, jotta naisten ja tyttöjen oikeuksia ja ihmisarvoa voidaan vihdoinkin ja johdonmukaisesti valvoa, suojella ja edistää.

On selvää, että meidän on tehtävä paljon enemmän. EIGEn tasa-arvoindeksi osoittaa, että Eurooppa on menossa oikeaan suuntaan, mutta edistyminen vaihtelee suuresti jäsenvaltioiden välillä, ja korkeimman ja alhaisimman pistemäärän saaneiden jäsenvaltioiden välillä on suuri ero. Lisäksi naisten jatkuvat kamppailut tietyissä jäsenvaltioissa ja EU:n ulkopuolella naisten oikeuksien rajoittamista ja taantumista vastaan esimerkiksi Iranissa, jossa naiset vastustavat huivipakkoa, korostavat tarvetta jatkaa toimia ja valppautta. Kun muutos ei tapahdu luonnollisesti, on yhteinen velvollisuutemme toimia.

Näiden haasteiden valossa pyrkimys kaikkien tasa-arvoon ja tasa-arvoon sen kaikissa muodoissa on edelleen keskeisellä sijalla komission työssä seuraavien viiden vuoden ajan. Naisten oikeuksia koskevassa tulevassa etenemissuunnitelmassa vahvistetaan naisten ja miesten tasa-arvoa koskeva perusoikeus kaikilla elämäntilanteilla. Se tarjoaa elintärkeän tilaisuuden pohtia ja laatia strategioita tasa-arvon unionin pitkän aikavälin tavoitteista, joita haluamme lopulta rakentaa yhdessä.

Huomautuksia

(Ohjattu sivulta Pierre Dieumegard)

Internet-linkit on kopioitu sanatarkasti ilman vahvistusta. Jotkin ovat virheellisiä, koska teksti kopioitiin työasiakirjasta, jossa linkki meni Euroopan komission sisäiselle palvelimelle. Jotkin viitteet on merkitty esimerkiksi "Saatavilla verkossa", mutta asiakirja sijaitsee osoitteessa <https://europeau.sharepoint.com/>, johon tavallisella lukijalla ei ole pääsyä.

Jotta eurooppalaiset ymmärtäisivät toisiaan, muistutamme kielten tärkeydestä. Huomautuksesta 57 käy selvästi ilmi, että käännökset ovat vaikeita: ”Liettuan prosenttiosuus on 55 prosenttia, mutta se jätettiin keskiarvon laskennan ulkopuolelle poikkeavana havaintona. Tulos voi johtua käännösongelmasta, joka liittyy sanaan ”läpsiminen”, jolla ei ole tarkkaa käännöstä liettuaksi ja joka olisi voitu tulkita lievemmäksi fyysisen hyökkäyksen muodoksi.”